

Міністерство культури
та інформаційної політики України
Національна бібліотека України для дітей

Київ — 2020

БІБЛІОТЕКА ДЛЯ ДІТЕЙ НА РИНКУ СУЧАСНИХ КУЛЬТУРНИХ ПОСЛУГ

Матеріали Всеукраїнської
науково-практичної конференції
директорів обласних бібліотек для дітей

**Міністерство культури та інформаційної політики України
Національна бібліотека України для дітей**

**«Бібліотека для дітей
на ринку сучасних культурних послуг»**

**Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної конференції
директорів обласних бібліотек для дітей**

10-11 листопада 2020 року

Київ — 2020

УДК 027.625(477):005.745

Б 59

Відповідальна за випуск А.І. Гордієнко
Укладач Т.М. Кузілова
Літературний редактор О.А. Кадькаленко

Бібліотека для дітей на ринку сучасних культурних послуг : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конференції директорів обл. б-к для дітей, 10-11 лист. 2020 р. / Нац. б-ка України для дітей ; уклад. Т. М. Кузілова. — Київ, 2020. — 106 с.

Збірник містить доповіді та тези доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції директорів обласних бібліотек для дітей «Бібліотека для дітей на ринку сучасних культурних послуг», що проходила 10-11 листопада 2020 року на базі Національної бібліотеки України для дітей.

© Національна бібліотека України для дітей

Зміст

Гордієнко Алла Іванівна **Головне — знати ДЛЯ ЧОГО...**

Рибачук Юрій Анатолійович **Бібліотека для дітей як складова нової української школи**

Антонова Олена Ростиславівна **Забезпечення культурних послуг в умовах децентралізації влади**

Полікарпова Людмила Петрівна **Бібліотеки для дітей: перспективи і ризики у розрізі формування і реалізації державної політики**

Бардашевська Анна Іванівна **Бібліотечна «прокачка», або Трансформація послуг для сучасної дитини в умовах «цифрового» середовища**

Прокопович-Ткаченко Ольга Олегівна **Бібліотечні сервіси для дітей: завжди у ритмі часу**

Манжула Таїса Сергіївна **Послуги дитячої бібліотеки під час пандемії: новий вектор діяльності**

Жайворонок Тетяна Анатоліївна **Бібліотечний інтерактив у цифровому форматі: дистанційні культурні послуги бібліотеки**

Черноус Валентина Юхимівна **Бібліотечна інклюзія: соціальна адаптація дітей з інвалідністю**

Данилова Лариса Вікторівна **Бібліотека для дітей: працюємо в умовах карантинних обмежень**

Ушакова Лідія Володимирівна **Онлайн-сервіси в роботі бібліотеки: практичний аспект**

Митрофанова Лариса Іванівна **Бібліотека в інтерактивному середовищі: практичний аспект**

Василенко Юлія Станіславівна **Сучасні тенденції інноваційного розвитку дитячих бібліотек Донеччини**

Михальчук Людмила Миколаївна **Актуальні компетенції бібліотечних фахівців нового покоління**

Біла Аліна Миколаївна **Бібліотеки Буковини в нових реаліях: урізноманітнення спектру послуг для дітей**

Палій Тетяна Андріївна **Бібліотечне обслуговування дітей на Одещині: історія, реалії і перспективи**

Лугова Лариса Анатоліївна **Занурення у... бібліотеку: використання імерсивних технологій у Львівській обласній бібліотеці для дітей**

Назарук Наталія Адамівна **Бібліотека вчора, сьогодні і завжди: 80-річний поступ Рівненської обласної бібліотеки для дітей**

Клюй Тамара Миколаївна **Чернігівська обласна бібліотека для дітей: нові реалії та можливості**

Чіка Валентина Дмитрівна **Інноваційна складова популяризації краєзнавчої діяльності дитячих бібліотек Закарпаття**

Тацакович Ірина Ярославівна **Бібліотека — місце реабілітації дітей з обмеженими можливостями за допомогою книги, гри та інтелектуального дозвілля**

Драган Роман Анатолійович **Бібліотрансформер як інтерактивний комплексний культурний продукт: з досвіду роботи Харківської обласної бібліотеки для дітей**

Кисленкова Катерина Юріївна **Медіативність як сучасний інструмент роботи бібліотеки**

Петренко Ольга Борисівна **Загальна характеристика актуальності моніторингу та оцінювання у бібліотеках для дітей**

Гордієнко Алла Іванівна, генеральний директор НБУ для дітей, заслужений працівник культури України, кандидат культурології

Головне — знати **ДЛЯ ЧОГО...**

Існує три складових будь-якої успішної діяльності:

1. Знати **ЩО** робимо
2. Знати **ЯК** робимо
3. Знати **ДЛЯ ЧОГО** (крім матеріального заохочення) робимо.

І насправді, найважливішою складовою є остання. Не кожна організація чи установа може похвалитися тим, що її працівники усвідомлюють кінцеву мету власної діяльності. Багато з них знають, **Що** вони роблять, більшість — **Як** це потрібно робити, але **Для чого** — кінцева мета — далеко не завжди і не усіма є осмисленою, що і впливає на результативність та продуктивність діяльності.

Нам, можна сказати, пощастило. Оскільки за будь-яких умов бібліотеки мають просту та прозору мету, яку розуміє кожний працівник, — популяризувати книгу та читання і підтримувати інтелектуальне здоров'я нації. Саме на це ми опираємося, обираючи те чи інше спрямування діяльності, підлаштовуючись під нові обставини та відповідаючи на нові запити наших користувачів.

А пристосовуватися до обставин ми звикли. Нам давно пророкували програв у війні з інтернетом, а ми взяли його у союзники і діємо «по одну сторону барикад». Нас лякали тим, що електронна книга замінить традиційну, а вони чудово співіснують паралельно. І саме розуміння того, **для чого** працюємо, завжди допомагає давати гідну відповідь будь-яким викликам.

Цьогорічний виклик у вигляді несподіваного та не до кінця визначеного за масштабами карантину спровокував активізацію нових форм роботи. Відсутність можливості традиційного обслуговування користувачів не стала на заваді продовженню надання бібліотечних послуг. Навпаки, з'явилося чимало нових проєктів, які дозволили охопити бібліотечними послугами величезну аудиторію дітей та їхніх батьків. Адже головне «**ДЛЯ ЧОГО?**» залишилося незмінним: ми популяризуємо дитячу книгу, підтримуємо та сприяємо розвитку дитячого читання в Україні, опікуючись її майбутнім. Тому активна робота закладів не припинялася — комунікацію з користувачами, а також інформаційну і методичну діяльність було переведено в дистанційний формат.

Бібліотеки для дітей у режимі 24/7 надавали доступ до електронних ресурсів, популяризували дитячу літературу і читання за допомогою різних форм і методів: конкурси, віртуальні виставки, відеочитання, лялькові вистави, вікторини, майстер-класи та ін. Різноманітні новини, буктрейлери, ігрові та відеозавдання, рекомендації щодо медіабезпеки дітей, популяризації нових книжок систематично висвітлювалися на сайтах, блогах та у соціальних мережах. За допомогою онлайн-сервісів та ресурсів діти мали можливість підібрати книги для читання, ознайомитися з повнотекстовими виданнями, здобути та перевірити нові знання за допомогою інтерактивних вправ, отримати допомогу віртуальних бібліографів, знаходити необхідні матеріали для дистанційного навчання. Запроваджено нові сервіси на сайтах бібліотек на кшталт: «Читає автор», «Читаємо вдома», «Залишайтеся вдома», «Вивчай історію України» та ін., у онлайн-форматі продовжувалися заняття гуртків та клубів.

За період карантинних обмежень деякі заплановані офлайн-заходи було переведено в онлайн-режим на платформах соціальних мереж терміново продукувалися нові альтернативні види взаємодії з читачами. Це і презентації книг, і заняття читацьких об'єднань за інтересами, заходи бібліотечного психолога (для дітей і батьків), онлайн майстер-класи, музичні відеоказки, зустрічі на музичній платформі «Слухай своє» тощо. Влітку, наприклад, лише двома комплексними заходами – 12-годинним онлайн-марафоном святкування Міжнародного дня захисту дітей «Захистимо дітей — збережемо планету» та програмою літніх читань «Здоров'О з бібліотекою навіть і вдома» – було охоплено 128 тис. 382 людини, а відреагували на них уподобаннями та коментарями 13 тис. 327 осіб. До цих заходів за період, доки бібліотека не зняла частково обмеження (а сталося це лише у середині липня), було залучено майже 230 тис. осіб, про що свідчать дані з платформ соціальних мереж. Якщо на початок карантину бібліотека мала близько 4 тис. підписників сторінки у фейсбуці, то на сьогодні ця цифра становить понад 9,5 тис. осіб.

За період роботи з початку карантину підвищився також і показник кількості звернень користувачів на сайт та блоги НБУ для дітей, сягнувши майже 630 тис., *замість запланованих* на цей період 500 тис., що у відсотках становить – 125,8 %. Основний потік користувачів звичайно акумулювався на сторінках Бібліотеки у фейсбуці та інстаграмі.

Попри однозначні мінуси карантинних обмежень безперечним позитивом стало те, що до наших онлайн-заходів долучилися учасники з усіх куточків України, які не тільки читають наші дописи, як це було раніше, але й активно комунікують під час прямих ефірів. Вони беруть участь у наших програмних

заходах, які раніше були розраховані виключно на користувачів зони обслуговування, оскільки онлайн-формат надає можливість перегляду заняття без прив'язки до місцезнаходження та часу проведення.

Серед різноманіття наших проєктів, що реалізувалися під час карантину, хочу особливо відзначити декілька:

1. Конкурс дитячого фотомалюнка «Мрійник року», який було проведено до Міжнародного дня захисту дітей на платформі ФБ сторінки бібліотеки. На конкурс надійшло понад 2000 дитячих робіт, активно велося онлайн-голосування, бібліотекарям довелося плідно попрацювати у режимі 24/7. Сотні коментарів, уподобань, дискусії та суперечки (як без них)? У результаті ми маємо + 3000 підписників, 15 переможців до визначення яких долучалися відомі художники-ілюстратори та чудовий альбом з малюнками маленьких мрійників!

2. Вперше було реалізовано захід у незвичайному форматі — **12-годинний святковий онлайн-марафон «Захистимо дітей — збережемо планету»** до Міжнародного дня захисту дітей (з 9.00 до 21.00), що проходив на сторінці Бібліотеки у Facebook.

Родзинкою 12-годинного марафону стала «Година привітань від найкращих друзів бібліотеки». Напередодні бібліотекарі зв'язалися з відомими гостями бібліотеки, щоб записати вітальні відео, і 1 червня у відведений час публікували привітання на сторінці. Цього дня читачі діти отримали 26 привітань від іменитих друзів бібліотеки — державних діячів, представників посольств, письменників, видавців, митців, відомих телеведучих, заслужених артистів України та молодих артистів-початківців.

Протягом дня Бібліотека отримувала привітання від читачів та їхніх батьків, віртуальне святкування вдалося, а ми отримали новий досвід, нові переживання, нові навички, які не поступаються за змістовністю тим, якими ми користувалися до карантинних обмежень. І це цікаво та перспективно!

3. Щоліта бібліотека традиційно проводить літні читання. Цього року літні читання, що мають назву **«Здоров'О з бібліотекою навіть і вдома!»**, було переміщено на онлайн-платформу. До занять долучалися читачі з різних куточків України. У Viber-групі батьки ділилися своїми враженнями від заняття, описували реакцію дітлахів, викладали фото дитячих поробок.

Серед запропонованого дітям: майстер-класи АРТ-майстерка, Цикл інтерактивних відео «Не вір – перевір, або Майстерня критичного мислення для справжніх читачів», психологічна «Літературна руханка для малюків» (Літній дворик онлайн), книжкова реклама «Book-хвилинка про новинку», циркові уроки від Ромашки. тематичні буктрейлери «ЦВіК: Цікаво, весело і корисно», літературна кухня «Смакуємо онлайн», тренінги для підлітків на сторінці Instagram nbu_for_kids. Teenager Life від бібліотечного психолога, літературна «ЧОРНА скринька», цикл навчально-пізнавальних відео «Секрети Книжника, або Як стати Лідером Читання», «Казка на ніч», музичний міні-live journal «МузON», серія цікавих мотиваційних відеозвернень від українських зірок «Читай+співай», відеопрезентація колекції книжок «ІВВУ – 2019», особлива «Book-хвилинка», спеціальна рубрика читачьких відеовідгуків «Читач в ефірі», прямі ефіри в Instagram «ФАН-клуб читача».

До речі саме «Фан-клуб» став найпопулярнішим проектом бібліотечного літа. Це серія прямих ефірів в Instagram, на які запрошуються відомі дитячі письменники. Під час зустрічей ведеться активне спілкування з читачами, є можливість не тільки заробити бали до програми літнього читання, але й виграти одну з книжок автора! Спочатку зустрічі з письменниками проводили бібліотекарі. Але було вирішено змінити формат. І тепер зустріч з гостями-письменниками проводить наша юна читачка, лідер читання 2019 року – Аня Полегенько. Як показав рейтинг, дітям набагато цікавіше бачити своїх однолітків серед ведучих програм. Показники переглядів та активностей стрімко злетіли. Кожен анонс ефіру зриває шквал схвальних дитячих коментів. За цей час в нашому ефірі виступили Валентина Захабура, Леся Мовчун, Галина Ткачук, Галина Вдовиченко, Оксамитка Блажевська, Олена Рижко, Тетяна Стрижевською, Анастасія Нікуліна, Марина Рибалко В'ячеслав Купрієнко, Іван Андрусяк, Ольга Войтенко.

Проект настільки полюбився нашим читачам, що вирішено було продовжувати його і після закінчення Програми літніх читань.

Крім цього, наші читачі мали ще безліч можливостей для розвитку, навчання, змістовного дозвілля завдяки щоденним публікаціям на ФБ сторінці бібліотеки, блогах та сторінках сайту. Так, у прямому ефірі спостерігали за визначенням переможців Меморіальної премії Астрід Ліндгрєн та Премії Андерсєна, ґрунтовно знайомилися з кращими з кращих письменників у світовій сучасній дитячій літературі, розгадували яскраві авторські літературні ребуси від Марійки Книгоґризенко (це наша нова маленька бібліотечна лялька-талісман) та багато чого іншого. До наповнення онлайн-платформ було

додушено усі відділи бібліотеки, які працювали за чітким планом-графіком, щоб максимально охопити потреби користувачів.

Важливо відзначити, що карантин «подарував» нам ще одну цікаву можливість — подолати фізичні кордони професійного спілкування. Звичайно, ми і раніше практикували скайп-підключення до конференцій колег, які не мали змоги приїхати, але це було радше виключенням, ніж правилом. Зараз ми «бачимось» значно частіше. Ми «відвідуємо» усі обласні семінари, обмінюємося професійним досвідом та обговорюємо гострі питання набагато активніше, залучаючи до 100 учасників за подію. Ми всі швидко опанували онлайн-платформи для конференцій і почуваємося вільно перед камерами. Звичайно вмовляємо себе, що це явище тимчасове, і вже скоро..., нехай хоч наступного року, побачимось наживо. Тим не менш, формат таких зустрічей допомагає нам долучати до обговорення важливих питань більшу кількість колег та запрошених фахівців. Крім того, більшість конференцій доступні у записі після закінчення, а ми всі розуміємо, наскільки це важливо, адже жоден збірник матеріалів конференції не відтворює реально усі гострі питання та живі дискусії. Так, у жовтні вдалим дебютом стало *проблемно-цільове навчання завідувачів відділів комплектування та обробки документів обласних та центральних міських бібліотек для дітей ЦБС для дітей*. До навчання долучилися понад 50 колег, фахівці з Українського інституту книги та Книжкової палати України.

Наприкінці жовтня також більшість із вас були учасниками *Всеукраїнського науково-практичного семінару «Сучасна дитяча книга і читання в епоху цифрової культури*. Так, Zoom ледь витримував навантаження, бажаних долучитися було багато, 100 підключень, за багатьма з яких було по декілька учасників із обласних та районних бібліотек для дітей, міських бібліотек ЦБС для дітей, публічних ЦБ. Ми змогли зібрати провідних науковців, що досліджують проблеми дитячого читання, з Центру інноваційних освітніх технологій, Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка, Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України, Центру дослідження для дітей та юнацтва м. Івано-Франківськ, Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти. Семінар був настільки насиченим, що для надання можливості висловитися усім бажаним довелося пролонгувати його наступного дня. Погодьтеся, в умовах реальної зустрічі дозволити собі таку «розкіш» ми не змогли б.

Також дякую усім колегам, які долучалися до ZOOM зустрічі з обговорення нової редакції Закону про Бібліотеки та бібліотечну справу, що ініціював Офіс Президента. Наразі ми очікуємо на результати нашої роботи та вболоваємо за те, щоб наші виражені побажання було враховано.

Результативною під час карантину була діяльність усіх дитячих бібліотек України. Як правило, у виступі на нашій конференції я кожного року згадую найкраще з досвіду бібліотек, але цього року варто відійти від традицій. Оскільки переважна більшість бібліотек не тільки прийняла, але й використала нові умови для створення нових форматів діяльності та отримала свій власний унікальний, а разом із тим універсальний досвід виходу з карантинної кризи. Адаптуватися, переформатуватися і знаходити плюси у будь-яких обставинах!

Але ця історія про «Карантинні перемоги» дала змогу виявити не тільки наші здібності, але й недопрацювання, як наші, так і ті, що потребують державного врегулювання.

1. Перше — це статистика. Ми, бібліотеки, маємо звітувати цифрами. Ми знаємо, як класно ми працювали. Ми знаємо, що наша робота у форматі онлайн дає свої результати, зацікавлює, захоплює, але... більшість з тих показників, які було наведено вище, не потрапляють до офіційної статистики, оскільки досі не прописано механізм врахування статистики більшості онлайн-платформ. Наше життя карантин змінює. Ми сподіваємося, що скоро повернемося до нормального режиму роботи, але не маємо гарантій, що стан речей, який існує зараз, не буде повторюватися. Так, ми працювали в мережі «Інтернет» і до пандемії, але під час карантину програм та проектів стало набагато більше, і у значній частині є перспектива залишитися і надалі, на час повного зняття карантинних обмежень. Сумно, якщо оцінкою залишаться лише позитивні емоції наших користувачів, а для державної статистики наша робота розтане із закінченням прямого ефіру.
2. Друге питання — доступ до електронних книжок. Так, під час карантину ми мали змогу надавати користувачам повнотекстові електронні версії деяких книжок без порушення авторського права. Але їх так небагато. А в умовах ось такого екстреного віддаленого користування гостро постає питання електронної книговидачі та як передумови — створення правового механізму надання бібліотекам електронних версій популярних книжок. Це питання складне, у ньому задіяні інтереси авторів, видавців, читачів та бібліотек, і воно потребує державного

врегулювання. Потребує вже дуже давно, але наразі карантин став «лакмусовим папірцем» цієї проблеми.

3. Ще хотілося б нагадати, та радше запобігти, аніж робити зауваження щодо проєктів колег: за будь яких креативних форматів заходів онлайн (втім, як і офлайн) ми не забуваємо про ДИТЯЧУ КНИГУ, яка має бути головною у кожній активності. Адже пам'ятаємо наше головне ДЛЯ ЧОГО, а потім шукаємо, ЩО і ЯК робити.

Як підсумок: карантин став випробуванням. Ми його долаємо! Сподіваючись на краще, працюємо у тих умовах, які є. Радіємо, що хоч не в повному обсязі, але можемо працювати в режимі офлайн, що наші читачі залишилися нашими читачами і в реальному форматі та вишиковуються в черги за реальними, традиційними книжками та живим спілкуванням, оскільки все ж таки традиційну книгу та живого дитячого бібліотекаря ніщо не замінить на 100%. А отже, ми виконуємо свою місію!

Рибачук Юрій Анатолійович, заступник директора державної установи «Український інститут розвитку освіти»

Бібліотека для дітей як складова нової української школи

2014 року я був членом експертної групи, що розробляла довгострокову стратегію «Культура-2025». Тоді ми обговорювали з експертами візійну рамку стратегії. Відповідаючи на запитання: «Якою повинна бути культура України в перспективі десяти років?», визначилася відповідь: *«Культура — це середовище, що дає змогу вчитися, пізнавати нове. Вона включає самоосвіту, неформальну освіту, навчання упродовж життя тощо, таким чином створюючи більше можливостей самореалізації для членів суспільства в навоколишньому світі, що стрімко змінюється»*.

Малося на увазі, що для формування такого середовища недостатньо зусиль лише однієї галузі, точніше, зусиль лише одного центрального органу виконавчої влади, за яким закріплено формування та реалізацію політики у певному діапазоні можливостей (розподіл сфер політичних рішень на «культурні», «освітні», «інформаційні» тощо). Йшлося про те, що необхідно перепрограмувати політичні концепції і давати більше можливостей для синергії.

Тоді це була лише візія. Тепер сам час нас підштовхнув до її практичної реалізації. З одного боку, приймаючи політичні рішення, які стосуються і сучасності, і майбутнього, уже очевидно, що треба відходити від давно застарілого галузевого підходу. З іншого – ми живемо в час пандемії, яка дала більше підстав для формування політичної волі приймати ось такі міжгалузеві рішення.

Може, і не так швидко, але ми до цього йдемо, наприклад, через реформу «Нова українська школа». А місія державної установи «Український інститут розвитку освіти» (УІРО) якраз і полягає в тому, щоб бути впроваджувальною агенцією для реалізації докорінної реформи загальної середньої освіти, концепції «Нової української школи» (НУШ).

УІРО заснований 2019 року та належить до сфери управління Міністерства освіти і науки України. Разом із провідними експертами ми розробляємо нові стандарти освіти, типові освітні програми, сприяємо появі сучасних підручників, професійних стандартів та програм підвищення кваліфікації для педагогів. Ми сприяємо професійному розвитку та зростанню вчителів і керівників шкіл, проводимо навчання авторів та розробників сучасних навчально-методичних матеріалів.

У контексті тематики нинішньої конференції (впровадження сучасних бібліотечних послуг для якісного обслуговування читачів-дітей; підвищення громадського інтересу до бібліотеки як центру інноваційного розвитку громади), а також згаданої мною міжгалузевої синергії, це набуває суттєвого значення.

Достатньо лише процитувати одну зі складових формули НУШ, яка стоїть за змістом освіти, — і ця синергія оприявниться: «Сучасний світ складний. Дитині недостатньо дати лише знання. Ще важливо навчити користуватися ними. Знання та вміння, взаємопов'язані з ціннісними орієнтирами учня, формують його життєві компетентності, потрібні для успішної самореалізації у житті, навчанні та праці».

Саме тому у формулі НУШ багато уваги відводиться новому змісту освіти, вихованню на цінностях, новому освітньому середовищу, появі вмотивованого вчителя тощо. І якщо говорити про зміст освіти, то він засновується на формуванні компетентностей, потрібних для успішної самореалізації в суспільстві.

Ці концептуальні підходи уже інтенсивно впроваджуються у Державних стандартах освіти — початкової та базової середньої. Зараз УІРО працює над цілою низкою питань, що мають на меті реалізувати положення стандартів у практичній площині. І уже зрозуміло, що є ціла низка проблемних моментів.

Зупинюся лише на кількох із них. Вони, сподіваюся, будуть цікавими бібліотекам для дітей, бо дають розуміння, де саме бібліотеки можуть підтримати НУШ, або ж навіть стати інституційною складовою реалізації цієї реформи.

По-перше, це інтеграція курсів, можливість для шкіл використати право на автономію, можливість для вчителів проявити творчість, можливість для розробників навчальних програм відійти від традиційного «предметного» підходу.

Зазначу, що під час серії публічних консультацій щодо Державного стандарту базової середньої освіти, які відбувалися в травні-червні 2020 р., на запитання «Що б ви хотіли змінити в організації навчання своїх дітей?» аудиторія батьків озвучила свої висновки:

- програми часто не відповідають викликам сучасності, вони є застарілими та відірваними від реального життя та практичної діяльності. Батьки переконані, що дітям потрібні не академічні знання, а практичні навички проектної, дослідницької діяльності, роботи в групах тощо;
- відсутнім є широкий перелік варіативних дисциплін, що їх дитина може обирати з огляду на власні бажання і схильності додатково до обов'язкових предметів.

Батьки пропонують ввести наступні інваріантні інтегровані курси: «Наука» (фізика + хімія + біологія + географія), «Мова» (мова + література + істо-

рія), «Математика» (алгебра + геометрія + інформатика), «Мистецтво» (музика + малювання + трудове навчання + фізична культура) або інші комбінації, наприклад, фізична культура + захист Вітчизни + основи здоров'я, історія + географія тощо.

Зараз триває розроблення типової освітньої програми для базової середньої освіти, ведуться дискусії щодо інтеграції предметів, висловлюються пропозиції інтегрованого опанування змісту освітніх галузей. Школа, плануючи свою освітню програму, ще не завжди готова запропонувати такі рішення.

І тут на допомогу може прийти бібліотека для дітей. Адже вже зараз бібліотеки надають чимало послуг і проводять безліч заходів зі своїми читачами, які органічно вписуються в реалізацію концепції НУШ. Це і підтримка читання, і пошук інформації, і медійна грамотність, і багато чого іншого, спрямованого на розвиток ключових компетентностей школярів.

А в контексті автономії школи дуже багато прав надано вчителю і школі, зокрема, у плані створення освітніх програм, використання навчальних матеріалів, форм організації освітнього процесу.

Це відкриває шлях до великої комунікації на рівні «школа — бібліотека».

По-друге, ми всі знаємо оприлюднені минулоріч результати дослідження PISA. Відповідно до Указу Президента України 2020/2021 навчальний рік оголошено Роком математичної освіти в Україні. Указ визначив завданням «сприяння створенню освітніх майданчиків для вивчення математики на базі публічних бібліотек».

Крім того, у серпні 2020 року уряд прийняв розпорядження про схвалення Концепції розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти).

Згідно з Концепцією навчальні методики та навчальні програми STEM-освіти будуть спрямовані на формування компетентностей, актуальних на ринку праці. Це критичне, інженерне і алгоритмічне мислення, навички оброблення інформації й аналізу даних, цифрова грамотність, креативні якості та інноваційність, навички комунікації.

Зазначу, що в сучасному баченні абревіатуру STEM (Science, Technology, Engineering and Mathematics) розширюють, додаючи ще й літери A (Arts — мистецтва) та R (Reading — читання). Виходить STREAM. У цьому плані методичні напрацювання та матеріально-технічна база багатьох бібліотек (комп'ютерні класи, 3D-принтери, інтерактивні столи тощо) можуть стати реальною основою для налагодження продуктивної співпраці зі школами.

І з цього випливає ще одне, і це **по-третє**, — рання профорієнтація. Ми дуже ретельно вивчаємо досвід країн, де профорієнтація в навчальному процесі з'являється вже у початкових класах, а не тоді, коли учні готуються отримати атестат зрілості.

Адже сучасна профорієнтація — це не тільки «про професії та ринок праці». Сьогодні діти прагнуть самостійно та свідомо робити вибір та розуміти його наслідки. Треба створити цілісні умови для повної реалізації цього прагнення. Сучасна професійна орієнтація як наскрізний процес може цьому сприяти через опанування учнями життєво необхідних навичок.

Переконаний, що бібліотеки для дітей можуть запропонувати дітям, батькам і вчителям безліч цікавих рішень.

Нарешті, **по-четверте**. Однією зі складових реформи НУШ є вмотивований вчитель.

І тут уже виникає окреме поле взаємодії бібліотек для дітей із учителями на різних рівнях — або через мережу Інститутів післядипломної педагогічної освіти, або через мережу Центрів професійного розвитку педагогічних працівників. Остання почала активно розбудовуватися з вересня 2020 року.

Центри мають узагальнювати та поширювати інформацію про можливості професійного розвитку освітян: програми підвищення кваліфікації, вебресурси та інші інструменти, що можуть стати у пригоді для їхнього професійного зростання. Вони мають також координувати діяльність професійних спільнот педагогів. Центри орієнтовані на консультування за такими напрямками: планування та визначення траєкторії професійного розвитку; впровадження компетентнісного, особистісно орієнтованого, діяльнісного та інклюзивного підходів у навчанні; застосування нових освітніх технологій; організація освітнього процесу за різними формами, зокрема з використанням технологій дистанційного навчання.

У зв'язку з цим варто звернути увагу на постанову Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 800, яка затверджує Порядок підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників.

Ця постанова, по суті, відкриває ринок освітніх послуг із підвищення кваліфікації вчителів. Бібліотеки, маючи напрацювання, відповідні положення в статуті та, звісно, бажання, можуть стати повноправними учасниками цього ринку. Умовно кажучи, якщо бібліотека, наприклад, розробить курс, як розвивати в учнів читання з розумінням і зацікавить ним учителів (керівництво школи), то цей курс може бути включений у план підвищення кваліфікації вчителя. Раджу бібліотекам вивчити зі своїми юридичними працівниками це питання.

Отож, варіантів взаємодії бібліотек зі школою може бути безліч. Важлива лише активна позиція, комунікація, бажання. УІРО готовий всіляко сприяти, щоб такі рішення створювалися, обговорювалися і впроваджувалися.

Антонова Олена Ростиславівна, головний спеціаліст відділу права на освіту та культуру Департаменту моніторингу соціальних прав Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, кандидат наук з державного управління, доцент

Забезпечення культурних послуг в умовах децентралізації влади

Права людини і громадянина визнаються найбільшою людською цінністю, а їх реалізація і захист є головною ознакою правової держави. Для їх охорони вкрай важливим є створення дієвої системи захисту прав, свобод і законних інтересів особистості, до якої відноситься парламентський контроль з боку Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Відповідно до статті 1 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» Уповноважений Верховної Ради України з прав людини на постійній основі здійснює парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина, у тому числі у сфері культури.

У 2019 році інституцію Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини реакредитовано статусом А — найвищим статусом відповідності Принципам ООН, які стосуються статусу національних установ, що займаються заохоченням і захистом прав людини (Паризькі принципи). Її визнано як законну, надійну, релевантну та ефективну установу, що захищає та просуває права людини на національному та регіональному рівнях. Зазначений статус надав право голосу Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини на щорічних засіданнях Глобальної мережі інституцій з прав людини (GANHRI) та Ради ООН з прав людини на наступні п'ять років.

Стратегічними напрямками діяльності Уповноваженого визначено проведення моніторингових візитів із питань додержання прав і свобод людини та громадянина фактично з усіх питань життєдіяльності органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями; моніторинг законів і підзаконних нормативно-правових актів щодо їх відповідності стандартам у сфері прав людини і громадянина та вжиття заходів парламентського контролю за додержанням цих прав; розгляд звернень громадян та відкриття проваджень для їх вирішення; співробітництво з інститутами громадянського суспільства; створення загальнодержавно-

го інформаційно-комунікаційного, консультативно-просвітницького простору з прав людини; розвиток міжнародного співробітництва з метою імплементації міжнародних стандартів дотримання та захисту прав і свобод людини в національну правову систему України.

Розкриваючи зміст повноважень Уповноваженого, варто підкреслити, що з кожним роком громадяни України все активніше використовують право на звернення, надсилаючи Омбудсману тисячі листів. Протягом 2020 року до інституції Уповноваженого звернулося майже 33,5 тис. осіб щодо порушень громадянських та соціальних прав і свобод в Україні, втім невелика кількість — стосується звернень щодо порушень культурних прав. Але це не означає, що в цій галузі найменше проблем, можливо навіть навпаки — їх настільки багато, що у людей з'являється розчарування і невизначеність.

Однією з важливих сфер діяльності Уповноваженого є сприяння приведенню законодавства України про права і свободи людини і громадянина у відповідність із Конституцією України. Переконливо ілюструє зацікавленість Уповноваженого у захисті прав і свобод у сфері культури запропоновані законодавчі пропозиції до частини другої статті 7 проекту Закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу», що стосуються поділу бібліотек на публічні, у тому числі спеціалізовані для дітей, юнацтва, осіб з інвалідністю; спеціальні (академії наук, науково-дослідних установ, навчальних закладів, підприємств, установ, організацій).

Також на контролі Уповноваженого перебувають наступні питання:

- запровадження системи субвенцій і дотацій з державного бюджету, які мають спрямовуватися на модернізацію культурної інфраструктури в громадах, зокрема на створення багатофункціональних центрів культурних послуг;
- наближення рівня заробітних плат працівників культури до рівня середніх заробітних плат у державі;
- порядку формування базової мережі закладів культури місцевого рівня в частині визначення чітких умов та вимог до здійснення реорганізації чи ліквідації закладів культури;
- забезпечення права особам з порушеннями зору, бібліотекам та іншим уповноваженим на це особам користуватися міжнародною правовою базою, ратифікувавши Марракешський договір про «книги для сліпих».

За результатом виїзних та безвиїзних моніторингових візитів до органів державної влади та органів місцевого самоврядування, яких у поточному році було проведено шість, виявлено низку проблем і невирішених питань

щодо забезпечення умов, за яких реалізуються культурні права громадян:

- закриття та призупинення діяльності закладів культури територіальних громад, що належать до базової мережі закладів культури.
Так, з'ясовано, що оптимізація мережі публічних бібліотек і клубних закладів України проводиться переважно за рахунок їх закриття у сільській місцевості. Зокрема, у 2019 році закрито в Одеській області 15 бібліотек, в Закарпатській — 6 бібліотек і клубних закладів; не фінансується в Миколаївській області 14 сільських бібліотек та 30 клубних закладів;
- призупинено на невизначений час у Міжгірському районі Закарпатської області діяльність 4 сільських клубів та 2 бібліотек;
- неналежне фінансування базової мережі закладів культури територіальних громад.

Матеріально-технічна база перевірених закладів культури (придбання сцени, апаратури, комп'ютерів, літератури, проведення ремонтних робіт тощо) у середньому на 82 % залишилися на тому ж рівні, оновлено — на 3 %, погіршилося — на 5%.

Більшість місцевих програм розвитку культури, мистецтв, охорони культурної спадщини фінансово не підкріплено. Водночас системною проблемою, як з'ясувалося, є те, що місцеві органи у сфері культури, як і самі заклади, не досліджують ці питання на колегіях та не виносять на розгляд сесій ради, що унеможливає їх актуалізацію;

- не створено умов для формування якісного (висококваліфікованого) кадрового забезпечення системи надання культурних послуг.
Спостерігається нестача кваліфікованих кадрів у закладах культури. Забезпечення надання культурних послуг на місцях ускладнюється об'єднанням в один структурний підрозділ виконкому територіальних громад таких напрямів, як освіта, молодь і спорт, культура, що призводить до віднесення питань діяльності закладів культури на другорядний план. Перевага надається першочерговому вирішенню питань у галузі освіти, а культура сприймається лише у якості організації і проведення культурно-масових заходів;
- неналежне забезпечення доступу до об'єктів культури та розумного пристосування культурних послуг для осіб з обмеженими фізичними можливостями.

Аналіз забезпеченості бібліотечних фондів територіальних громад свідчить про відсутність літератури на допомогу людям з вадами зору (зі збільшеним шрифтом, шрифтом Брайля) та інформування населення про

окремі послуги. Також недостатньою є робота щодо оновлення бібліотечних фондів, формування електронних каталогів, впровадження нових форм роботи в бібліотечних установах, підключення до мережі «Інтернет»;

- не створено належних умов місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та керівництвом закладів культури для забезпечення культурних прав громадян в умовах карантину.

За результатами моніторингу офіційного сайту Міністерства культури та інформаційної політики України та 36 сайтів місцевих органів виконавчої влади встановлено, що лише на головній сторінці Управління культури і мистецтв Вінницької обласної державної адміністрації; Департаменту культури і туризму Полтавської обласної державної адміністрації; Управління культури Тернопільської обласної державної адміністрації; Департаменту культури та туризму Одеської міської ради повною мірою поінформовано про культурні онлайн-послуги для громадян в умовах карантину. На офіційних сайтах решти перевірених об'єктів моніторингу інформація про культурні послуги з урахуванням умов карантину оновлювалась недостатньо – у вигляді перегляду програм, афіш, фотогалерей тощо. При цьому онлайн-майданчики культурних послуг мають, як правило, ті органи та підпорядковані їм заклади, що надають широкий спектр послуг у сфері туризму, гастрольної діяльності.

За результатами проведених моніторингів Уповноваженим було підготовлено акти реагування до відповідних органів влади і отримано інформацію про вжиті заходи з метою виконання наданих рекомендацій.

Полікарпова Людмила Петрівна, заступник генерального директора з науково-методичної роботи НБУ для дітей, заслужений працівник культури України

Бібліотеки для дітей: перспективи і ризики у розрізі формування і реалізації державної політики

Роль державної культурної політики визначається передусім тим, що культура є ціннісною основою для консолідації українського суспільства, створює умови для подолання соціально-економічної кризи і забезпечення сталого розвитку. Упродовж останніх років наша країна впевнено рухається шляхом глибоких і структурних реформ. Трансформації, що відбуваються сьогодні в усіх ключових напрямках життя держави, є фундаментом для якісних змін у середньостроковій перспективі, основою для підвищення добробуту та рівня життя нас із вами — громадян України. Однією з ключових реформ є реформа адміністративно-територіального устрою.

Головною метою реформи з децентралізації — передача повноважень та фінансів від державної влади якнайближче до людей — органам місцевого самоврядування. Реформа тривала з 2014 року і вже має результати, зокрема за час першого етапу децентралізації в Україні (2014-2019 рр.). Було прийнято низку законодавчих актів, серед яких Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади, Закони про внесення змін до Бюджетного та Податкового кодексів, «Про добровільне об'єднання територіальних громад». За період 2015-2019 роки створено 982 об'єднані територіальні громади (ОТГ). До складу цих ОТГ увійшли близько 4500 колишніх місцевих рад. 11 млн осіб мешкають в ОТГ. Якими ж були результатами децентралізації для бібліотек для дітей?

Спеціалізовані бібліотеки для дітей надають бібліотечні послуги з урахуванням індивідуальних, вікових, психологічних та фізіологічних особливостей із застосуванням різноманітних форм і методів бібліотечного обслуговування. У бібліотеках для дітей створені диференційовані умови обслуговування, враховуючи віковий діапазон користувачів – від немовлят до підлітків, їхні різні навички, обдарованість, таланти та потреби. Збереження і розвиток мережі спеціалізованих бібліотек для дітей в умовах децентралізації як на рівні села, селища, так і міста — це можливість отримання якісних бібліотечних послуг, створення рівних прав для задоволення освітніх, культурних, інформаційних та інших потреб юних громадян.

У 2013 році, ще до початку тимчасової окупації АР Крим, м. Севастополя та частини територій Донецької та Луганської областей, мережа спеціалізо-

ваних бібліотек України для дітей становила 1160 бібліотек. За період 2014-2019 років вона скоротилася на 253 бібліотеки і станом на 01.01.2020 становить 907 бібліотечних закладів. У результаті першого етапу децентралізації до об'єднаних територіальних громад увійшло 123 дитячі бібліотеки. Як бачимо, цей період характеризується тенденцією невиправданого органами місцевого самоврядування скорочення мережі бібліотек для дітей.

У другий етап децентралізації більшість існуючих малочисельних місцевих рад об'єднуються, стануть спроможними перебрати на себе більшість повноважень, належним чином використовувати ресурси і нести відповідальність за свої дії чи бездіяльність перед людьми та державою. Буде 1469 територіальних громад, які покриватимуть усю територію країни. Це створить стійке підґрунтя для наступних кроків реформи місцевого самоврядування, а також сприятиме прискоренню реформ в усіх сферах, у тому числі і сфері культури. Мешканці громад мають бути забезпечені механізмами та інструментами впливу на місцеву владу та участі у прийнятті рішень. У 2021 році очікується внесення зміни до Конституції щодо децентралізації, які необхідні для подальшого просування реформи та її завершення.

Формується і оновлюється культурна політика, яка забезпечить розвиток креативного потенціалу української нації, сприятиме подоланню соціально-економічної кризи, розвитку креативного середовища і розкриттю інноваційного потенціалу особистості. Реформування сфери культури є одним із основних завдань як гуманітарної політики, так і політики соціально-економічного розвитку України, побудови сучасної демократичної держави на засадах загальнолюдських цінностей із збереженням самобутніх традицій та культурно-історичних цінностей.

Наразі на розгляді у Комітеті гуманітарної і інформаційної політики ВРУ проект Закону України Про внесення змін до Закону України «Про культуру». Проектом акта передбачається введення у правове поле понять «культурна послуга», «мінімальні стандарти забезпечення населення культурними послугами», «центр культурних послуг», запроваджується механізм моніторингу та оцінювання реалізації державної політики у сфері культури, переглянуто пріоритети державної культурної політики, визначено повноваження органів державної влади, спрямовані на впровадження реформи забезпечення громадян культурними послугами. Щодо надання населенню культурних послуг, то визначено поняття «культурна послуга» — дії фізичних та/або юридичних осіб, які провадять культурну діяльність, спрямовані на задоволення культурних, інтелектуальних потреб людини, забезпечення творчого,

духовного розвитку особистості, що мають визначену вартість та споживаються в процесі надання (виконання) цих дій.

Відповідно до проекту закону моніторинг проводиться шляхом збирання, передавання, систематизації, збереження та аналізу інформації про стан сфери культури, прогнозування змін у цій сфері, розроблення рекомендацій для інформаційно-аналітичного забезпечення управління, формування державної культурної політики на засадах сталого розвитку, прийняття рішень щодо запобігання негативним змінам стану сфери культури. У проекті зазначається, що оцінювання реалізації державної політики у сфері культури — це вимірювання прямих ефектів, у тому числі на отримувачів культурних послуг, результативності та наслідків реалізації державної політики у сфері культури.

Також закон передбачає і статтю про мінімальні стандарти забезпечення населення культурними послугами, визначає перелік, зміст та обсяг культурних послуг, що надаються населенню на базовому рівні адміністративно-територіального устрою України (базовий набір культурних послуг). З метою створення умов для забезпечення населення культурними послугами, раціонального та ефективного використання наявних ресурсів і матеріально-технічної бази закладів культури базової мережі місцевого рівня, їх модернізації за рішенням ради відповідної територіальної громади або спільного рішення рад суміжних територіальних громад може бути створений центр культурних послуг. Центр культурних послуг — це багатофункціональний заклад культури, що має зручне розташування для відвідування жителями територіальної громади/суміжних територіальних громад, забезпечений кваліфікованими кадрами, має сучасну матеріально-технічну базу та спроможний забезпечувати надання комплексу культурних послуг, консультаційної, інформаційної, допомоги, доступ до користування приміщеннями та обладнанням для творчості, неформального навчання та спілкування жителів територіальної громади з урахуванням чисельності, вікового, статевого, національного, соціального, галузевого складу населення.

Міністерство культури та інформаційної політики підтримує ініціативу зі створення сучасних публічних просторів, куди люди можуть приходити і проводити час. Ось, що каже міністр культури та інформаційної політики України Олександр Ткаченко: «У 2020 році ми запускаємо декілька пілотних проєктів, а саме сім. У 2021-му — розроблюємо посібник рекомендацій. На запит ОТГ ми направляємо модель, яку розроблено разом із європейцями, і вже на наступний рік передбачено 1 млрд грн на створення таких центрів культурних послуг по всій країні. Наступного року ми можемо реорганізувати вже близько 50 точок». Міністр вважає, що у таких центрах культурних

послуг можуть існувати спортивні секції, музичні колективи, вокальні студії, кінолекторії, театральні студії, сучасні бібліотеки. Вибір залежить від регіону і від ініціативи ОТГ.

Ще один документ, який регулюватиме сферу надання культурних послуг це — РОЗПОРЯДЖЕННЯ КМУ від 19 серпня 2020 р. № 1035-р «Про схвалення Концепції реформи фінансування системи забезпечення населення культурними послугами». Метою даної Концепції є визначення основних завдань і способів створення умов для запровадження нового механізму фінансування системи забезпечення населення культурними послугами під час визначення міжбюджетних трансфертів. У концепції зазначається, що наявний механізм фінансування сфери культури орієнтований на підтримку об'єктів культурної інфраструктури без урахування потреб споживачів у культурних послугах, що негативно позначається на ефективності використання ресурсів та можливості якісного планування необхідних сум видатків на середньострокову перспективу. Водночас відсутність гарантій держави щодо територіальної і цінової доступності, а також стимулів для збільшення кількості та підвищення якості культурних послуг призводить до критично малої кількості пропозицій таких послуг та попиту на їх отримання. Основними завданнями реформи фінансування системи забезпечення населення культурними послугами є створення моделей фінансування культурних послуг, які надаються державними і комунальними закладами культури; оновлення системи оплати праці працівників сфери культури; створення можливостей для розвитку соціокультурної інфраструктури на регіональному та місцевому рівні; впровадження проєктного підходу для формування конкурентних ринків культурних послуг; впровадження механізму державно-приватного партнерства для реалізації інвестиційних проєктів у сфері культури; поширення застосування інших інструментів фінансування сфери культури.

З метою відродження соціального значення книги та читання як процесу культурного, духовного, професійного та інтелектуального збагачення людини наразі триває розробка Стратегії розвитку читання на 2021-2025 роки. Основними її напрямками є мода та звичка: підняття соціального статусу читання; формування звички читання з дитинства; поширення моди на літературу; збільшення кількості щомісячних читачів; зниження планки головного бар'єру читання — відсутності мотивації, широта асортименту та комфортна доступність; оновлення книжок у бібліотеках та ін. Таким чином, формування нової культурної політики сприятиме розвитку суспільства та кожного громадянина. У свою чергу це дасть можливість підвищити рівень конкурентоспроможності України як європейської держави.

Бардашевська Анна Іванівна, директор КЗ «Херсонська обласна бібліотека для дітей ім. Дніпровой Чайки» Херсонської обласної ради, заслужений працівник культури України

Бібліотечна «прокачка», або Трансформація послуг для сучасної дитини в умовах «цифрового» середовища

Сленговий вираз геймерів «прокачка» в бібліотечному професійному середовищі найчастіше використовується у значенні «підвищення рівня, освоєння нових навичок, набуття досвіду». Тож у цьому виступі ми будемо говорити про ті новації та «ноу-хау» колективу нашої бібліотеки, які є найбільш бажаними і прийнятними у середовищі сучасних дітей та найкращим чином відповідають їхнім потребам і запитам. Освоєння «цифрового» середовища при цьому є важливою умовою успішного просування бібліотечних послуг.

Бажання бути почутими сучасними дітьми, говорити з ними однією мовою у їхньому «цифровому» середовищі є характерним для багатьох дитячих бібліотек України. Тож фахові напрацювання складають цілу систему різноманітних цифрових пропозицій сучасної бібліотеки.

У даному виступі хочу зупинитися на останніх новаціях нашого колективу в роботі з читачем-дитиною та деяких результатах, які вони принесли. Мабуть, не буде помилкою назвати таку інституцію, як Український культурний фонд (УКФ) тією реальною «ринковою» структурою, яка не тільки визначає перспективні культурно-мистецькі послуги (зокрема й бібліотечні), але й готова оплачувати їх реалізацію. Користуючись цією новою можливістю, ми підготували й подали до УКФ 5 пропозицій, три з яких були прийняті та фінансово підтримані Фондом. Це фінали першого Всеукраїнського «Лідера читання» (2018р.) та обласного інтелектуального турніру «Ігри патріотів Херсонщини» (2020р.), а також проєкт інституційної підтримки, що набрав одну з найвищих експертних оцінок у своєму лоті (2020р.)

Ринку сучасних культурних послуг ми запропонували ноу-хау нашого колективу — ігрові розробки у 3-х форматах. Як відомо, ігри — найбільш бажана дітьми будь-якого віку форма занять, спілкування, дозвілля. Освоєння нової послуги — пізнавальних ігор з бібліотечним кращим контентом — розпочалося у 2013 році, коли було організовано конкурс серед структурних підрозділів бібліотеки на кращу розробку гри — в електронному та настільному форматах. За цей час створено 8 електронних ігор, що складають серію «Ігри патріотів Херсонщини», видано 6 настільних ігор та успішно освоєно «гранд-формат» — ігри для використання на вулиці та на майданчиках вели-

кої площі. Таких ігрових полів маємо вже шість. Усі настільні та вуличні ігри виготовлені на додатково залучені кошти — грантів різних донорів, обласних цільових програм, а також централізовані кошти головного розпорядника у сфері культури.

В успішній наступальній пропагандистській роботі щодо просування бібліотечних послуг ключовою умовою є створення дієвих партнерств та залучення довготривалої підтримки партнерів.

Ціла низка партнерських проєктів бібліотеки нараховує від 10 до 20 років тривалості та розвитку: «Програма літніх читань «Канікули з книгою» (з 2002 р.), «Бібліотечні волонтери Херсонщини» (з 2007 р.), обласний професійний конкурс «Правові орієнтири» (з 2010 р.), регіональний літературний конкурс імені Ю.К. Голобородька «Зачаровані Таврією» (з 2011 р.), проєкти професійної орієнтації учнівської молоді «Профі» (з 2012 р.), відкритий літературний конкурс «ФантФест» (з 2014 р.), багатопартнерський обласний фестиваль виконавської майстерності «Поетичний камертон Ліни Костенко: патріотичні лейтмотиви» (з 2015 р.) та ін. У переважній більшості названих проєктів бібліотека виступає ініціатором, розробником, співorganizатором, а у деяких випадках — і обласним координатором програмних заходів.

Тривалість названих проєктів, на нашу думку, можна вважати індикатором визнання громадою та високою оцінкою креативності, командної згуртованості й партнерської надійності колективу бібліотеки.

Стимулом підтримки інноваційного мислення та джерелом поповнення фахової інноватики для колективу бібліотеки став Міжрегіональний ярмарок інноваційних ідей «БібліоКре@тив», який розпочинався у 2007 році як обласний фаховий проєкт, а з 2010 року став Південноукраїнським міжрегіональним. На вебплатформі Ярмарку акумулюються всі інноваційні ідеї, презентовані учасниками, а з 2017 року започатковано також розділ «Ігровий банк», на якому розміщено актуальні посилання на фахові розробки інноваційних ігрових форм для дітей різного віку.

Серед ігрових проєктів, створених у нашій бібліотеці, користується популярністю у дітей і такий продукт креативної професійної діяльності, як інтерактивні біобібліографічні посібники з ігровим компонентом; «Вітальня Дніпрової Чайки», «Проекції долі Миколи Куліша», «Творча лабораторія Леоніда Марченка». Усі вони розміщені на сайті бібліотеки і є доступними для користування.

Визначальним у розвитку бібліотечного середовища останніх десятиліть є створення бібліотеки, дружньої до дитини — в реальному та віртуальному вимірах. Це і оформлення інтер'єрів фізичного простору на рівні естетичних очікувань сучасної дитини, і відповідне технічне та технологічне оснащення.

Технічні новинки, про які мріє кожна дитина, і послуги з користування, які ми вже пропонуємо сьогодні: 3D-гаджети (принтер та ручки), Xbox One Kinect, перегляд відео у форматі 3D.

Освоїти практичні навички 3D-технології пропонуємо дітям під час занять «Лабораторії 3D», започаткованої Інтернет-центром з лютого цього року. Сталість проведення майстер-класів з 3D-моделювання у період карантину було забезпечено за допомогою відеоканалу Інтернет-центру бібліотеки в YouTube (<https://youtu.be/2rZmgUxSzEE>). Кращі 3D-моделі та 3D-малюнки дітей експонувалися на виставці-конкурсі у вересні нприкінці першого року роботи «Лабораторії». Ця нова бібліотечна послуга, як показав фінал конкурсу, є зараз однією з найпопулярніших у дітей підліткового віку – користувачів нашої бібліотеки.

Для просування сучасних бібліотечних послуг та продуктів ми також широко використовуємо усі популярні у дітей канали комунікування: Instagram, Facebook, TikTok, Twitter, блогосферу бібліотеки. Наприклад, відеострім заходів за програмою обласного дитячого фестивалю «Ігри патріотів Херсонщини» за підтримки УКФ здійснювався протягом дня на Facebook із використанням комплексу технічних засобів Blogger Set. Це дозволило залучити в реальному часі до числа учасників дітей-фіналістів із бібліотек області, а також понад 7 тис. глядачів за сумарною статистикою переглядів. На сьогодні це наш абсолютний рекорд популярності бібліотечного відеопродукту. Але сподіваємось, що він буде перевершений після виходу в телефір півгодинного фільму про Фестиваль, знятого на замовлення телекомпанією «ВТВ плюс».

Майданчиками для поширення й удосконалення дитячої творчості та громадських активностей стали блоги літературної студії «Контур», медіаклубу «NaVi», блог дитячої художньої творчості «Електронний вернісаж». Щороку у блозі «NaVi» публікуються кращі відеоролики учасників медіаклубу — членів Міського учнівського парламенту, присвячені безпеці в Інтернеті; тут же розміщуються відеопродукти учасників проєкту «Медіалабораторія». Як правило, це зустрічі з цікавими людьми у форматі телевізійного ток-шоу.

Блог студії «Контур» першим знайомить читачів із новинками творчості студійців. До речі, одна із останніх публікацій блогу — новина про перемогу вихованки студії Валентини Нетребич у Молодій КороНації міжнародного літературного конкурсу «Коронація слова».

На часі — освоєння технології віртуальної реальності: розробка VR-панорами, бібліотечних VR-квестів, придбання шоломів віртуальної реальності. Вирішення саме цих завдань стоїть перед колективом у процесі реалізації нового проєкту, підтриманого УКФ.

Бібліотечні сервіси для дітей: завжди у ритмі часу

Щоденно фахівці бібліотек для дітей проводять масштабну культурно-просвітницьку діяльність і, «тримаючи руку на пульсі часу», постійно орієнтуються у своїй роботі на відповідність потребам тих, для кого існують — своїх користувачів. Як бути цікавими і привабливими для них? Виникає необхідність розширення спектру послуг, що надаються, пошуку нових форм і методів організації обслуговування, засобів підвищення його комфортності.

Специфіка культури дитинства диктує необхідність побудови особливого бібліотечного простору, який враховує вікові і психологічні особливості дітей, що мають суттєві відмінності від потреб дорослих і які відповідають духовним, дослідницьким і пізнавальним потребам дитини. Діти мають право на свою суверенну територію, яка організована як відкрита система, здатна до трансформації.

У бібліотеці для дітей на перший план виходить організація внутрішнього простору, який облаштовується максимально привабливо і комфортно. Для створення сучасного відкритого простору для читання в нашій бібліотеці було запроваджено інтерактивний проєкт «Занурення у казку». Фахівці відділу обслуговування дітей дошкільного та молодшого шкільного віку спільно з художником бібліотеки створили нову зону для читання, оформлену у стилі казкового палацу. Вдало підібрані кольори і книги захоплюють дитину, дарують їй естетичне задоволення, формують гарний смак, дозволяють відчувати себе у казці, як тільки дитина сідає на подушки-квіточки на килимку. Кожну книгу на «поверхах палацу» доповнюють паперові фігурки, предмети із цього твору, які запрошують до подорожі. Фігурками можна пограти, послухати казки у виконанні бібліотекаря, матусі, почитати самому або створити нову казку, залучивши ляльки із бібліотечного театру. Використовується і прийом «літературний герой читає казку про себе», коли бібліотекар використовує костюмовані елементи. Але, це ще й прекрасна фотозона. Бібліозанурення у Казковому палаці в безмежно цікавий світ літератури — це чудовий варіант для корисного і приємного дозвілля з дитиною. А для бібліотеки — це рекреаційна послуга для користувачів.

Але простір бібліотеки — не тільки красиво та зі смаком оформлені приміщення, сучасна техніка, а його відповідність потребам відвідувачів. Вже

зараз до персоналу приходиться нове розуміння комфортності, яку високо цінують користувачі: у центр уваги потрапляють такі деталі, як зручний режим роботи для відвідувачів, можливість розташуватися з ноутбуком, ігрові зони для дітей, консультування батьків щодо дитячого читання, послуги для молодих сімей із маленькими дітьми.

Вибудовуючи свою роботу, бібліотеки для дітей враховують і міжнародний досвід та рекомендації з обслуговування. Так, в переліку основних задач ІФЛА акцентує увагу на тому, що «дітей слід заохочувати користуватися бібліотекою з найменшого віку, тому що це значно збільшує ймовірність того, що вони будуть користуватися нею у подальшому». Набутий досвід це підтверджує. Вже більше восьми років бібліотека надає послуги з раннього творчого розвитку дітей. Плідно працює клуб для сімей з дітьми до 3-х років «Мое серденько», а далі вони продовжують свій розвиток із бібліотекою у клубі «Білий лелека».

Актуальною послугою стає організація бібліотечної адаптаційної психологічної служби з використанням методик бібліотерапії, казкотерапії, арт-терапії та інших психотерапевтичних практик для оперативного рішення проблем зняття стресових станів у дітей. Використовуючи бібліотерапію і маючи великий досвід в роботі з дітьми і сім'ями, ми прийшли до висновку, що літератури бібліотерапевтичного напрямку не так і багато. Не можливо підібрати іноді літературу, щоб допомогти в кожній конкретній ситуації, яка в кожній дитини дуже індивідуальна. Психологом нашої бібліотеки було впроваджено інтерактивний бібліотечний проєкт «Психологічний сторітеллінг» як метод спілкування з дітьми. Це по суті розповідь казки, історії, де дитина осторонь слухає, дивиться (адже відтворюємо рольову гру) на свою проблему. По-перше, вона робить висновок, що ця проблема не тільки в неї, а по-друге — має сценарій виходу з ситуації. Психолог працює з батьками дитини і пояснює, що кожна мама може створити свою історію, а може використати нашу, якщо вона влучна. Наш сторітеллінг це лише приклад спілкування та психологічної допомоги, який дуже сподобався нашим читачам. Разом радіємо, якщо дитина сама здолала свої страхи лише прослухавши історію. Таким чином, маємо вже позитивні результати подолання за допомогою психологічного сторітеллінгу дитячих страхів. Така методика влучна для використання, якщо дитина боїться темряви, загубитися, бути покинутим, іти до стоматолога або робити щеплення. Така результативна робота психолога в бібліотеці допомагає нам впроваджувати нові послуги.

Особливо затребуваними виявляються послуги, які пов'язані із соціальною місією бібліотеки, яка зумовлює інформаційну, культурно-просвітницьку, рекреаційну складову. Для дитини, яка навчається і пізнає світ, отримання інформації

через читання є надзвичайно важлива. У вік інформаційних технологій поняття «читання» включає в себе не тільки читання книг, але й роботу з широким спектром інформаційних джерел, у тому числі й електронних. Для промоції книги і читання, електронних ресурсів і послуг бібліотеки активно використовують власні інтернет-сторінки, які стали незамінним засобом для надання культурних послуг поза межами бібліотеки. Рік пандемії поставив перед бібліотеками виклики, з якими фахівці до цього ніколи не стикались — повна тимчасова заборона відвідування закладів культури, а при відновленні — значні обмеження для проведення масових заходів. Для того, щоб не втратити зв'язок із користувачами, бібліотеки почали надавати дистанційні послуги. Наша бібліотека — це сучасний заклад із професіоналами, які вміють створювати актуальні електронні формати роботи з користувачами, тому фахівці змогли дуже швидко перейти в онлайн-режим і продовжити наше спілкування з читачами. Співробітники почали освоювати нові форми роботи. Звичайно, наша бібліотека мала досвід роботи з читачами поза межами бібліотеки через мережу «Інтернет» за допомогою власного сайту, сторінок у соцмережах, YouTube-каналу. Але під час карантину ми вимушені були знайти нові форми роботи з користувачами, які б допомогли нам залучити читачів до online-спілкування з книгою.

Ми звернулися по допомогу до Дніпропетровської обласної організації Національної спілки письменників України з пропозицією провести акцію #ЧитаєАВТОР і першою відгукнулася Еліна Заржицька, яка своїм завзяттям допомогла залучити багатьох письменників до співпраці. Наші користувачі мали нагоду познайомитися з багатьма письменниками Придніпров'я, до акції приєдналися письменники і з інших куточків України та світу. Більше 15 авторів прочитали дітям свої твори, а ми отримали нових читачів.

У бібліотеці зазвичай проходить дуже багато різноманітних презентацій нових книжок, і ми не хотіли залишити наших читачів без цих чудових зустрічей з новими героями і їх авторами. Наші презентації перейшли у відеоформат. Ми провели презентації електронних книжок: «Мами просять пам'ятати», «Йому тринадцятий минало...» і друкованої збірки «Вишиванка для сонечка». На цих презентаціях користувачі мали нагоду познайомитися із співавторами збірок, переглянути лялькові вистави за деякими творами і ще багато цікавого дізнатися, а головне, що ці презентації можна переглянути у будь-який час на нашому YouTube-каналі «Знайлики Читайлики». Для того, щоб користувачі не тільки переглядали підготовлені нами матеріали, а й брали у них активну участь, фахівцями закладу було започатковано проведення акцій #ДеньВишиванки, #ДоДняЗахистуДітей — кожен міг зробити власне відео і надіслати його на елект-

ронну адресу бібліотеки. Під час підготовки до акції #ДоДняЗахистуДітей за пропозицією письменниці Марії Дружко приєдналися і письменники, які самі презентували свої твори дітям. Ці матеріали було розміщено на сайті бібліотеки, у соціальних мережах «Facebook» та «Instagram», а також на нашому каналі у YouTube. Для того, щоб урізноманітнити дозвілля наших читачів, активно використовуємо сторінку «Знайлики-читайлики», а також створили нові сторінки — «Книжкова Полиця» та «Мистецтво Одб», які знайшли свою аудиторію і надали можливість отримання необхідної пізнавальної інформації для більшої аудиторії користувачів. Для найменших читачів реалізується віртуальний проект «Голосні читання з Їжачком-книговичком». Для популяризації книжок на допомогу шкільній програмі було створено рубрики: «Залишайся вдома, вивчай історію України», «Залишайся вдома, вивчай історію Стародавнього світу». Крім цього, в онлайн-форматі запрацював новий розмовний клуб «Яскрава українська», який вже став дуже популярним серед користувачів. Завдяки новим технологіям було організовано дві віртуальні зустрічі з маленькими читачами Київської та Кіровоградської областей дніпровської письменниці Еліни Заржицької. Діти змогли, не порушуючи режиму карантину, особисто задати цікаві питання улюбленій письменниці і запросити її на гостини після карантину.

Цікавою формою онлайн-роботи став обласний конкурс фоторобіт «Читаю під ковдрою», учасниками якого стали 67 дітей з усієї області. Роботи можна переглянути на сторінці бібліотеки у ФБ.

Сучасні інформаційні технології стрімко увійшли в бібліотечну діяльність, а онлайн-заходи зробили бібліотеки більш привабливими для «цифрового» покоління користувачів і стали мега-актуальними в умовах сучасних карантинних викликів. Змінилася і складність професійних задач. Бібліотечні фахівці опановують нові вміння зі створення онлайн-продуктів. Сучасний бібліотекар потребує міждисциплінарних знань і певної підготовки з інформатики, менеджмента соціальної сфери, вікової педагогіки, знань з дитячих інтернет-ресурсів, мобільних комунікативних просторів та програм та ін. Навчасьось усі разом, адже час не може чекати, та й інформаційна конкурентність дуже висока. Нові можливості бібліотеки піднімають її на якісно новий рівень обслуговування, підвищують її значення в житті громади. Бібліотека продовжує розвиватися у бік комунікативного простору, а саме простору спілкування, залишаючись безпечною, комфортною і креативною. І саме це робить її унікально важливою на етапах розвитку дитини — від перших кроків до повноліття.

Манжула Таїса Сергіївна, директор Кіровоградської ОБД ім. Т.Г. Шевченка, заслужений працівник культури України

Послуги дитячої бібліотеки під час пандемії: новий вектор діяльності

Коронавірус вніс вражаючі корективи у життя країн світу і зокрема нашої країни. Це стосується цілих сфер діяльності, окремих людей і професій. Зрозуміло, що ця проблема не могла обійти боком і бібліотечну галузь та бібліотеки для дітей. Кіровоградська обласна бібліотека для дітей ім. Т.Г. Шевченка, як і усі дитячі бібліотеки області та країни в цілому, щодня раділа багатоголоссю та сміху сотень читачів-дітей та їхніх батьків. Ми звикли працювати наживо з нашими користувачами, популяризувати дитяче та родинне читання, нести знання та інформувати про нову літературу підлітків, викликати позитивні емоції від спілкування з книгою. Ми мали грандіозні плани, цікаві проєкти та сподівання на весь рік. І раптом новина — ми зачинаємося для читачів.

У бібліотеці було призупинено стаціонарне обслуговування користувачів із 18 березня по 9 червня 2020 року та скасовано проведення запланованих раніше масових заходів. Незвичні тиша і порожнеча.

Як же карантинні обмеження позначилися на роботі бібліотеки?

Ми поступово адаптувалися і почати працювати по-новому в непростих умовах та використали багато можливостей для роботи, розвитку і креативу.

За час карантину бібліотекарями було приділено більше уваги *роботі з бібліотечним фондом*, його актуалізації, очищенню від зношених та застарілих видань; переведенню фонду у відповідність до розділів універсальної десяткової класифікації та його оформленню новими роздільниками; ознайомленню, замовленню та придбанню нової літератури для користувачів. З причин зношеності було відібрано та виключено з фонду майже 3 тис. прим. документів. Бібліотечний фонд поповнився новою літературою для дітей у кількості 1800 прим. на суму понад 145 тис. грн, у т. ч. майже 1000 книжок на суму 135 тис. грн ми придбали за бюджетні кошти, а також здійснили передплату періодичних видань на 21,0 тис. грн на I півріччя 2021 року. Не дивлячись на карантин, були профінансовані бюджетні видатки на придбання літератури та передплату періодичних видань для дітей, і наші читачі не залишилися без нової літератури.

Діти та підлітки — це не проста аудиторія, вона не звикла довгий час перебувати в ізоляції. Ми також звикли спілкуватися і проводити для них офлайн-заходи, відволікати їх від електронних засобів спілкування, від гаджетів та віртуальної реальності. Але під час карантину інформаційні технології нам значно допомогли.

У цей період продовжували *функціонували онлайн-послуги для користувачів*; зокрема, онлайн-продовження книг, надання онлайн-довідок, послуги електронного каталогу, бази якого на сьогодні вже нараховують понад 170 тис. бібліографічних записів.

Довгий час довелося працювати віддалено та організовувати спілкування в онлайн-форматі: по телефону, скайпу, вайберу, інформувати за допомогою сайту, проводити онлайн-заходи на платформах Фейсбук, Інстаграм, Зум...

Перейшли з режиму офлайн в режим онлайн *засідання бібліотечних клубів* «Сонячний промінчик на книжковій полиці», «Безпека для малюків», story-time для дошкільнят «Вивчаємо енциклопедію казкових героїв», «Школяр і комп'ютер: технології без шкоди», Бібліохаб «11 +». На жаль, в умовах сьогодення задля безпеки дітей поки ще призупинено роботу сімейного ігрового майданчика.

Різноманітні новини, буктрейлери, ігрові та відеозавдання, рекомендації щодо медіабезпеки дітей, популяризації дитячого та сімейного читання, нових книжок (усього – понад 160) систематично висвітлювалися на сторінці бібліотеки у мережі «Фейсбук». Це серія онлайн-оглядів та книгоподорожей «Дивосвіт дитячої книги» та «Читайте добрі книжечки!», інфовікторини «Прокачаємо свою спостережливість!», «Передбачення від письменника», цикл читань «Залишайтеся вдома. Читайте і знайомтеся з навколишнім світом!», серія майстер-класів «Онлайн-розваги в дитячій кімнаті» та бібліотечних медіазанять «Школяр і комп'ютер: технології без шкоди», а також спільні з патрульною поліцією відеоролики у рамках проекту «Безпека для малюків», реалізацію якого було підтримано Британською Радою в Україні та розпочато ще до карантину, а завершено в онлайн-режимі.

За підсумками голосування користувачів Фейсбуку наша бібліотека отримала головний приз у конкурсі «Тут читають «Однокласник»» — передплату на журнал «Однокласник» та комплект підліткової літератури.

Дистанційно та в онлайн-режимі були проведені і *обласні тури Всеукраїнських конкурсів* для юних читачів бібліотек області: «Книгоманія — 2020», «Лідер читання», «Творчі канікули» та Міжнародного конкурсу-єднання «На одній хвилі». Були визначені переможці обласних турів усіх конкурсів. Діти

отримали грамоти, дипломи та книжкові подарунки від обласної бібліотеки, які були відправлені через «Укрпошту».

Перевага онлайн-формату спілкування — відсутність прив'язки до місця знаходження та часу проведення. Але від дітей та їхніх батьків за місяці суворого карантину пролунало сотні телефонних дзвінків із запитанням: «Коли ж нарешті відкриється бібліотека?».

Лише з 10 червня бібліотека відновила свою роботу зі стаціонарного обслуговування користувачів-дітей у режимі абонементів у відділах дитячого та сімейного читання та підліткового читання. З липня почала працювати Інтернет-зала, у вересні — читальні зали для дітей, але з дотриманням санітарно-гігієнічних норм та рекомендацій МОЗ. Про усе це телебачення активно знімало сюжети та інтерв'ю з фахівцями бібліотеки.

У вересні бібліотека вже брала участь у масштабному заході — Всеукраїнському фестивалі-ярмарку «Книговир — 2020», який проходив у рамках відзначення 50-річчя Всеукраїнського свята театального мистецтва «Вересневі самоцвіти». Три дні, з 24 по 26 вересня, у парку культури та відпочинку «Ковалівський» працювала локація «Бібліотечний простір для дітей». Фахівці бібліотеки провели для усіх бажаючих презентації новинок та інтерактивних книжок, голосні читання для дітей, літературне чаювання за мотивами інтерактивної казки Л. Керрола «Аліса в країні див», бібліотечний квест супер-читачів для школярів, книжковий хіт-парад «10-ка» та творчі майстер-класи «Намалой улюбленого героя», «Я створюю книжку сам», «Закладка для книжки». Було видно, що діти, їхні батьки, бабусі, дідусі дуже скучили за бібліотекою і радо брали участь в усіх запропонованих бібліотечними фахівцями заходах.

На жаль, цей період тривав недовго. І ось знову за зеленою — жовта, а згодом — помаранчева зони. Важко передбачити, як будуть розвиватися події далі...

Але в будь-якому випадку бібліотечні фахівці використовують цей час із користю. Карантинні обмеження дозволили зняти певні бар'єри для професійного навчання. Семінари, тренінги, конференції було перенесено на онлайн-платформи, що дало змогу брати у них участь більшій аудиторії. І звичайно ж, бібліотекарі цим скористалися. Фахівці бібліотеки під час карантину взяли участь у різноманітних онлайн-конференціях, тренінгах, вебінарах. Так, пройшли сертифікацію та здобули нові знання і навички під час навчання на онлайн-курсах «Бібліотека — відкритий публічний простір» від УБА; на вебінарах у рамках проєкту Представництва Європейського Союзу в Україні «Інформаційна підтримка мереж ЄС в Україні». Значна частина фахівців бібліотеки влітку пройшла онлайн-курс з медіаграмотності VERIFIED від IREX,

СЕО EdEra та Посольства Великої Британії в Україні, про що також отримали відповідні сертифікати.

Також фахівці бібліотеки стали учасниками онлайн-конференцій, присвячених актуальним і важливим для усіх нас проблемам: «Бібліотеки в умовах пандемії COVID-19», «Процедури відбору, придбання та розподілу книжкової продукції для поповнення бібліотечних фондів у 2020 році» та «Презентація проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу», організованих ВГО «Українська бібліотечна асоціація», Українським інститутом книги, Міністерством культури та інформаційної політики України, директором з питань внутрішньої та гуманітарної політики Офісу Президента України, а також Національною бібліотекою України для дітей. Ми брали активну участь в обговоренні проекту Закону, направляли свої пропозиції до робочої групи Міністерства культури та Національної бібліотеки України для дітей. Можна ще назвати багато цікавих вебінарів та онлайн-презентацій, учасниками яких стали наші фахівці, ми вдячні усім організаторам за надану можливість розширити свої професійні компетенції та висловити нашу думку.

У цей непростий період керівництвом бібліотеки було проведено низку заходів щодо *зміцнення матеріально-технічного стану та безпеки будівлі бібліотеки*. Зокрема, здійснено придбання та установку енергоефективних ламп, проведено страхування будівлі, обробку дерев'яних конструкцій та обстеження технічного стану будівлі, роботи щодо укладання та влаштування тротуарної плити біля закладу, які планувалися вже багато років, і на які нарешті були виділені кошти з бюджету у розмірі 180 тис. грн. Зараз здійснюється підготовча робота щодо проведення модернізації мережі освітлення бібліотеки. За кошти спеціального фонду було здійснено закупівлю безконтактного інфрачервоного цифрового термометру для температурного скринінгу персоналу та користувачів; захисних масок та екранів для персоналу, одноразових рукавичок, дезінфікуючих засобів для обробки рук та вологого прибирання приміщення з метою дотримання гігієнічних норм та безпечного обслуговування користувачів після зняття карантинних обмежень. Розроблено правила обслуговування користувачів з урахуванням рекомендацій МОЗ, УБА та Національної бібліотеки України для дітей щодо відновлення роботи закладу після виходу з карантину.

Ми радіємо тому, що деякі обмеження вже знято, і наші читачі після відкриття бібліотеки у засобах захисту із дотриманням протиепідемічних норм ідуть до нас за книжками, оскільки все ж таки традиційну книгу поки що

повністю ніщо не замінить. Карантин не закінчиться миттєво, і світ уже не буде таким, яким був раніше. Зрозуміло, що і бібліотечна, і масова робота зазнає змін. Але саморозвиток, культурне самозбагачення та самоосвіта допоможуть бібліотекарям швидко надолужити втрачене під час обмежень і впевнено рухатися далі до нових звершень. Під час карантину ми змогли віднайти й позитивні моменти: нові можливості для самовдосконалення, професійного навчання, розвитку і творчості; нові шляхи взаємодії та спілкування з нашими користувачами. Цей рік став випробуванням, але ми його успішно долаємо.

Жайворонок Тетяна Анатоліївна, директор Миколаївської ОБД ім. В.О. Лягіна, заслужений працівник культури України

Бібліотечний інтерактив у цифровому форматі: дистанційні культурні послуги бібліотеки

2020 рік став для усіх нас і проблемним, і незвичайним. А безліч викликів, з якими ми зіткнулися, змусили думати трохи інакше. Ми мали осмислити реалізацію проєктів і заходів в абсолютно інших форматах, незвичайних для нас. І коли ми на початку року проводили наші перші заходи, то і не підозрювали, що буквально через півтора місяці нам доведеться якимось адаптуватися до нових умов, які були для усіх нас нестандартними.

Основними майданчиками для дистанційних культурних послуг стали сайт бібліотеки, інформаційні ресурси, блоги бібліотеки, сторінки в соцмережах, YouTube-канал, додатки-месенджери.

До цього часу ми користувалися соцмережами з метою анонсування наших поточних проєктів, привернення уваги, до бібліотеки, запрошення нашої аудиторії до участі в акціях, конкурсах. А зараз вони стали нашим другим домом.

Працюючи у дистанційному режимі, ми зіткнулися з тим, що Інтернет вимагає набагато більше нового, прем'єрного контенту, ніж наша очна регулярна робота. Ми розширили перелік дистанційних послуг, якими читачі можуть скористатися, переглянули стратегію роботи в соціальних мережах. Якщо раніше ми працювали під очні проєкти, то зараз ми стали створювати культурні послуги безпосередньо під соцмережі, розглядаючи спеціальні формати, адаптовані під ту чи іншу соцмережу.

Мережа «Instagram», YouTube-канал бібліотеки, блоги «Бібліотечна гавань», «Бібліомаячок», «Дитяче КнигоКОЛО», «BOOK-Net» стали майданчиками для корисного дозвілля дітей. Тут ми пропонуємо наступні заходи:

- Віртуальні ігри («Іван Сірко», «Прапори країн Європи» та «Чи добре ви знаєте назви Європейських столиць?», літературні ігри «Джен Остін», «Польські письменники», «Польська дитяча література»). Їх можна знайти на сайті у розділі «Електронні ресурси» та на блозі «Бібліотечна гавань». Усього 10 електронних ігор.
- Відео майстер-класи для тих, хто любить творити: «Розпис великодньої писанки», «Великодні курчата з ниток», «Писанка Ластівка», «Лялька-брелок», «Коник з солоного тіста», «Прикраса з тканини в техніці «Ко-

моно», «Мак з фоамірану», «Троянда з фоамірану», «Бджілка з помпнів». Усього 11 відео майстер-класів.

- Електронні плакати (шість) за творчістю письменників-ювілярів 2020 р.: «Мапа письменників Великобританії», «Мапа літературних героїв», «Ігор Січовик».
- 7 віртуальних виставок, 12 буктрейлерів.
- Мотиваційні ролики для читачів «Час читати», «Привітай письменника з Днем народження!», «Будь природі другом», відеочеленджу #Фітнес-Книга тощо.

Малята та їхні батьки надсилали нам фото та відео, створювали власноруч відеорекламу прочитаних книжок або знайомства з авторами, активно малювали малюнки та майстрували поробки на запропоновані теми.

На фотохостингу Pinterest розміщено тематичні фотоколекції за темою читання та дозвілля.

Мережа «Facebook» стала найпопулярнішою платформою в дистанційному спілкуванні з читачами. Було ініційовано проведення більше 50 тематичних онлайн-заходів: акцій, марафонів, челенджів, фотосетів, ігрових майданчиків, відеопоезій тощо. Ось деякі з них:

- ЕКО марафон #30днівЕКОкниги. У ньому взяли участь близько 200 дітей, опубліковано понад 100 постів на тему екології у соціальних мережах «Facebook» та «Instagram». До участі у марафоні долучилися районні бібліотеки для дітей Миколаївської області, бібліотеки м. Києва та м. Луцька, Кам'янська центральна бібліотека для дітей (Дніпропетровська область). Юні українці Польщі теж стали учасниками ЕКО марафону. Діти брали участь у запропонованих бібліотекарями заходах: Книжковий ЕКО Бум; ЕКО казки; ЕКО читання; ЕКО фотосет; ЕКО Миколаївщина; ЕКО творчість, ЕКО діалог та інші ініціативи у стилі ЕКО.
- Всеукраїнська віртуальна хода «Під парасолями» (у Міжнародний день захисту дітей) об'єднала більше 300 учасників-дітей. Потрібно було надіслати фото і / або коротке відео з парасолькою та книгою. В акції взяли участь читачі не тільки нашої бібліотеки, а й Первомайської, Єланецької, Братської районних бібліотек для дітей, КЗ «Куцурубська публічна бібліотека», читачі бібліотек-філій № 3, 4, 5, 6, 10 ЦБС для дітей м. Миколаєва.
- Віртуальна виставка місцевих видавництв «Миколаївська книга-2020» (відеочитання від авторів, літературні відеопрогулянки, 7 відео та пре-

зентація з інтерактивним завданням від миколаївських письменників, #Дитяча_Миколаївська_книга_2020). Бібліотека онлайн презентувала книгу «Живлюща сила Ємигії» — літературну антологію Миколаївщини у трьох частинах: для дошкільників, учнів початкової школи та старшокласників. Віртуальну презентацію охоче підтримали укладачі антології, голова обласної спілки письменників Миколаївщини Марушак Віра Іванівна, автори, твори яких увійшли до збірок, прихильники і читачі бібліотеки. Відбулися онлайн-читання з укладачами книги, відеофрагменти зустрічей із миколаївськими письменниками, знайомство з їхніми книжками, інтерактивні завдання. Читачі бібліотеки надсилали свої відеочитання творів миколаївських письменників.

- BooKids Fest Єдності «В день літнього Миколая бібліотека усіх єднає». Діти розповідали свої власні історії про Св. Миколая або історії про видатних миколаївців, читали вірші, виставляли фото з улюбленими куточками міста чи малювали їх. Гаслом BooKids Fest Єдності стали слова: «День літнього Святого Миколая всіх миколаївців єднає!».
- Тиждень інформації «Віртуальне знайомство з країнами — сусідами України» (до Дня Європи в Україні) включав віртуальні турне «Привіт, Європо!», віртуальні мандрівки «Давай знайомитись, Європо!» та «Найдивніші музеї Європи», Євроінформину «Подорожуючи Європою», віртуальну бібліо-пораду «Знайомство з цікавими виданнями про Європу та ЄС».

Хештег-текст як новий формат тексту в інтернет-просторі став надійним помічником, що полегшує пошук потрібної інформації кожному читачеві та допомагає обирати свою тему для інтересів.

Проект #карантинне_читання (бібліотекарі читали уривки з творів українських письменників).

#Літературні_іменини (відеознайомство з письменником та його творчістю).

#Літ_цитатник (мудрі висловлювання письменників + рекомендація до прочитання їх книжок).

#Миколаївці_Знай_наших!,#Видатні_Миколаї_міста_М.

#Відомі_благодійники_міста_Святого_Миколая.

#Здоров'я_Інфо (інформина про здоровий спосіб життя).

#Миколаївська_книга_2020, #Моя_Миколаївщина.

#Євроінформина.

#Авторські_відеочитання (проект у рамках Миколаївської книги 2020 — миколаївські письменники самі читають свої твори: Олександр Тереще-

нко, Ірина Павленко, Анна Шеретько, Олексій Пайкін та інші, твори яких увійшли до літературної антології «Живлюща сила Ємигії»).

#Профіакція «Бібліошара» — інформування про різні професії та відеовізитівки професій.

Надійними помічниками в наданні дистанційних послуг читачам стали додатки-месенджери. У Viber-групі та месенджері Фейсбуку відбувається спілкування бібліотекарів та читачів, пропонуються різноманітні теми для надання інформації.

#Читати_це_модно — онлайн-реклама книг та читання:

- «Книги — захист від хандри» (цікава і захоплююча книжка захистить, врятує, підтримає і розважить читача вдома);
- «Фітнес з книгою» (відео-ролики від читачів про те, що відпочинок з книгою може бути активним і корисним).

#СвяткуємоРазом — разом із читачами віртуально святкували Міжнародний день дитячої книги та День народження Андерсена, День здоров'я та День ігор, День танцю та День велосипеда тощо.

Як тільки було послаблено карантин і дозволено збирати дітей у бібліотеці, найактивніші учасники #ВеселогоКарантину отримали подяки та книжкові подарунки від бібліотеки та видавництва «Ранок».

Бібліотечні заходи вподобали більше 3000 читачів. За період надання дистанційних послуг збільшилася кількість відвідувань електронних ресурсів бібліотеки.

Узагальнюючи досвід онлайн-обслуговування, можна виділити наступні види:

- Онлайн-консультування, виконання віртуальних довідок, обслуговування в режимі «Зворотний зв'язок», складання списків літератури, робота різних блогів, електронні послуги.
- Інформаційні послуги: електронний каталог, доступ до віртуальних виставок, медіа-мандрівок, відео та презентацій з краєзнавства, інформаційних ресурсів (віртуальний проєкт «Письменники Миколаївського краю»), електронні ресурси з краєзнавства, вебуроки з інформаційної культури) тощо.
- Активне спілкування з читачами в соціальних мережах.
- Методико-бібліографічне забезпечення: видання електронних бібліографічних покажчиків, проведення творчих лабораторій, участь у Всеукраїнських онлайн-конференціях, ярмарках, семінарах, самоосвіта.

Що ми винесли з онлайн?

- Розширюємо власний кругозор і дітей.
- Чіткий зв'язок між сайтом і групами в соцмережах – взаємні посилання.
- Аналіз переглядів, підтримка постійної аудиторії, залучення нової.
- Підготовка до масових заходів в онлайн- і офлайн-форматах.
- Реальністю стає віддалене обслуговування користувачів, яким надано можливість отримувати бібліотечні послуги дистанційно. Орієнтування бібліотечної роботи не тільки на реального, а й на віртуального читача.

Бурхливий розвиток дистанційних культурних послуг дозволяє бібліотекам на якісно новому рівні задовольняти інформаційні потреби користувачів, зокрема надати можливість для отримання доступу до інформаційних ресурсів і послуг у мережевому режимі.

Ефективна «удалёнка» стала для нас не поодиноким явищем, не трендом, а новою реальністю.

Онлайніві сервіси сучасних дитячих бібліотек активно розвиваються і є затребуваною формою обслуговування віддалених користувачів у мережевому середовищі.

Черноус Валентина Юхимівна, директор Хмельницької ОБД ім. Т.Г. Шевченка, заслужений працівник культури України

Бібліотечна інклюзія: соціальна адаптація дітей з інвалідністю

Тема соціальної адаптації дітей з інвалідністю є досить актуальною сьогодні. Адже сучасні дитячі бібліотеки є провідниками в роботі з такими дітьми.

Хмельницька обласна бібліотека для дітей імені Т.Г. Шевченка вже протягом чотирьох років реалізовує свій власний проєкт «Бібліотечна інклюзія: особливий простір для особливих дітей». І виник він після відвідування бібліотеки делегації американських педагогів, які вже впроваджували реформу інклюзивної освіти та за підтримки голови обласного товариства інвалідів А.М. Савчука. Партнери проєкту: Хмельницьке обласне товариство Всеукраїнської організації інвалідів; ресурсний центр підтримки інклюзивної освіти; центр соціальної допомоги молоді; Хмельницька обласна організація УТОС; органи державної влади.

У рамках проєкту бібліотека забезпечує доступність до бібліотеки (наявність пандуса та вільне пересування на I-му поверсі); доступність до ресурсів і послуг; першочергове пільгове надання послуг; проведення інформаційно-просвітницьких заходів, громадських обговорень, круглих столів.

Так, у 2018 р. було проведено громадські слухання на базі обласної бібліотеки для дітей, які були присвячені запровадженню реформи інклюзивної освіти. У них також брали участь дошкільні заклади, які опікуються дітьми з інвалідністю (з вадами зору, слуху, опорно-рухового апарату).

Бібліотека надзвичайно активно співпрацює із спеціалізованими школами міста № 32 та № 33, які опікуються дітьми з фізичними вадами. Для дітей у бібліотеці проводяться різноманітні майстер-класи, працює відеоклуб «Діснейленд». Частими відвідувачами бібліотеки є і члени Хмельницького обласного товариства інвалідів. Вони мають можливість провести у нас своє дозвілля, взяти участь у презентації книг; майстер-класах від косметологів; тематичних вечірках, днях народження; фотовиставках та персональних виставках.

У вересні 2020 р. ми стали партнерами в рамках роботи «DOCU Клуб». Координатор проєкту пройшла навчання у школі модераторів DOCUDAUS. І перше заняття почалося з перегляду та обговорення фільму, присвяченого виборам.

Та найбільші досягнення бібліотеки полягають у реалізації грантів від Українського культурного фонду у програмі «Інклюзивне мистецтво». Саме проекти від УКФ дали можливість бібліотеці розширити сферу послуг для дітей з інвалідністю і допомогти їм у толерантному спілкуванні та соціалізації.

2019 рік — проєкт «Особлива книга для особливих дітей» Українського культурного фонду. У його рамках було створено аудіокнигу за повістю О. Радушинської «Метелики в крижаних панцирах». Метою проєкту була популяризація творчості авторки, людини з інвалідністю, та створення аудіокниги у Дейзі-форматі для дітей з вадами зору. Це дало можливість задовольнити потреби особливих дітей на сучасну книгу. Аудіокнигу розміщено на сайті обласної бібліотеки для дітей імені Т.Г.Шевченка, на українській платформі «Слухай» та Львівській Дейзі-бібліотеці.

Дякуючи авторці книги, команді бібліотеки, проєкт мав великий успіх. Його презентація відбулася у багатьох містах України: Львові, Києві (НБУ для дітей і Міжнародний відкритий університет розвитку людини «Україна»), Вінниці, Івано-Франківську та в більшості міст Хмельницької області.

Особливістю цього проєкту є те, що у записі книги брали участь професійні актори, волонтери та працівники бібліотеки. Сюжет книги та доля самої авторки О. Радушинської також стали темою для обговорення проблем інклюзії у нашому суспільстві та гарним прикладом для людей з інвалідністю.

2020 рік — Інтерактивна вистава з елементами сенсорної терапії «Подорож до сонечка» у свою чергу спрямований на адаптацію та соціалізацію дітей із вадами зору.

Герої вистави розшукують сонечко, а ще розмірковують про своє існування. У пошуках сонця діти виконують певні завдання, коли нарешті зустрічають його, знаходять для себе дещо більше — розуміння того, чому вони особливі і чому саме такими потрібні світу.

Поєднання арт- та сенсорної терапії дуже позитивно вплинуло на спілкування дітей, позбавило їх невпевненості та боязні. Використання сенсорних модулів розвинуло у дітей тактильні відчуття, відчуття впевненості, покращило зорові функції. Сенсорні модулі придбані бібліотекою за рахунок коштів УКФ. Сухий дощ, сухий басейн, тунель, масажні доріжки, стіл для пісочної анімації, пуфи — усе це стало основою інклюзивного майданчика. Одночасно модулі виступили декораціями до вистави, а також це стало додатковим інструментом для підвищення ефективності освоєння та розігрування ролей.

У виставі взяло участь сім акторів, п'ять із них з вадами зору та одна дівчинка з кристалевою хворобою. Сценарій до вистави написала хмельницький режисер Марина Семенюк, психологічну підготовку дітей до ролей здійснювала професійний психолог, доцент Хмельницького Національного університету Наталя Берегова.

Зйомки проходили досить професійно — на сцені Хмельницького музично-драматичного театру ім. М. Старицького продюсерським центром «Ексклюзив». Презентація вистави відбулася в онлайн-форматі. Переглянути її можна на Ютуб-каналі Хмельницької обласної бібліотеки для дітей ім. Т.Г. Шевченка.

Головною метою під час реалізації проєкту стало створення сприятливих умов для творчого розвитку дітей та успішної соціальної адаптації користувачів бібліотеки з числа дітей з інвалідністю, сприйняття їх індивідуальних особливостей як можливості для розвитку, зняття бар'єрів, що існують у зовнішньому середовищі, та ефективна участь таких дітей у житті суспільства нарівні з іншими.

Проєкт завершено і бібліотека має можливість поділитись досвідом з іншими бібліотеками, адже це вперше силами професіоналів у нашому місті створено виставу за участю дітей з інвалідністю.

Наша бібліотека надає можливість дітям і батькам скористатись інклюзивним майданчиком для розвитку, проведення дозвілля як здоровим дітям, так і дітям з проблемами фізичного розвитку. Наразі цим користуються вихованці Студії розвитку та дозвілля дітей «Мері Поппінс», які займаються у бібліотеці щовівторка та щосереди.

Данилова Лариса Вікторівна, в.о. директора КЗ «Запорізька ОБД «Юний читач» Запорізької обласної ради

Бібліотека для дітей: працюємо в умовах карантинних обмежень

Бібліотека ніколи не існувала окремо, вона була, є і буде частиною суспільства, яка завжди оперативно реагує на зміни у суспільно-політичному, громадському, соціальному житті країни, і відповідно до них змінює акценти у своїй роботі. Тому пандемія коронавірусу, яка охопила весь світ, також внесла свої корективи у діяльність бібліотек. До речі, в нашій країні ми вже пережили пандемії пташиного та свинячого грипу, але бібліотеки ніколи не зачинялися на карантин, тому Постанова Кабінету Міністрів України від 11.03.2020 р. № 211 «Про запобігання поширенню на території України коронавірусу COVID — 19» від 12 березня 2020 р. внесла певні зміни у діяльність бібліотек.

Як ми знаємо, карантин подовжено до кінця року. Введено адаптивний карантин, є кольорові зони, але дистанційна робота працівників КЗ ЗОБД «Юний читач» ЗОР припала саме на період першого локдауну — з 17 березня по 10 червня. Бібліотека зачинилася для читачів та відвідувачів, але робота не зупинилася. Частина працівників пішла у щорічні відпустки, дехто — в простій, але більша частина працівників перейшла на дистанційну роботу. Були складені індивідуальні плани, графіки здачі виконаних завдань, узгоджені і розписані. У працівників бібліотеки була можливість попрацювати вдома творчо, ознайомитися з інноваційними формами роботи, продумати, як втілюватиметься задумане у подальшій діяльності. Писалися нові сценарії лялькових вистав, масових заходів, створювалися аудіоказки, відеомайстер-класи, відеовікторини, віртуальні виставки, розроблялися методичні матеріали. У цей період значно активізуються сторінки «Юного читача» у соціальних мережах «Фейсбук» та «Інстаграм», бо ті форми роботи з популяризації книги та читання, що розроблялися дистанційно, відразу публікувалися для наших читачів та користувачів у соцмережах та на YouTube-каналі бібліотеки. Так були запроваджені проєкт #митворчі, віртуальна галерея «Уроки різноколірного чарівництва», вперше онлайн був проведений наш традиційний сімейний бібліофестиваль «Відкриваєм двері в літо», присвячений Міжнародному дню захисту дітей.

Проект #митворчі включав у себе проведення різноманітних майстер-класів, які умовно можна було поділити на 3 категорії: для всієї сім'ї, для молодших школярів, для учнів 5-9 класів. Відеомайстер-класи Круглої Ксенії могли навчити дітей і дорослих пекти великоднє печиво, робити підставки під гарячі чашки, робити свічки своїми руками, плести обереги, створювати фантазійні вази для квітів. Слайд-шоу від Заугольнікової Наталі — це майстер-класи, в яких головною діючою особою був Костянтин, син Наталки, учень другого класу, який і показував, що і як треба робити. Нашим читачам запам'яталися «Веселий кавунчик», «Жабеня», «Мудра сова», «Динозаврик» та ін., які можна переглянути на бібліотечному YouTube-каналі. Були і handmade-відеоуроки від нашої бібліотечної Мері Попінс (Наталі Гвоздик), які знімалися безпосередньо у стінах бібліотеки.

Багато вподобайок отримала і онлайн-галерея «Уроки різноколірного чарівництва». На час посиленого карантину всі гуртки та студії працювали дистанційно, зокрема наші юні художники продовжували малювати вдома, а керівник студії, отримавши і відредагувавши фотографії малюнків, публікувала їх у соцмережах. Так з'явилися персональні виставки Арсенія Подшиваліна, Каті Кондратовець, Марії Ніколаєвської та інших вихованців студії. З метою ознайомлення громади з діяльністю закладів культури в період жорсткого карантину Департаментом культури, туризму, національностей та релігій ЗОДА в Фейсбуці було створено нову групу «Мистецький простір в ізоляції», і наша бібліотека стала одним із активних дописувачів у ній.

Але найбільшою подією літа і новим досвідом у роботі закладу стало проведення традиційного сімейного бібліофестивалю «Відкриваєм двері в літо» в онлайн-форматі.

Підготовку до фестивалю почали заздалегідь. Усі бібліотекарі, працюючи дистанційно, подали свої пропозиції до плану проведення онлайн-фестивалю, і всі підготовлені активності були розписані по годинах, тобто в який саме час вони з'являться на сторінці «Юного читача» у Фейсбуці. Розпочинав фестиваль створений нами музичний відеоролик, що вмістив у себе найяскравіші фотографії і найцікавіші моменти фестивалів попередніх років, як нагадування читачам, що фестиваль живе і буде проводитися за будь-яких умов. А далі за планом йде відеоогляд новинок сучасної української та зарубіжної літератури для дітей, віртуальна виставка книжок, в яких піднімається тема булінгу «Цей дорослий дитячий світ», інтерактивна відеовікторина за творчістю Артура Конан Дойля, учасник якої повинен був вибрати вірні відповіді із запропонованих і скласти ключове слово, якщо слово в коментарях

до вікторини було правильним, то перший читач, який його записав, отримував приз — книгу, яку міг отримати одразу ж після відкриття закладу. Популярністю користувалися і майстер-класи, розраховані на дитячу аудиторію із залученням родини на допомогу дитині. Цікавою для читачів-дітей була і фотогалерея «Іграшки в бібліотеці». Ми хотіли показати нашим відвідувачам і не тільки, що роблять або чим займаються в бібліотеці іграшки, коли бібліотека закрита на карантин. Вийшли дуже дотепні фотографії, які по-своєму теж популяризують книгу та читання.

Родзинкою цьогорічного онлайн-фестивалю стала співпраця з YouTube-каналом «Для дотепного віку» в рамках некомерційного літературного онлайн-проєкту «ФАЛЬКОЛО — родинне читання». Мета проєкту — долучитися до читання вголос поезій відомого українського поета Григорія Фальковича, який цього року відзначає поважний ювілей. Долучитися до цього проєкту могли усі бажаючі. Ми ухопилися за таку можливість поспілкуватися онлайн із самим автором і попросили ініціативну групу YouTube-каналу записати звернення до усіх дітей з нагоди Міжнародного дня захисту дітей, що і було зроблено. Ми отримали електронною поштою відеозвернення поета і у відповідний час розмістили його на сторінці Фейсбук. У відповідь наша бібліотечна Бабуся Ягуся записала 2 відеоролики, в яких вона дітям вголос читає вірші Григорія Фальковича. Ці ролики були опубліковані за програмою фестивалю та на YouTube-каналі «Для дотепного віку». Ну і завершився наш онлайн-фестиваль піснюю про бібліотеку. Всі наші активності під час його проведення можна переглянути на сторінці Фейсбук, і для цього не потрібно довго відшукувати необхідне, просто наберіть #Відкриваєм_двері_в_літо, і весь фестиваль з'явиться в повному обсязі.

Фейсбук також надає статистику щодо опублікованих дописів, тож можна поррахувати, яку кількість відвідувачів сторінки охопили онлайн-заходами. Ми поррахували, що фестивалем зацікавилися 6487 користувачів соцмережі, з них 370 користувачів поставили вподобайки і зробили репости, 735 — написали коментарі або долучилися до обговорення активностей. На мою думку, статистика непогана, тож такі онлайн-заходи можуть бути запроваджені в роботу бібліотек для дітей, особливо під час карантинних обмежень.

Протягом 2020 року науково-методичний відділ «Юного читача» подав три заявки на участь у грантових проєктах: два — до Українського культурного фонду — це «Україна. Живі скрижалі історії» та до програми «Культура +» — «Історія російсько-української війни 2014-2019 рр. Створення історичного простору в бібліотеці». Незважаючи на те, що проєкти були оцінені

експертами достатньо високо, грошей ми не отримали. Ще один проєкт «#митворчі» ми подали до House of Europe на грант щодо придбання комп'ютерної техніки, яка допомогла б якісніше працювати дистанційно під час карантину, але і тут нас спіткала невдача. Але ми не зупиняємося, робимо висновки, працюємо над помилками, щоб з новими ідеями і набутим досвідом знову спробувати отримати позабюджетні кошти для реалізації задуманого.

Досить успішно в онлайн-форматі уже в жовтні був проведений обласний семінар-практикум «Бібліотека для дітей: працюємо в сучасному форматі» для заступників директорів ЦБС по роботі з дітьми, завідуючих районними, міськими бібліотеками для дітей, дитячими відділами обслуговування ЦРБ, бібліотек для дітей ОТГ. У роботі семінару взяли участь і провідні фахівці НБУ для дітей: заступник генерального директора з науково-методичної роботи Людмила Полікарпова та завідувач науково-дослідного відділу Ольга Петренко. Онлайн-форма дала можливість також зустрітися з українським письменником Олегом Гавришем, книга якого «Казки баби Гавришихи» була визнана найкращою на Book Forum — 2020 у номінації «Література для дітей від 9 до 12». Для роботи ми обрали платформу Google Meet, бо вона є зручнішою за Zoom, оскільки не обмежує в часі і не вимагає постійного перезавантаження.

Дистанційною була і робота з читачами у рамках Всеукраїнського літературного конкурсу «Творчі канікули» та Міжнародного художнього конкурсу «На одній хвили».

Навіть у такий складний час бібліотека для дітей продовжує працювати, запроваджує нові форми популяризації книги та читання і вірить, що усі негаразди минуть. За словами відомого всім письменника Ніла Геймана, бібліотеки залишаються місцем, де панує свобода. Свобода читання, свобода думок, свобода спілкування — навіть якщо це і онлайн-формат.

Ушакова Лідія Володимирівна, директор КЗ «ОБД» Черкаської обласної ради, заслужений працівник культури України

Онлайн-сервіси в роботі бібліотеки: практичний аспект

Оголошення карантину через пандемію коронавірусу і закриття бібліотек для відвідування підштовхнуло книгозбірні до перебудови своєї діяльності, пошуку нових форматів взаємодії з користувачами. Стало зрозуміло, що колектив бібліотеки має зосередитися на наданні дистанційних послуг, у тому числі соціокультурних та освітніх. Тож Черкаською обласною бібліотекою для дітей був розроблений чіткий алгоритм роботи із забезпечення інформаційних потреб користувачів через інтернет-представництва бібліотеки. Багато в чому дії працівників бібліотеки були схожі на дії колег: популяризація вже існуючих ресурсів, якими можуть скористатися школярі при підготовці домашніх завдань; більш широке інформування про склад фондів і доступ до повнотекстових баз даних, переведення окремих масових заходів в онлайн-формат; зміна візуального представлення окремих бібліографічних продуктів, посилення консультативної складової методичної діяльності тощо.

Варто зупинитися на найбільш успішних напрацюваннях, які вже довели свою ефективність і затребуваність користувачів. Оскільки в період жорсткого карантину і читачі, і їхні батьки скаржилися на перевантаження шкільними завданнями, психологічне напруження, було вирішено активно розвивати рубрику сайту «Ігровий майданчик», що дозволило урізноманітнити дозвілля користувачів і зробило набуття знань цікавим та захоплюючим процесом, компенсувало перевантаження інформацією шляхом емоційного та психологічного відпочинку.

Цифрові технології пропонують величезний перелік інструментів для створення ігор. Працівниками бібліотеки було випробувано платформи LearningApps, Genial.ly, Kahoot, Quizizz, Online Test Pad, Rebus1 тощо. Починали з різноматематичних вікторин, кросвордів, пазлів, ребусів, а згодом, відточивши навички і вміння, запропонували своїм користувачам більш хитромудрі інтелектуальні розваги. «Ігровий майданчик» поповнився низкою нових, оригінальних за форматом і наповненням головоломок і забав. Цікаво відпочити й потренувати ерудицію допомагають шпигунський квест за мотивами пригод барона Мюнхаузена, тест-характеристика, схожа на «Джуманджі», гра-бродилка за «Сніговою королевою». Про успішність проекту «Ігровий майданчик» свідчить кількість його відвідувань.

Ігрові платформи стали у пригоді і під час проведення таких заходів, як онлайн-церемонія оголошення підсумків обласного конкурсу книжкових відеоглядів «Фабрика вражень», Всеукраїнських конкурсів «Книгоманія» та «Лідер читання». У першому випадку використання онлайн-ігор сприяло урізноманітненню заходу, на який діти довго чекали, але через карантинні обмеження він не міг бути проведений офлайн. У двох інших — дозволило об'єктивніше підійти до визначення кращих читачів області. Онлайн-церемонія оголошення підсумків конкурсу книжкових відеоглядів відбулася на платформі Zoom. Трансляція здійснювалася із Черкаської обласної бібліотеки для дітей. До події долучилися майже всі учасники цьогорічної «Фабрики вражень», а також члени дитячого й дорослого журі. Судді поспілкувалися з лауреатами, розповіли, які огляди запам'яталися їм найбільше й чому. Також діти переглянули відеодайджест найкращих моментів із відгуків і поборолися в літературно-кінематографічній онлайн-вікторині на платформі Quizizz. Відеозапис онлайн-церемонії оголошення підсумків змагання можна переглянути на сайті бібліотеки в розділі «Про нас» (<http://chobd.ck.ua/index.php/2010-08-12-12-57-06/nashi-video>).

Сервіс Kahoot випробували під час проведення обласних етапів конкурсів «Книгоманія» та «Лідер читання». Це безкоштовний онлайн-сервіс зі створення тестів, опитувань і вікторин. Розроблені на його платформі завдання стали складовими програми змагань. На питання вікторин, підготовлених бібліотекарями, учасники відповідали зі своїх смартфонів/планшетів, підключених до Інтернету.

На екрані з'являлися питання вікторини та варіанти відповідей, позначені кольоровими геометричними фігурами. Правильні відповіді учасники позначали на своїх мобільних телефонах. Щоб підвищити змагальний ефект, темп гри регулювався таймером. Після кожного питання виводився поточний рейтинг гри: кількість правильних/неправильних відповідей, лідери. Коли вікторина була пройдена, на екрані з'явився подіум, де демонструвалися імена переможців та загальна кількість набраних ними балів.

Обласна бібліотека для дітей не лише шукала власні форми проведення соціокультурних заходів, але й адаптувала під свої потреби успішні проекти інших книгозбірень. Так, цікавим та ефективним працівникам Черкаської ОБД видався формат святкового онлайн-марафону, який використала Національна бібліотека України для дітей для відзначення Міжнародного дня захисту дітей. Вивчивши досвід колег, вирішили використати даний формат під час святкування Всеукраїнського дня бібліотек. Зараз уже можна констатувати, що онлайн-марафон «Бібліотека на зв'язку», став найбільш значу-

щою й масштабною подією свята. У цей день з 9 до 19 години на сторінці закладу у Фейсбуці кожні 30 хвилин з'являлися нові публікації — відео, фото, презентації, посилання. Всі оочі могли дізнатися про життя бібліотеки, збагатити свою ерудицію й поспілкуватися з однодумцями в максимально безпечних і комфортних для себе умовах. У межах марафону на профілі з'являлися привітання зі святом від начальника управління культури та збереження культурної спадщини ОДА Людмили Фіть, письменників Марини Павленко, Олени Железняк, Івана Дубініна, друзів і партнерів книгозбірні Миколи Короля, Володимира Іванова, а також від читачів й учасників об'єднань за інтересами, що працюють у бібліотеці. Було представлено свіжі віртуальні проекти, тематичні медіапозентації та онлайн-ігри, викладено відеозвіти з «Книжкової ночі Гаррі Поттера» та етнографічного свята «Коріння наше в Україні», опубліковано роботи переможців бібліотечних конкурсів минулих років тощо. Близько 400 осіб вподобали різні пости онлайн-марафону; ще 63 — поділилися ними на власних сторінках у соцмережі; загальна ж кількість осіб, які бачили публікації сторінки лише 30 вересня, складала близько 2 тисяч.

У процесі освоєння різних онлайн-платформ бібліотекарі створили чимало захопливих і корисних електронних продуктів, розрахованих на читачів різного віку та зацікавлень, які дещо не відповідали загальній концепції сайту. Тож постало нове завдання — створення блогу. Так з'явився віртуальний хаб «Навколо читання» (chobd-koloknyg.blogspot.com), який, за відгуками користувачів, став місцем корисного і цікавого дозвілля. Статті на блозі групуються за такими рубриками: «Календар подій» (позентації, плакати, текстові гіді до свят і визначних дат), «Портрет письменника» (нариси про письменників-ювілярів і просто визначних майстрів пера), «Віртуальні виставки», «200 слів про книгу» (короткі відгуки-анотації про сучасні й класичні книги, наявні у фонді бібліотеки), «Творчі уроки», «Усілякі цікавинки» (медіапродукти на необмежені датами чи іншими рамками теми).

Працівники бібліотеки стали активно використовувати онлайн-платформи для зміни візуальної форми різноманітних бібліографічних продуктів. Дуже перспективним у цьому відношенні є сервіс Genially. Саме на цій платформі були створені інтерактивні плакати, присвячені творчості Ліни Костенко та Дари Корній. Це своєрідні сучасні відповідники традиційних біобібліографічних посібників. За допомогою кнопок інтерактивної навігації можна ознайомитися з біографіями письменниць, цікавими фактами про них, посиланнями на їхні сторінки в соціальних мережах, інтерв'ю, бібліогра-

фією, пограти в тематичні ігри. Ще більш масштабний бібліографічний ресурс — літературне портфоліо Дари Корній «Я перетворила хобі на професію...» (<https://irynakolnoguz.wixsite.com/mysite>) — був створений на платформі *wixsite*. Цей матеріал отримав схвальний відгук самої письменниці.

Слід зазначити, що в період карантинних обмежень значно поживився зворотній зв'язок із користувачами через представництва бібліотеки в соціальних мережах. Тут фахівці інформують про події, заходи, новинки літератури, моніторять перебіг різноманітних конкурсів та знайомлять з їх результатами, розповідають про цікавинки проєктів, у яких бере участь заклад і бібліотеки мережі, залучають школярів до різноманітних інтерактивностей. Віртуальний формат не завадив спілкуванню учасників: коментарі, лайки, репости, а також нові підписники. Так, майже вдвічі зросла їх кількість на сторінці бібліотеки в мережі «Інстаграм». Досвід ведення сторінки ОБД у цій соціальній мережі було презентовано завідувачкою редакційно-видавничого сектору бібліотеки Хаустовою С.В. на заняттях X Всеукраїнської онлайн-школи бібліотечного журналіста, яка була організована Харківським обласним відділенням УБА в межах проєкту «Бібліотечний інтерактив: цифрові інструменти для освіти та саморозвитку». Зросла і аудиторія шанувальників книгозбірні у Фейсбучі, а позитивні коментарі стали стимулом для колективу і далі працювати творчо, відкривати нові можливості передачі інформації. Інтенсивність перегляду сторінок у соціальних мережах впливає на імідж бібліотеки, демонструє обсяг трудозатрат працівників, але, на жаль, не зараховується до виконання цифрових показників бібліотек.

Щоб успішно конкурувати, бути ефективними, цікавими, вартими уваги користувачів, креатив проявили і бібліотеки мережі. Так, фахівці Смілянської ЦМБД в онлайн-режимі продовжили співпрацю зі своїми американськими колегами, працівницями Східної центральної регіональної бібліотеки м. Кембрідж. Під час Zoom-зустрічей учасники ділилися досвідом роботи, обговорювали плани, проводили спільні онлайн-заходи для дітей.

Працівники бібліотек для дітей області створювали медіапрезентації, віртуальні мандрівки, розважальні онлайн-програми, знайомили з фондами, залучали дітей до різноманітних челенджів, акцій, формували вебліографію. Щоб донести напрацювання до цільової аудиторії, активно розвивали свої сторінки, групи в соціальних медіа, розбудовували блоги, створювали сайти, виступали з рекламою віртуальних послуг у засобах масової комунікації, освоювали нові платформи для спілкування.

Отже, нові реалії змусили бібліотечних працівників переосмислити підходи до роботи, перебудувати свою діяльність. Бібліотеки у черговий раз довели свою ефективність. Та все ж залишається низка питань, які потребують вирішення на законодавчому рівні: застарілі критерії щодо віднесення бібліотек до груп з оплати праці, зміни в системі обліку, зокрема у формі 6-НК; врахування нових процесів, які з'явилися в роботі бібліотек, та оновлення «Норм часу на основні процеси бібліотечної роботи» тощо.

Віртуальні послуги та сервіси стали невід'ємною частиною діяльності бібліотеки та повною мірою відповідають потребам сучасного користувача.

Митрофанова Лариса Іванівна, директор Полтавської ОБД ім. Панаса Мирного

Бібліотека в інтерактивному середовищі: практичний аспект

Пандемія внесла зміни у звичне життя всіх бібліотек, у тому числі й нашої. Гостро постало питання організації дистанційної роботи, опанування онлайн-програм та розвиток онлайн-сервісів.

Бажання не втратити зв'язок із користувачем стало головним чинником, який наблизив бібліотеку до якісно нового рівня функціонування та безперечно відкрив нові горизонти та можливості. Вже в кінці березня ми переформатували свої послуги в онлайн-режим.

Велися активні пошуки підходів, можливостей і форм популяризації книги та читання онлайн. У центрі уваги бібліотекарів знаходилася й головна послуга — просування книги та читання. На власному вебсайті бібліотеки, в соціальних мережах було розміщено чимало публікацій про книги, письменників, читання та рекомендації, що прочитати цікавого на карантині.

Так, за період пандемії було представлено понад 50 віртуальних книжкових виставок та переглядів літератури на різну тематику. Арт-читання (тобто голосні читання з використанням ілюстративних матеріалів серії книг «Життя видатних дітей») та кіночитання (про дитинство Джонні Депа).

Популярні серед користувачів і такі форми роботи, як Бібліоланцюжок «Модна читанка» (цикл оглядів книг із фонду бібліотеки чи знайомство із однією книгою) та Читацькі мандри за допомогою книг та журналів, де читачі подорожували не лише Україною, а й Європою.

З Україною, її історичною спадщиною, а також природними чудесами знайомили експрес-розвідки, мандрівні відеохвилинки «Найкраще — вдома», історико-туристичні читання, Мапа літературних подій за книгами українських авторів.

Діти та підлітки на вебсайті бібліотеки грають в текстові, інтелектуальні ігри, відеоігри, складають пазли. Для них розроблено вікторини за книгами, ерудит-лото. Ще одними з популярних медіапродуктів є «Comics from books» або комікси за книгами, та тізери.

До уваги користувачів на бібліотечному ютуб-каналі та в соцмережах представлено близько 20 майстер-класів з рукоділля та малювання.

У рамках краєзнавчо-туристичного проєкту «GPS-навігатор», метою якого є привернення уваги до бібліографічної продукції бібліотеки та знайомств-

во користувачів із відомими діячами нашого краю, було розроблено багато краєзнавчих замальовок про видатних діячів та визначні місця Полтавщини (художників, скульпторів, акторів, науковців із різних галузей знань, гетьманські столиці тощо).

Розроблено цикли навчальних та пізнавальних відео: на сторінках бібліотечних інтернет-ресурсів розміщується медіа-інформація про біографії видатних письменників; літературні цікавинки, які не прочитаєш у підручнику.

Проводилися онлайн-заняття гуртка «English — це просто» для дітей дошкільного віку. Також для даної аудиторії користувачів та їхніх батьків працює в онлайн-форматі школа раннього розвитку та Академія батьківської мудрості.

В арсеналі форм роботи юрисконсульта та психолога є пам'ятки для батьків про аспекти виховання дітей, інформаційні статті та відеоматеріали правової та психологічної тематики, які розміщуються у блогах.

Психологом започатковано серію прямих ефірів *на Фейсбуці* з різних тем: «П'ять мов любові», «Про що мовчать підлітки», «Люблю себе такою, яка я є», «Що таке комплекси і чому вони заважають жити?». І хоч *це перші кроки у цьому напрямі, але вже маємо велику кількість переглядів (до 150 кожен)*.

У віртуальному форматі також відбувалися зустрічі-читання в бібліюстудії «Я + ТИ», де полтавська письменниця Тетяна Луньова читала свою книгу «Будиночок, який пахне евкаліптом».

У вересні – на початку жовтня, коли карантин не дозволяв дітям відвідувати бібліотечні заходи, працівники переформатували соціокультурні заходи на платформу ZOOM. Так до Всеукраїнського дня бібліотек спільно з 8-ма школами міста організували бібліоланцюжок «Модна читанка: Ми. Книга. Бібліотека».

Під час карантину ніхто не відміняв бібліографічно-інформаційну роботу. Працівники рекомендували читачам ановані списки літератури: «Історії про особливих», «Читаємо під ковдрою», «Кращі з кращих», «Почитаємо ввечері», «Модні автори про дорослі проблеми юних», «Вперед у минуле» та ін.

Видано інформаційно-бібліографічний путівник «Край, овіяний тасмичими легендами» (про Полтавщину), бібліографічний кейс на допомогу інклюзивній освіті «Під знаком особливої уваги».

Підсумовуючи вищевикладене, зазначу, що попри всі складнощі, пов'язані з незвичним форматом роботи, діяльність бібліотеки не зупинилася. Ми читаємо, змагаємося, малюємо, ліпимо, навчаємось, подорожуємо і ще багато ЧОГО робимо. Але постало питання **ЧИ ТАК МИ РОБИМО?**

Звичайно, наша діяльність має свої позитивні сторони: ми надаємо бібліотечні послуги онлайн не лише користувачам бібліотеки, але і віддаленим,

тобто більш широкому загалу; це зручно для дитини, бо вона у будь який зручний час може переглянути наші заходи онлайн та медіа-продукти; дитина-користувач має свободу вибору, бо самостійно обирає, що їй дивитися зараз і тут.

Вивчаючи ефективність нашої роботи, ми помітили, що кількість переглядів наших матеріалів хоч іноді й не така вже й мала, але аудиторія тих, хто їх переглядає, не зовсім дитяча. Це бібліотечні фахівці, батьки, педагоги. Добре це чи погано? Можна сказати: і так, і так. Дитина не обирає самостійно, її вибір залежить від дорослих. Але нам потрібна саме дитяча аудиторія.

Про це вже йшла мова і на Всеукраїнському науково-практичному семінарі, організованому НБУ для дітей; і під час нашого обласного семінару-практикуму «Бібліотечні сервіси для дитини», участь у якому взяли працівники НБУ для дітей, Кіровоградської та Львівської обласних бібліотек для дітей, дитячі бібліотекарі Полтавщини.

Лева частка наших зусиль не приносить очікуваних результатів. Покажу на прикладі нашої бібліотеки:

Кількість підписників у групах бібліотеки в соцмережах:

Телеграм — 18

Інстаграм — 123

Канал ЮТЮБ — 344

Фейсбук — 727 (більше за рахунок конкурсів, коли діти приєднувалися до групи, аби розмістити свою роботу для голосування).

Недостатня і кількість переглядів наших продуктів. Хоча є й винятки: відеоролик з читанням вірша Т. Г. Шевченка «Світає» переглянуло 34 тис. осіб. Активно лайкають мему, переглядають тизери, відеоролики про подорожі різними країнами. Я вже говорила і про прямі ефіри психолога. Прослідковується тенденція, що більше переглядів набирають продукти, що мають актуальність (до певних дат, свят, про коронавірус тощо).

Недостатнє розуміння нами, дорослими, що можна, і чого потребують діти в умовах фізичного дистанціювання.

Вочевидь нам слід більш ефективно використовувати усі можливості масової комунікації для популяризації книги та читання, вивчати запити, інтереси, вподобання користувачів; більш активно налагоджувати з ними зв'язок через електронну пошту та СМС-розсилку, через соцмережі, через спілкування у Скайпі, Вайбері, Телеграммі; навчитися поєднувати роботу офлайн та онлайн, бути там, де знаходяться наші користувачі; не дати дітям загубитися в інформаційному просторі цифрового середовища, що створюємо ми разом із вами.

Сучасні тенденції інноваційного розвитку дитячих бібліотек Донеччини

Інновації — перш за все плід ентузіазму, натхнення, інтенсивності, різноманітності, експерименту і інтелектуальної праці.

Річард Кох

Перехід суспільства від екстенсивного до стійкого типу розвитку вимагає від бібліотек пошуку нових напрямів діяльності. Кожна бібліотека, як і будь-яка інша організація, яка функціонує в сучасних умовах, повинна використовувати резерви інтелектуалізації усіх сфер своєї діяльності ще активніше, ніж раніше; запроваджувати інновації для поновлення та удосконалення своєї діяльності. Перспективи успішного розвитку є лише у бібліотек, які обирають шлях перетворень. Інновації стрімко вриваються в наше бібліотечне життя, а їх розмаїття вражає — сервісні, техніко-технологічні, організаційні, соціально-економічні. Намітилися нові тенденції в організації бібліотечного простору, соціокультурній, маркетинговій, фандрейзинговій діяльності закладів; з'явилося поняття — «адвокація в бібліотечній сфері». Слід зазначити, що у бібліотечній практиці вже чітко вимальовується образ інноваційного менеджменту. Моніторинг, оцінка, трансляція, стимулювання, практичне засвоєння інноваційних практик і технологій, мінімізація ризиків повинні увійти в практику кожного керівника, який хоче бачити свою бібліотеку сучасною та такою, що розвивається. Головною метою інновацій, які впроваджуються у практику роботи бібліотек Донецької області, є покращення обслуговування користувачів, створення комфортних умов для якісного задоволення читацьких запитів, а також забезпечення розумного балансу між необхідністю інновацій і збереженням цінних бібліотечних традицій. Враховуючи вимоги сьогодення, бібліотеки намагаються використовувати у своїй діяльності сучасні й різноманітні форми роботи, які завдяки актуальному змісту, творчому підходу та нетрадиційним назвам здатні привертати до себе увагу користувачів бібліотек, а також залучати до них нових відвідувачів.

Карантинні обмеження не стали на заваді у роботі бібліотек. Відкрилося чимало можливостей для розвитку наявних ресурсів бібліотек і культурного забезпечення користувачів. Заходи із залученням до читання перемістилися у віртуальний простір. Так, Нікольська районна бібліотека для дітей запропо-

нувала своїм користувачам віртуальну подорож «Визначні місця Європи». Поринути у чудовий світ книжок дітям допомогла онлайн-екскурсія «Всезнайки в країні Динозаврів». Діти взяли участь у book-дайвінгу «Безмежний дивосвіт моря». Вони із задоволенням занурилися у морські глибини за допомогою «бібліотечного спорядження» — дитячих енциклопедій та відео-презентації «Таємниці блакитної стихії». До Року англійської мови в Україні у рамках роботи клубу «ЮДК» пройшов відеоурок «Веселе АнглоЧитання». Бібліотекарями Костянтинівської ЦМДБ на сторінках соціальних мереж було створено рубрику «Бібліотерапія». Основою рубрики стали рекомендовані книги для читання, які впливають на емоції та почуття людини. Діти, які відвідують Світлодарську дитячу бібліотеку, що знаходиться на межі розмежування, мають змогу знайомитись з художніми шедеврами, здійснювати захоплюючі віртуальні подорожі кращими музеями, найбільшими бібліотеками світу. Ця форма поєднує можливості Інтернету і книги, адже віртуальні екскурсії проводяться в поєднанні з традиційними методами — бібліографічним оглядом, вікториною, літературною грою тощо. Користувачам пропонуються нові послуги: книжкові відеоогляди, онлайн-календарі, мовні онлайн-турніри, слайд-зустрічі, відеоекскурси з різних тем: «Картинними галереями світу», «Провідні музеї світу», «Вулицями рідного міста» та ін. Набули популярності мультимедійні презентації та віртуальні подорожі. Порівняно нове явище на українському ринку бібліотечних та інформаційних послуг — це віртуальні виставки творчих робіт. Щоб забезпечити своїх маленьких читачів від зараження коронавірусом, Лиманською ЦДБ ім. Т.Г. Шевченка було підготовлено цикл відеопорадників «Віршики-помічники» за темами: «Привітання без обіймання», «Миємо руки з потішками».

Важливим напрямом інноваційної діяльності є надання актуальних послуг віддаленим користувачам. У бібліотеках з'являються нові інтерактивні форми роботи та послуги: створюються віртуальні презентації, виставки, анімаційні плакати до свят та знаменних дат. Бібліотекарі надають онлайн-консультації та виконують усі види довідок, створюють умови для максимального задоволення інформаційних потреб користувачів. Так, широкою популярністю у читачів Краматорської дитячої книгозбірні користується відеоканал на YouTube, куди викладається відео, створене бібліотекою. Така практика дає можливість залучення більшої кількості користувачів до бібліотечних мережевих ресурсів та їх широкого представлення.

На наших очах відбувається стрімка еволюція освітньої функції дитячої бібліотеки у бібліотеку модерних інформаційних технологій. Інтернет — це гігантська дошка оголошень і рекламна афіша, оперативний засіб інформації,

величезний масив розваг, гігантська бібліотека. Бібліотеки Донеччини активно використовують можливості віртуального простору та технічних засобів для свого позиціонування. Вони навчають користувачів азам комп'ютерної грамотності, надають консультації щодо освітніх ресурсів Інтернету, допомагають у створенні презентацій. Так, при ЦДБ Мирнограда діє мультиплікаційний салон «Мультитек@». Надають доступ до Інтернет-ресурсів дитячі бібліотеки Мангуша, Селидова, Добропілля, Краматорська, Маріуполя та ін. Особливо зацікавлені у такій послугі діти з малозабезпечених сімей. Користується попитом і спілкування за допомогою Skype, яку впровадила під час дистанційного навчання дитяча бібліотека м. Світлодарська. Для дитячих бібліотек соціальні мережі є площадкою діалогу з користувачами, які самі вирішують, який контент їм споживати. Інтернет-куточок та безкоштовний Wi-Fi сприяють забезпеченню інформаційних потреб користувачів та формуванню позитивного іміджу Центральної дитячої бібліотеки м. Слов'янська. Під час карантинних обмежень бібліотека впровадила e-mail-спілкування, спілкування у месенджерах вайбер, фейсбук, інстаграм. Бібліотекарі дитячої бібліотеки-філії № 5 м. Добропілля відкрили для себе нову соціальну мережу TikTok. Прикладом може служити відео, метою якого було дещо відкрити завісу таємничості бібліотечної професії. За добу воно здобуло близько 100 лайків і стільки ж репостів. Це був абсолютний рекорд. Цікаво, що саме нестандартний підхід до створення бібліотечних відео привернув увагу навіть телевізійників.

Реалізація програм та проєктів на сьогоднішній день — це ще один дієвий спосіб заявити про себе, підвищити престиж бібліотеки, підкреслити її роль і значимість у місцевому співтоваристві. Також це залучення додаткових фінансових ресурсів на реалізацію конкретної мети. Не є винятком у цьому плані і дитячі бібліотеки Донеччини. Вони мають чималий досвід навчання відвідувачів комп'ютерній грамотності, використання онлайн-сервісів та сучасних каналів цифрової комунікації. А з моменту старту освітньої онлайн-платформи «Дія. Цифрова освіта» — стали амбасадорами цифрової грамотності. Дитячі бібліотеки області є активними учасниками наступних проєктів: «Все про Європу: читай, слухай, дізнавайся в пунктах європейської інформації в бібліотеках» (м. Слов'янськ), «Консультаційне бюро для громадян з соціальних та юридичних питань у м. Дружківка», БібліоСтудія «ПсихологіЯ» та «Сімейна творча студія» (м. Маріуполь), «Медійно-цифрова освіта – основа громадської безпеки» (м. Добропілля). У 2019 році Краматорською ЦДБ ім. Пушкіна було розроблено та започатковано комплексну бібліотечну програму «Малюк у бібліотеці»; продовжує працювати довгостроковий творчий проєкт «Українські письменники — дітям». Бібліотека є

учасником Всеукраїнського корпоративного проекту НБУ для дітей «Почитайко» зі створення електронної антології улюблених творів дитячої літератури та східноукраїнського літературно-мистецького проекту «Кальміюс». Співробітники Мангушської центральної районної бібліотеки для дітей взяли участь у конкурсі проєктів від народного депутата України Дмитра Лубінця «Змінимо Україну та населений пункт разом». Тепер територію центральної районної бібліотеки для дітей прикрашає майданчик «Сонячний двір дитячої бібліотеки» — чудовий культурний простір з оновленою альтанкою, книжковими полицями, лавками. Зараз це комфортне місце для спілкування, перегляду фільмів, проведення бібліотечних масових заходів, буккросингу. Учасником конкурсу проєктів Міжнародної організації з міграції (МОМ) під назвою «Організація зони дитячого розвитку та творчої активності «Дитяча планета» (2015 р.) для дітей ВПО є Нікольська районна бібліотека для дітей. У 2017 році бібліотека стала учасником в обласному проєкті зі створення медіатеки «Козацька країна».

У вересні 2019 р. Бахмутська міська бібліотека для дітей подала проєкт «Ігровий арт-простір «Zone kids» в дитячій бібліотеці» на конкурс громадських проєктів «Бюджет участі». Він став переможцем. За цим проєктом у міській бібліотеці для дітей створено ігровий арт-простір, де кожна дитина може проявити свої художні здібності, малюючи прямо на стіні або на світловому столі-пісочниці. Для найменших читайликів з'явилася можливість вивчати букви і цифри на магнітній стіні і м'якій підлозі за допомогою килимка-пазла.

Наступні бібліотечні інноваційні «фішки» — вільний доступ і зонування простору дитячих книгозбірень. Це лягло в основу реорганізації системи обслуговування бібліотек області. Організуючи публічний простір, об'єднуючи традиційні і новітні інформаційно-комунікаційні, мультимедійні технології, дитячі бібліотеки намагаються створити комфортні умови для усіх верств населення. У ЦДБ ім. О. Пушкіна м. Краматорськ створено домашній, цікавий комфорт-простір «Наші мрії». Це безбар'єрний простір для дітей, де вони можуть відпочивати, спілкуватися. Тут є куточок з іграшками, інтелектуальними іграми, ляльковим театром та книжечками для малюків та їхніх батьків. У Родинській дитячій бібліотеці-філії № 5, яка відноситься до Покровської ЦБС, проводиться системна робота з організації арт-простору як платформи для сприяння всебічного розвитку читачів. Для дітей віком від 10 до 14 років працює клуб «У світі чудового». Відкритим простором, живим спілкуванням, яскравими книгами приваблюють дітей літні бібліомайданчики: «Книжковий простір», «Простір без стін», «Бібліотека під парасолькою».

Одним із пріоритетних напрямів державної політики в бібліотечній сфері є безумовно впровадження інклюзії, яка виключає будь-які форми дискримінації читачів за фізичними, національними особливостями, тому одним із пріоритетних завдань дитячих бібліотек області стало створення максимально комфортної обстановки для своїх особливих читачів і забезпечення умов для рівного та вільного доступу до інформації. Другий рік поспіль у Добропільській дитячій бібліотеці працює творча студія «Фокус». Вихованці Центру соціальної реабілітації для осіб з інвалідністю та учні інших навчальних закладів збираються разом, щоб спільними зусиллями створити власний мультфільм або творчу поробку. Під час створення мультфільмів відбувається емоційна психокорекція, підвищується самооцінка, розкриваються особистісні якості, розвиваються творчі здібності. За напрямом родинного виховання у Костянтинівській Центральній міській дитячій бібліотеці з 2014 року працює Family-студія «Смайлик». Проводяться тренінги для батьків, сімейні групові заняття. Тут збираються маленькі терапевтичні групи для дітей з інвалідністю, мета яких — за допомогою методів пісочної терапії, сказкотерапії та імаготерапії допомогти дітям знайти себе та адаптуватися у соціальному просторі. ЦДБ ім. О. Пушкіна м. Краматорськ розвиває культуру поваги до особливих дітей, надає їм всебічну допомогу, проводить інклюзивні заходи для налагодження дружніх стосунків із ровесниками та участі у громадському житті. Отже з дітьми, які потребують особливої уваги, активно працюють майже всі дитячі бібліотеки Донеччини.

Окремою сторінкою можна зупинитися на роботі Донецької обласної бібліотеки для дітей. Інновації стосуються практично усіх напрямів діяльності бібліотеки, одним із яких є надання віртуальних послуг користувачам. В Інтернет-мережі обласна бібліотека представлена на власному сайті, сторінками у соціальних мережах. Сайт бібліотеки наповнений цікавим корисним та затребуваним контентом. Відділом інформаційних технологій та електронних ресурсів ДОБД розроблено низку заходів, які значно покращують якість надання онлайн-послуг читачам. Розробляються літературні ігри, вікторини та кросворди; створені та постійно оновлюються віртуальні рубрики: «Бібліоцікавинки», «Суботні зустрічі з батьками», «Автентична Україна», «Збери пазл» та ін. За допомогою буктрейлерів, WEB-списків, тематичних відеороликів читачів постійно знайомлять з книжковими новинками. Стали доступними і в онлайн-форматі усі бібліотечні творчі майстерні та лабораторії, арт-галерея «Зроби крок» (персональні виставки творчих робіт користувачів).

Час іде... Виникає попит на новий бібліотечний продукт, і для того, щоб бути затребуваними, бібліотечні фахівці повинні постійно змінювати та оно-

влювати формат своєї роботи. Так, у відділі розвитку підліткового читання ДОБД з'явилися «Читацькі поради» — це відеопоради наших читачів, де діти розповідають про пригоди, в які вони потрапляють під час читання та обмінюються враженнями від прочитаного зі своїми одноліткам. Затребуваним виявився цикл «Щось цікаве», де йдеться про наукові відкриття, дослідження та цікаві факти з галузі науки. Відділом естетичного виховання та соціокультурної діяльності ДОБД було запроваджено цикл уроків мистецтва «Культура людства» з рубриками: «Історія одного шедевра», «Естетична насолода»; онлайн-бесіди «Етикет на всі випадки життя». Головна дитяча книгозбірня Донеччини набуває популярності і серед батьків, адже разом зі своїми дітьми вони беруть участь у бібліотечних заходах. Другий рік поспіль у відділі дитячого та сімейного читання працює Академія розвитку «Бібліо-Puzzle». Для батьків, які відвідують Академію разом із дітьми, проводяться бесіди, огляди літератури з виховання і розвитку дітей, вони мають можливість безкоштовно отримати консультацію психолога.

Яскравим та насиченим заходом ДОБД став онлайн-марафон до Міжнародного дня захисту дітей «Час дитинства», в рамках якого відбулися онлайн-акція «Hello, дитинства», онлайн-шоу «Колись ми всі були маленькі», книготур книжковими полицями «Книга допомагає мріяти», творча майстерня «Майстер Я», енергійна танцювальна рухавка «FunUp». Під час марафону ДОБД спільно з Сектором ювенальної пробації м. Маріуполь філії ДУ «Центр ювенальної пробації» в Донецькій області провели онлайн-зустріч з підлітками, які перебувають під домашнім арештом. У рамках проєкту «Майбутнє України у дитячих долонях» відбулася довгоочікувана цікава зустріч юних книголюбів Донецької обласної бібліотеки для дітей з їх однолітками-читачами SMART-бібліотеки м. Львів. Діти долучилися до спільної патріотичної, українознавчої вікторини.

Ще багато прикладів інноваційної діяльності та впровадження нових культурних послуг, які впроваджуються у дитячих бібліотеках Донецької області. Незважаючи на складнощі і обставини, дитячі бібліотеки були і залишаються місцем родинного спілкування, інформаційними та культурно-просвітницькими осередками своїх громад. Вони мають багато планів та нових ідей, спрямованих на те, щоб у бібліотечному просторі читачеві було цікаво і затишно, щоб він міг не тільки отримати інформацію, але й опанувати нові навички, розвинути творчі здібності і відпочити з цікавою книгою.

Михальчук Людмила Миколаївна, директор обласної бібліотеки для дітей Житомирської обласної ради

Актуальні компетенції бібліотечних фахівців нового покоління

Ще 20 років тому ніхто навіть не чув про такі професії, як SMM-фахівець або розробник мобільних додатків. Світ стрімко змінюється. Багато професій поступово автоматизуються. І сьогодні серед необхідних компетенцій фахівців найважливішими стають навички, які неможливо замінити алгоритмами та роботами.

У 2016 році президент Всесвітнього економічного форуму в Давосі Клаус Шваб оголосив, що почалася Четверта технологічна революція. Це означає, що до 2020 року (для нас із вами це вже справжнє) кожен затребуваний співробітник повинен буде вміти вирішувати комплексні завдання; думати критично; творчо мислити; управляти людьми; працювати в команді; розпізнавати емоції інших людей і свої власні, управляти ними; формувати судження і приймати рішення; орієнтуватися на користувача послуг; вести переговори; швидко перемикатися з одного завдання на інше.

На саміті Світового Економічного Форуму 2020 було названо 10 кращих навичок 2025 року. Очолюють список критичне мислення і рішення проблем, які, на думку роботодавців, будуть набувати все більшого значення. Цього року вперше з'являються такі навички самоврядування, як активне навчання, стійкість, стресостійкість та гнучкість. Тепер на першому місці опинилося аналітичне мислення та інноваційність, а на другому — активне навчання та навчальні стратегії. Навичка комплексного вирішення проблем, яка була лідером списку для 2015 та 2020 років, тепер на третьому місці. Традиційно важливими залишаються критичне мислення і аналіз, креативність, оригінальність та ініціатива.

Новими у списку стали цифрові навички: використання, моніторинг та контроль технологій і технологічний дизайн та програмування. У десятку також потрапили навички самоконтролю: надзвичайно важливими будуть стійкість, опірність стресам та гнучкість, а також уміння взаємодіяти з іншими — лідерство та соціальний вплив.

Отже, їх називають *Soft Skills* — це гнучкі або м'які навички, надпрофесійні компетенції, на противагу *Hard Skills* — «жорстким» професійним на-

вичкам. Soft Skills називають також навичками майбутнього. Їх вимагають під час працевлаштування, а також їм прогноують велике майбутнє і називають єдиним порятунком від масової роботизації. Але що таке Soft Skills — знають далеко не всі, тож давайте розбиратися і дізнаватися.

Дослідження Гарвардського Університету і Стенфордського Дослідницького Інституту стверджують, що сьогодні Hard Skills вносять у професійний успіх співробітника лише 15%, тоді як Soft Skills забезпечують 85% досягнень. Європейські компанії більше не хочуть бачити своїми співробітниками вузькопрофільних спеціалістів, які не вміють пристосовуватися до екстремальних умов та займатися саморозвитком. В Україні останнім часом роботодавці також все менше звертають увагу на ваші базові технічні знання, а вимагають неспеціалізовані навички.

В умовах появи нових професій та глобальної трансформації старих, професія бібліотекар не має бути виключенням. На сьогоднішній день у більшості бібліотек України автоматизація бібліотечного обслуговування досягла такого рівня, що інформаційні технології є невід’ємною частиною функціонування бібліотеки. Набуття цифрових компетенцій бібліотечними фахівцями більше не розглядається як нова компетентність. Усі фахівці мають володіти цифровими навичками, адже цифрові технології застосовуються в усіх процесах як внутрішньобібліотечної роботи, так і при обслуговуванні користувачів.

У прогнозованій роботизації всю технічну роботу виконуватиме штучний інтелект. Ваші навички знання програм Office з легкістю можна замінити, тоді як комунікативним чи лідерським навичками зможуть користуватися лише реальні працівники.

Якщо згадати одну з добре відомих класифікацій професій за типами, то бібліотечні фахівці відносяться до типу «людина — людина». Для успішної роботи за професіями цього типу потрібно навчитися встановлювати і підтримувати контакти з людьми, розуміти людей.

Якості, які дуже важливі в роботі: стійкий гарний настрій у процесі роботи з людьми, потреба в спілкуванні, здатність розуміти наміри, настрої людей, вміння знаходити спільну мову з різними людьми.

Потрібно розуміти, що вже сьогодні усі фахівці обов'язково мають володіти також ключовими психосоціальними навичками, так званими 4К:

1. Критичне мислення (Critical Thinking)
2. Креативність (Creativity)
3. Комунікація (Communication)
4. Кооперація (Cooperating With Others)

Детальніше про кожну з чотирьох «К».

- *Критичне мислення* — це вміння орієнтуватися в потоках інформації, бачити причинно-наслідкові зв'язки, відсівати непотрібне і робити висновки. Щоб знаходити рішення навіть в разі провалу, треба розуміти причини своїх успіхів і невдач. Розвиток критичного мислення — один із важливих відмінних саморозвитку. Також критичне мислення є однією з важливих навичок, які необхідні медіаграмотній людині. Це вміння добре орієнтуватися в різних типах медіа і розуміти їх суть.
- *Креативність* дозволяє розвинути здатність розпізнавати неочевидні проблеми і знаходити нестандартні шляхи їх вирішення. Не варто сприймати креативність як заняття творчістю, наприклад, малювання або ліплення. Поняття креативності вже давно стало набагато глибше і комплексніше. І саме креативність у прийнятті рішень, пошуках альтернативних варіантів виходу з різних ситуацій і є ключовим навиком сучасних професій. Людина з розвинутою креативністю стає творцем. Вона може генерувати ідеї і розвивати починання інших людей. Подолання труднощів перетворюється для неї в захоплюючу головоломку. Креативність дозволяє оцінювати ситуацію з різних боків, приймати нестандартні рішення і відчувати себе впевнено в мінливих обставинах.
- *Комунікація*. Зараз усі знаходяться на відстані телефонного дзвінка або повідомлення практично цілодобово. Уміння домовлятися і налагоджувати контакти, слухати співрозмовника і доносити свою точку зору стало життєво важливим навиком.
- *Кооперація* (співробітництво) тісно пов'язана з комунікацією, але відноситься до професійної сфери. Це — вміння визначити спільну мету і способи її досягнення, розподіляти ролі і оцінювати результат.

Як різноманіття сприяє вдалій командній роботі? На цьому варто зупинитися детально. Те, що усі ми різні, а не погані чи добрі, дає великий потенціал для синергії. Є різні шляхи до однієї мети. Потрібно ефективно використовувати потенціал різноманіття у командній роботі.

Сприймати різноманіття як перевагу. Різномірність команди може стати як додатковою перевагою, так і перешкодою ефективній командній роботі. З одного боку різноманіття активізує творчість та сприяє розвитку інновацій, з іншого — потребує додаткової уваги до міжособистісної комунікації та налагодження спільної діяльності. Зважаючи на це, необхідно зберігати гнучкість один до одного та підтримувати нові тенденції у колективі.

Рефлексувати власні особливості. Це означає звертати свідомість на самого себе, розмірковувати над своїм психічним станом, а тому й впливати на самого себе. Кожна людина має різний характер, професійні компетенції, звички тощо. Важливо бути відкритими та готовими приймати особливості та «інакшість» інших членів команди, збираючи в спільний кошик найсильніші сторони. Крім того, необхідно знати про небезпеки та ситуації, які можуть стати точкою зіткнення, та вміти бути толерантними. Толерантність — це вихованість, це стриманість, це рівність! Толерантність — це культура добрих манер і вчинків!

Навчатися на практиці. Безпосередньо спостерігати за іншим стилем роботи, переймати ефективні інструменти у колег, бачити, як можна робити інакше — безцінна перевага роботи у різнорідній команді. Адже навчання на практиці — найефективніше. Це допоможе колегам звертати увагу на конкретні аспекти роботи і надавати конструктивний зворотній зв'язок.

Різноманіття відкриває шлях до інноваційних рішень, дає змогу поглянути на проблему з різних боків та побачити перспективи у різних напрямках розвитку. У поле зору однієї людини просто не можуть потрапити усі можливі варіанти подальших кроків. Ми є носіями різних культурних контекстів і маємо різні погляди. І в цьому потрібно побачити нашу перевагу, а не наш недолік.

Маючи різноманітні компетенції у колективі, варто розраховувати на якісний результат. Одна людина може забезпечувати організацію, інша — продукувати креативні ідеї. Хтось може думати стратегічно та прораховувати ризики, а хтось діє оперативно й бачить побічні можливості.

Вчитися різноманіттю — інвестиція у майбутні проекти. Спостерігати та вчитися взаємодіяти у сталому колективі — це відносна зона комфорту, оскільки працюєш зі знайомими людьми, є можливість обговорити нюанси, звикнути один до одного. Проте сьогодні зміни відбуваються досить активно і у колектив приходять нові люди. Яка б людина вам не трапилася на шляху, ви маєте вчитися мати менше упереджень щодо «інакшості», щоб процес нормінгу в колективі, а саме формуванням тісних зв'язків і згуртованості, проходив швидше.

Освіта для життя. До Soft Skills варто віднести і поняття «навчання навчання» або освіта протягом усього життя. Розмови про це ведуться ще з вісімдесятих років минулого століття, але зараз це стає нагальною потребою. Адже запорукою успіху в майбутньому буде саме здатність до самонавчання протягом усього життя.

Якщо в Україні школярі і студенти освоюють масу теоретичних знань, то в США, Канаді та країнах Європи діє інший підхід. Тут головна мета освіти –

користь, а не ерудиція, статус або диплом. Усі звертають увагу не тільки на оцінки, а й на те, як ви збираєтеся застосовувати свої знання. Тут все навчання побудовано на розвитку критичного мислення і навичок самонавчання, коли студент вивчає масу першоджерел самостійно, аналізує, робить висновки, пише академічні тексти і роботи, пропонує свої ідеї, що є цінною відмінністю закордонної освіти.

Наше життя глобально динамічне. Зовсім скоро буде не важливо, який ви маєте диплом і які маєте практичні знання. Важливим буде процес безперервного зростання протягом усього життя.

Бібліотека — це місце з'єднання ресурсів, тут перетинаються інформація, технології, освітні потреби, соціальна активність. Перетворення бібліотек на сучасні інформаційно-культурні центри, яке активно відбувається у цей час, не буде ефективним без мотивованого персоналу з високим рівнем відповідальності, здатного критично мислити.

Пандемія коронавірусу досі в розпалі. Вона загальмувала чи й взагалі скасувала частину наших планів. Разом із тим ми отримали поштовх бути гнучкими, можливість навчатися онлайн, вчитися, коли зручно та як зручно.

Нам доведеться винаходити нові бібліотечні програми та послуги, вчитися створювати актуальні проекти, аргументувати та захищати їх.

Розвивати в собі навички Soft Skills, навички самоосвіти, самонавчання означає не боятися невдач, правильно розставляти пріоритети і ширше дивитися на світ.

Бібліотеки Буковини в нових реаліях: урізноманітнення спектру послуг для дітей

Роль книжки у процесі становлення особистості залишається незамінною, і промоція читання має змінюватися та відповідати сучасним запитам. Унікальна роль бібліотек полягає у тому, що вони швидко реагують на ризики і виклики сьогодення та забезпечують передачу знань. Карантин, оголошений у зв'язку з корона вірусом COVID-19, вніс свої корективи в роботу бібліотек, у тому числі і бібліотек Буковини, що обслуговують дітей. Згідно з наказом управління культури Чернівецької ОДА з 17 березня 2020 р. бібліотеки перестали обслуговувати читачів і почали працювати в нових умовах — дистанційно. Перед бібліотечними працівниками постало питання: як у не простих умовах роботи зробити діяльність бібліотек ефективною. Заплановані заходи трансформувалися у структури, пристосовані до онлайн-популяризації бібліотеки, книги, читання та інших послуг. Виникли нові форми і методи роботи: онлайн-презентації, віртуально-довідкові розповіді, відеочитання, віртуально-пізнавальні калейдоскопи, онлайн-конкурси, лялькові вистави у запису, віртуальні зустрічі тощо.

Так, до Дня захисту дітей в Чернівецькій ОБД уперше відбулася онлайн-презентація книги для дітей та про дітей «Буковинчики» (упоряд. О. Поляк (депутат), ВД «Букрек») на платформі ZOOM, до якої долучилися працівники бібліотек для дітей області, освітяни, видавці, письменники. У підготовці матеріалів до книги брала участь та увійшла до редакційної колегії заступник директора з наукової роботи П. Рудая. Після презентації антології для молодших школярів у письменниці О. Логінової, яка була присутня на презентації, та фахівців обласної книгозбірні для дітей виникла ідея про започаткування онлайн-проекту «Читаємо «Буковинчиків»». За умовами проекту письменники-автори та відомі краяни читають твори зі збірки, які транслюються на сторінці «Чернівецька обласна бібліотека для дітей» у Фейсбуці. У ньому взяли участь поетеса О. Логінова; к. п. н., голова правління громадської організації «Центр актуальних місцевих ініціатив» М. Павлюк; професор ЧНУ ім. Ю. Федьковича В. Антофійчук; старший науковий співробітник відділу новітньої історії Чернівецького обласного краєзнавчого музею Л. Колодій; к. ф. н., доцент ЧНУ ім. Ю. Федьковича С. Вардеванян; письменниця М. Керер-Ластівка; директор Чернівецького мемо-

ріального музею Володимира Івасюка, письменник М. Лазарук; директор Муніципальної бібліотеки ім. А. Добрянського Л. Щербанюк; к. ф. н., доцент кафедри української літератури ЧНУ ім. Ю. Федьковича В. Чолкан; доцент кафедри журналістики ЧНУ ім. Ю. Федьковича, к. н. із соціальних комунікацій Т. Гринівський; к. н. з державного управління, доцент кафедри педагогіки, психології та теорії управління освітою Інституту післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області О. Поляк (депутат); письменниця та журналістка О. Драчковська; священник, поет, культурний діяч В. Сиротюк; поетеса Л. Українець, Л. Мельник-Василик, Олена Пешехонова та ін.

Сьогодні питання децентралізації та створення об'єднаних територіальних громад і робота бібліотек стає ще більш актуальними. Не випадково девіз нашого міста — «Спільними зусиллями». У цьому напрямку Чернівецька ОБД та громадська організація «Центр актуальних місцевих ініціатив» (голова правління М. Павлюк) з метою об'єднання зусиль для популяризації бібліотечної справи та заохочення читання серед дітей, спільної організації презентацій книжок чергових обласних конкурсів юних читців поезії уклали Меморандум про взаємодію та співпрацю. Отже, коло соціальних партнерів головної книгозбірні для дітей Буковини збільшується.

Під час роботи перед нами постало питання проведення улюбленого конкурсу читачів «Книгоманія-2020». Усе було вперше, але цікаво як для учасників, так і для бібліотекарів та журі. Усього в конкурсі взяло участь 1507 осіб у Чернівецькій області (у III обласному етапі — 24 учасники).

За новими умовами організаторів Всеукраїнського конкурсу дитячого читання «Книгоманія – 2020» (III обласний етап), кожен конкурсант мав надіслати відеороботу про улюблену книгу та виконане завдання вікторини на електронну адресу координатора конкурсу (обласного). До перегляду відеоробіт та визначення переможців конкурсу було запрошено журі у складі: головного спеціаліста управління культури Чернівецької ОДА Людмили Гаврилюк, письменниці Олени Логінової, старшого наукового співробітника відділу новітньої історії Чернівецького обласного краєзнавчого музею Лесі Колодій, менеджера ВД «Букрек» Ольги Бризицької, директора обласної бібліотеки для дітей Аліни Білої. 24 червня на платформі ZOOM відбулося підбиття підсумків та оголошення переможців. «Суперчитачами області» стали Анастасія Лучишин, учениця 7 кл. гімназії № 5 м. Чернівці та Діана Кіцан, учениця 6 кл. с. Куликівка Герцаївського р-ну. Звання «Найкращий читач області» отримали: I місце — В. Панасенко, учениця 6-В кл. Вижицької ЗОШ I-III ст. ім. Ю. Федьковича; II місце — В. Гамаль, учениця 6 кл. гімн. № 5 м. Чернівці, II місце — К. Верень-

ко, учениця 6 кл. м. Сторожинець; III місце — А. Ковальов, учень 6 кл. гімн. № 2 м. Чернівці, III місце — А. Коваль, учениця 6 кл. смт Глибока, III місце — А. Заячук, учень 7 кл. с. Росошани Кельменецького р-ну. Окрім того, були відзначені дипломами за творчий пошук і креативність ідей у номінації «На хвилях часу» В. Сторчак (с. Бабин Кельменецького р-ну); за безмежну любов до українського слова, творчий пошук, любов до рідної землі у номінації «Перевесло рими» (У. Слободян, м. Вижниця); за велику любов до читання, актуальність вибору літературного твору у номінації «Вір у мрію» (Ю. Топольницька, с. Маморниця Герцаївського р-ну). Переможці були відзначені дипломами та цінними призами (книгами). Усі учасники отримали Сертифікати учасників III етапу конкурсу. Спонсором конкурсу традиційно став ВД «Букрек» (генеральний директор Д. Максимець).

Четвертий рік поспіль поєднує співпраця обласної книгозбірні для дітей з Управлінням патрульної поліції в Чернівецькій області. У нових умовах роботи (онлайн) вона ще більше посилилася у напрямку превентивного виховання (правила безпеки дорожнього руху, правила поведінки на водоймах, у лісі, дитячих майданчиках, як себе поводити, коли ти сам вдома та ін.). Проект «Безпечне літо з поліцейським» та «Казка з поліцейським» (за участі капітана Ігоря Пастуха, старшого лейтенанта А. Харени, старшого лейтенанта О. Ізбора, лейтенанта В. Ганзюк) та відео з патрульними поліцейськими стали такими потрібними батькам і дітям. Та ми не зупиняємося на досягнутому. Так, до Всесвітньої акції «16 днів проти насильства» бібліотекарі та поліцейські запустили нову онлайн-платформу «Коло безпеки», на якій буде проведено низку спільних заходів: конкурс малюнка «Ми проти насильства! Ми за любов і добробут!»; сімейний флешмоб «Галіявина любові»; відеогра «Створюй коло безпеки». Це — гра, яка містить у собі п'ять кіл: «Загальні поняття про насильство», «Дитина і боулінг», «Дитина і насильство в мережі Інтернет», «Дитина і домашнє насильство», «Дитина і незнайомці».

Новинкою в онлайн-роботі Чернівецької ОБД став новий аудіопроєкт «Reisedbybooks — вихований книжками» на допомогу онлайн-школі, який записується працівниками поліції та обласної книгозбірні для дітей. Завдяки цьому проекту створюється база аудіоматеріалів на допомогу онлайн-школі. Аудіопідкасти за книжками можна знайти на сайті «Чернівецької обласної бібліотеки для дітей» у рубриці «На допомогу освіті».

Спеціалізовані бібліотеки для дітей області також працювали в умовах онлайн і залишалися на постійному зв'язку з користувачами, знайомили своїх читачів з новими книгами, з цікавими фактами до знаменних та пам'ятних

дат, з визначними подіями краю, держави. На своїх блогах та сторінках у соціальній мережі Фейсбук пропонували цікаві інтернет-ресурси, де можна почитати та послухати аудіокниги, дізнатися про новинки дитячої української та зарубіжної літератури, підготуватися до ЗНО, переглянути мультфільми та кінофільми, отримати інформацію про новинки літератури та періодики, які надійшли до бібліотеки тощо.

У форматі онлайн проходили Тиждень дитячого читання, Міжнародний день захисту дітей, які є традиційними для бібліотек, що обслуговують дітей. Так, Сокирянська РДБ провела флешмоб «Читаємо разом улюблені дитячі твори», умовами якого було надіслати на електронну пошту бібліотеки своє фото з книгами або відеоролик, якими запаслися на час карантину і поділилися з друзями (взяло участь 20 читачів різного віку). А до Міжнародного дня захисту дітей цією ж бібліотекою також було проведено флешмоб «Я — дитина, і Я маю право!», в якому взяло участь 100 дітей району.

Шевченківські дні у бібліотеках області були представлені флешмобом «Шлях Кобзаря – це шлях народу», читання поезій біля пам'ятника Т. Шевченка (сектор обслуговування дітей КЗ «Публічна бібліотека Кіцманської ОТГ»), шевченківськими читаннями «Обійміть, брати мої» (Хотинська РБД та ГО «Слово Кобзаря»), «Тарас живе і промовляє» (Новоселицька РДБ), конкурсом читців віршів Т. Шевченка «Іду з дитинства до Тараса» (ЧОБД), конкурсом читців поезії Т. Г. Шевченка (Горбівська сільська бібліотека Острицької ОТГ Герцаївського району), шевченківським вшануванням «Кобзар читають діти Буковини» (Сторожинець), «Шевченко України рідний син» (Путила) тощо.

Весвітній день вишиванки — міжнародне свято, яке покликане зберегти споконвічні народні традиції створення та носіння етнічного вишитого одягу. Читачі бібліотек та працівники активно долучилися до онлайн-акції «Моя родинна вишиванка», виклавши у соцмережі ФБ світлини та відеоролики.

Не залишилися осторонь бібліотеки для дітей Буковини святкування 90-річного ювілею улюбленого письменника дітей Всеволода Нестайка. Читачський марафон «Головний сонячний класик України» розпочався у Нестайковій вітальні, яку створили в дозвіллевій кімнаті «Почитаймо та пограймо!» Чернівецької ОБД. Тут було підготовлено низку книжково-ілюстративних експозицій: ілюстрована виставка-життепис «Він позначив на глобусах душ Васюківку», про життєвий та творчий шлях ювіляра, «Тореадори з Васюківки — світовий бестселер» — виставка однієї книги, де були представлені усі видання книги, які є у фондах обласної книгозбірні для дітей, виставка-

знайомство «Нестайко для наймолодших», виставка-рекомендація «Країна мрій разом із Всеволодом Нестайком» присвячена книгам, що вийшли в однойменному видавництві (Країна мрій). Вищезазначені виставки та виставки бібліотек для дітей області: «Всеволод Нестайко — той, хто дарує нам дитинство» (Заставна), «Володар дитячих душ» (Кельменці), «Всесвіт пригод Всеволода Нестайка» (Кіцмань), «Його світ — тонкий візерунок дитячої казки» (Новоселиця), «То не вигадка, не байка, всі ми любимо Нестайка» (Сокиряни), «Стежками пригод Всеволода Нестайка» (Сторожинець), «Всеволоду Нестайку — 90» (Хотин, Путила) розміщені на сайті Чернівецької обласної бібліотеки для дітей у розділі «Віртуальні книжкові виставки» — календар доскоп книжкових виставок до 90-річчя від дня народження В. Нестайка «Він позначив на глобусах душ Васюківку».

Чернівецькою ОБД започатковано онлайн-рубрику «Відомі країни» на сторінці у Фейсбуці, де демонструються відеопрезентації, завдяки яким можна дізнатися про життя та творчість відомих людей Буковини: письменників В. Мельника, В. Кукульняка, В. Ільчука, В. Довгого, поета Б. Бунчука, художниці Р. Рязанової та ін. Районні бібліотеки для дітей представляють письменників — уродженців свого району.

До 80-річчя утворення Чернівецької області обласна книгозбірня для дітей приурочила дефіляду відеопрезентацій про райони та містечка області «Я квітка у вінку Буковини» (Вижиця, Заставна, Новоселиця, Путила). З цим культурним продуктом можна ознайомитись на сайті бібліотеки у розділі «Пізнаємо Буковину!». Хотинська РДБ до цього ювілею підготувала захоплюючий 5-хвилинний відеоролик «Немов смарагд на березі Дністра» і розмістила його на своїй сторінці у ФБ; Сторожинецьку РДБ згадали у відеопрезентації «Сторожинець — перлина Буковини», підготовленій Сторожинецькою ЦБС. Пізнавати Буковину допомагають матеріали, розміщені на сайті бібліотеки: веб-довідника «Уявна подорож Буковиною» та «Алея зірок: композитори, музиканти-виконавці, диригенти».

Сьогодні актуальним інструментом дистанційного забезпечення інформаційних потреб користувачів є сайт («Чернівецька обласна бібліотека для дітей» (<http://bukovinchiki.cv.ua>)) і блог «Чернівецька обласна бібліотека для дітей» (<http://children29.blogspot.com>), а також сторінка у соціальній мережі Фейсбук. За дев'ять місяців 2020 року сайт відвідало 2,5 тис. користувачів (20 дописів); блог — 5,97 тис. користувачів (30 дописів); сторінку у соціальній мережі Фейсбук — 98, 6 тис. користувачів (450 дописів).

Сокирянська районна бібліотека для дітей висвітлює свою роботу на блозі «Бібліо@Розумашки», Кельменецька районна бібліотека для дітей — на блозі Кельменецької ЦБС «Бібліотечне і культурне життя Кельменеччини», Сторожинецька районна бібліотека для дітей – на блозі «Сторожинецька дитяча бібліотека». У вік діджиталізації, коли соціальні мережі користуються великою популярністю, дитячі бібліотеки активно використовують Фейсбук з метою популяризації дитячої книги, читання, дитячого дозвілля шляхом створення власних сторінок.

Чернівецька ОБД підготувала цикл онлайн-екскурсій бібліотекою «Подорож у царство Книг», відеокілаж «Шлях книги до читача», онлайн-знайомство «Знайомство зблизька з бібліотекою» (до Всеукраїнського дня бібліотек).

Бібліотекарі не стоять осторонь нагальних проблем, викликаних поширенням гострої респіраторної хвороби COVID-19. Так, працівники Хотинської районної бібліотеки для дітей з перших днів епідемії долучилися до волонтерської діяльності: розпочали шити маски та роздавати їх малозабезпеченим родинам, учням шкіл-інтернатів.

Бібліотекарі беруть активну участь у культурних подіях краю та держави. 13 вересня 2020 р. виповнилося 50 років легендарній «Червоній руті». Працівники обласної книгозбірні для дітей долучилися до Всеукраїнського челенджу #ЧервонаРута50Challenge.

Онлайн-послуги у книгозбірнях Буковини — це початок великої роботи із запуску та випробування практикою інноваційних підходів до якісних змін у бібліотеках, що сприяє формуванню інноваційної культури та є поштовхом усвідомленого застосування нововведень і стимулювання творчої активності фахівців бібліотечної справи. Сподіваюсь, що онлайн-робота є добрим імпульсом до подальшого розвитку і впровадження нових онлайн-послуг у практику бібліотек Буковини!

Занурення у... бібліотеку: використання імерсивних технологій у Львівській обласній бібліотеці для дітей

Ніхто не заперечуватиме, що епоху, в яку ми живемо, можна назвати цифровою. І ця епоха надає нам, дорослим, і нашим дітям безліч можливостей для розвитку, навчання або розваги. До інструментів цифрової епохи належать технології віртуальної та доповненої реальності або імерсивні технології.

Трохи сучасної термінології:

Імерсивні технології — технології повного або часткового занурення у віртуальний світ або різні види змішання реальної і віртуальної реальності. Імерсивні технології також називають технологіями розширеної реальності. До їх списку входить віртуальна і доповнена реальність. Вони забезпечують ефект повної або часткової присутності в альтернативному просторі і тим самим збагачують досвід користувача в абсолютно різних сферах.

- RR (real reality) — «реальна реальність» або об'єктивна реальність, в якій ми знаходимося і яку сприймаємо органами почуттів.
- AR (augmented reality) — доповнена («додана») реальність. Тобто ми додаємо в нашу реальну дійсність (RR) елементи віртуальної змодельованої реальності:
  - 1) поєднує віртуальне та реальне;
  - 2) взаємодіє у реальному часі;
  - 3) працює у 3D.
- VR (virtual reality) — віртуальна реальність — повністю змодельована дійсність із застосуванням сучасних технологій. Це не тільки 3D або 360° сцени, це також звук, тактильні відчуття і навіть запахи. (Окуляри й шоломи віртуальної реальності, кімнати віртуальної реальності, рукавиці віртуальної реальності, контролери зі зворотнім зв'язком).

Технології віртуальної і доповненої реальності дають можливість глибше вивчати предмети, аналізувати наслідки світових подій, брати участь в археологічних експедиціях, відвідувати найкращі музеї світу, керувати автомобілем, літати в космосі, занурюватися у минуле, бачити динозаврів і мамонтів, мандрувати, проводити наукові дослідження та експерименти... і багато іншого, а голо-

вне, що це все відбувається у цікавій, часом захоплюючій, розважальній формі. AR і VR дають змогу набути досвіду, до якого діти зазвичай не мають доступу.

Особливої актуальності ці технології набувають зараз, коли світ все активніше використовує дистанційні формати — їх використовують для навчання, шопінгу, розваг, наукових досліджень, медицини.

Ці технології вже використовуються і в бібліотеках. Створюються бібліотечні програми на основі AR, призначені для користувачів бібліотек та їх працівників. Доповнена реальність перевизначає спосіб представлення та використання колекцій бібліотеки, пропонує безліч можливостей цифрового представлення графічних об'єктів.

Як ви вважаєте, чи не настав і наш час? Можна сказати, що українські бібліотеки роблять тільки перші кроки у впровадженні імерсивних технологій у практику своєї діяльності. Чому перші кроки? Цьому є ціла низка причин. (Фінансування, незнання і неволодіння сучасними технологіями, невідповідні кадри, відсутність прикладів та ін.).

Представляю використання імерсивних технологій, використовуючи досвід роботи Львівської обласної бібліотеки для дітей. Застосування альтернативної реальності особливо активно використовуються в проєкті «Студія розумного школяра «Lev-IT» відділу інформаційних технологій та електронних ресурсів.

Студія «Лев-IT» — система теоретичних, практичних та інтерактивних заходів для дітей та підлітків від 5 до 16 років, своєрідний мікс бібліотечних форм, методів STEAM освіти, форматів популяризації науки і розважальних шоу.

Мета проєкту: популяризувати науку та IT технології, зробити знання більш доступними, показати, як застосовувати їх на практиці, розвивати уяву, логічне мислення, обчислювальні навички.

СТРУКТУРА СТУДІЇ РОЗУМНОГО ШКОЛЯРА «LEV-IT»

1. *15 x 4* – (науково-популярні інтерактиви для дошкільників та молодших учнів)
2. *Happy Math*: курс веселої математики (для молодших школярів)
3. *IT-практикум* (серія практичних курсів з програмування Code Club для учнів 2-8 кл.)
4. *IT-лекторій* (для учнів 5-11 кл.)
5. *Магія 3D*-(творча лабораторія 3D-моделювання від 5 до 16 років)
6. *Школа медіаграмотності* (для учнів 5-9 кл.)
7. *Діти & роботи* (клуб робототехніки для учнів 5-9 кл. в стадії створення)

Курс 15x4
15 хв. геометрії
15 хв. англійської
15 хв. just dance
15 хв. теорія+досліди

Для того, щоб бібліотека активно використовувала сучасні технології і навчала дітей комп'ютерній грамотності, необхідні гаджети. Тут на допомогу приходять спонсори: саме на спонсорські кошти ми придбали 3D-ручки, завдяки грантовим проектам придбали 3D-прінтер, графічний планшет, планшети і електронні читанки, і усе це активно використовується нашими відвідувачами. Для занурення у віртуальну реальність також були придбані окуляри віртуальної реальності і смартфони, а безкоштовні додатки працівники відділу скачують у Гугл плей.

Доповнену реальність часто називають «технологією завтрашнього дня», хоча правильніше сказати, що завтра вже настало, і AR сьогодні все частіше використовують у багатьох сферах життя — починаючи від розваг, найчастіше у вигляді комп'ютерних ігор, до суто наукового використання у багатьох сферах (медицина, технічні галузі). Використовуємо доповнену реальність і ми. Мета цього використання буває різною: привабити до бібліотеки, показавши дітям те, чого вони не очікували; багатоаспектне розкриття тієї чи іншої теми під час проведення заходу; промоція книг із доповненою реальністю. Робиться це так само за допомогою додатків, які можна скачати з Інтернету.

Підсумовуючи, хочу навести кілька аргументів на користь імерсивних технологій:

Наочність. У віртуальному просторі без перешкод можна деталізовано розглянути будь-який процес або об'єкт, що значно цікавіше, ніж просто дивитися на картинки у книзі або підручнику. Наприклад, через застосунок Anatomyo можна вивчити будову тіла у найменших подробицях, а Operation Arx покаже усі багатства підводного світу.

Зосередженість. У віртуальному середовищі людина не відволікатиметься на зовнішні подразники, що дасть змогу повністю сфокусуватися на матеріалі.

Інтерактивність та максимальне залучення. Імерсивні технології надають можливість повністю контролювати та змінювати сценарій подій. Дитина може стати свідком історичних подій, власноруч провести дослід з фізики чи хімії або ж вирішити задачу в ігровій та доступній для розуміння формі.

Безпека. За допомогою VR та AR технологій можна продемонструвати дитині те, що в реальному житті становить небезпеку або нереально для ви-

конання нею: наприклад, водіння автомобіля, гонки, навіть керування космічним шатлом, проведення дослідів з небезпечними хімічними речовинами.

Результативність. Вчені Мерілендського університету провели дослідження, під час якого запропонували двом групам людей запам'ятати розташування певних зображень. Під час експерименту одна з груп використовувала шоломи віртуальної реальності, друга — звичайні комп'ютери. При цьому група, яка вивчала зображення за допомогою VR-шоломів, показала результат на 10 % вищий

Безбер'єрність, інклюзивність. Також новітні технології відіграють важливу роль у навчанні дітей з фізичними, соціальними або когнітивними порушеннями. Адже за допомогою імерсивних технологій можна створити інклюзивне навчальне середовище з урахуванням потреб і можливостей кожного. Це може стати одним із важливих кроків у демократизації знань.

Отже, для застосування технологій VR і AR в бібліотеках потрібно наступне:

- Бібліотеки повинні вирішити, кому, для чого і які саме послуги вони хочуть надавати, і яка орієнтовна кількість користувачів цими послугами може скористатися.
- Треба вивчати і розуміти основну мету впровадження: для допомоги навчанню, підвищенню іміджу бібліотеки, збагаченню соціально-культурних заходів та ін.
- Бюджет. Необхідно відповідне фінансування, яке обумовлює придбання необхідних гаджетів і якість наданих послуг, наявність відповідного простору. Часто це грантові кошти і меценатство, тому треба відслідковувати проекти. Кадрові можливості. Ми знаємо середній вік українських бібліотекарів. Чи готові вони? Чи є відповідні співробітники, які зможуть надавати користувачам підтримку під час роботи з технологіями, а якщо немає, то чи знайдуться відповідні курси, тренінги для їхнього навчання.
- Мобільність. Ці продукти дуже стрімко розвиваються і змінюються. Потрібно досліджувати усі доступні продукти і з'ясувати, чи будуть працювати вибрані програми на тих пристроях і платформах, що має бібліотека. Залучення волонтерів.

Ілон Маск якось сказав: «Існує лише один шанс з мільярда, що наша реальність справжня». Можливо, він пожартував, але якщо ми — бібліотеки, бібліотекарі, книги, читання — хочемо існувати в реальності, де живуть сучасні діти, то рушаймо в дорогу до тих віртуальних світів.

Назарук Наталія Адамівна, директор КЗ «Рівненська ОБД» Рівненської обласної ради

Бібліотека вчора, сьогодні і завжди: 80-річний поступ Рівненської обласної бібліотеки для дітей

У лютому цього року Рівненській обласній бібліотеці для дітей виповнилося 80. Створена у 1940 році, вже тоді бібліотека здійснювала свою основну місію — інформаційну, позиціонуючи себе закладом позашкільної освіти та популяризуючи серед підростаючого покоління кращі зразки художньої та науково-популярної літератури. Зокрема, працівники бібліотеки проводили значну роботу із залучення читачів до книгозбірні, покращували масові форми роботи, здійснювали методичну діяльність та надавали практичну допомогу для усіх дитячих бібліотек області. У перші повоєнні десятиліття послугами бібліотеки користувалося понад 3000 читачів, яким видавалося близько 80 тис. книг та понад 9 тис. журналів щороку. Вже тоді піднімалося питання популяризації україномовних видань. У звіті за 1954 р. зазначається, що у бібліотеці «недостатньо проводиться робота з пропаганди творів українською мовою, чим і пояснюється, що книг українською мовою видано лише 7179 примірників проти 71337, виданих російською мовою». Бібліотечні послуги рекламувалися шляхом виготовлення бібліотечних плакатів та оголошень з повідомленнями про події, що відбуватимуться у бібліотеці, а це читачькі конференції, обговорення книг, голосні читання, літературні ранки, бібліографічні огляди.

З плином років змінюються напрями та форми роботи бібліотеки. Щороку зростає кількість її відвідувачів, розширюється спектр послуг та поглиблюються соціальні функції. Упродовж 80 років головна бібліотека для дітей Рівненщини динамічно розвинулася як сучасний відкритий простір для реалізації культурно-освітніх, комунікативних та творчих задумів юних читачів.

Розвиток інформаційних технологій та глобальної мережі «Інтернет» змусив бібліотеку трансформуватися та розвиватися разом із суспільством. У 2002 році розпочинається процес комп'ютеризації закладу, який згодом охоплює всю її діяльність та допомагає краще й оперативніше задовольнити запити сучасних користувачів, а також зменшити витрати часу на пошук необхідної інформації. Протягом 2007-2009 років у програмному забезпеченні АІБС «MARK SQL» почали впроваджувати автоматизовану обробку доку-

ментів, вести електронний каталог та бази даних, розпочали автоматизацію процесу обслуговування користувачів. Участь у Корпорації дитячих бібліотек України з аналітичного розпису періодичних видань допомогла працівникам книгозбірні прискорити процеси бібліографічної обробки інформації. Згодом бібліотека стає не лише сховищем паперових документів, а й власником нових електронних ресурсів. У 2010 р. почав функціонувати офіційний вебсайт, інтерфейс якого модернізовано цього року. Невдовзі створюється блог для твітерів, сторінка в соціальній мережі «Фейсбук», акаунт в «Ютубі», сайт інформаційно-бібліографічного відділу та сторінка на порталі «Вікіпедія».

Завдяки перемозі в конкурсі «Організація нових бібліотечних послуг із використанням вільного доступу до Інтернету» програми «Бібліоміст» у бібліотеці відкрито інтернет-центр, де юні рівняни можуть безоплатно отримати знання з основ комп'ютерної грамотності та користування програмним забезпеченням. Зокрема, до їх послуг пропонуються навчальні тренінги, інформаційні та інтернет-години пізнавальної тематики. Бажаючі мають можливість сканувати та копіювати інформацію з ПК на інші електронні носії інформації з дозволу та за допомогою бібліотекаря Інтернет-центру, не порушуючи Закону України «Про авторське право і суміжні права».

Серед популярних інтернет-послуг книгозбірні варто згадати інноваційні форми роботи з читачами — краєзнавчі вебквести та інтерактивні ігри «Мій край — частинка України», зокрема їх проведення у Центрі вільного доступу до інтернету спонукає дітей до пошуку інформації та поглибленого вивчення рідного краю. Використовуючи інфографіку, працівники бібліотеки підготували плакати серії «Письменники Рівненщини — дітям». Їх можна завантажити на сайті інформаційно-бібліографічного відділу книгозбірні та роздрукувати з метою оформлення краєзнавчого куточка у бібліотеці та ознайомлення юних користувачів з дитячими письменниками краю.

Прикладом поєднання навчального та методичного напрямів діяльності Рівненської ОБД стала Корпорація «Бібліогротека». Завданнями Корпорації є створення інтерактивних ігрових завдань за допомогою сервісів веб 2.0 та комп'ютерних програм; надання користувачам можливості задоволення своїх дозвіллевих та освітніх потреб; професійна підготовка бібліотекарів та налагодження фахової партнерської взаємодії. Сьогодні 11 районних та міських бібліотек для дітей Рівненщини беруть участь у наповненні однойменного сайту, ефективно використовують спільний інформаційний ресурс та поширюють досвід надання інноваційних інтернет-послуг серед своїх користу-

вачів. Вікторини, кросворди, ребуси, пазли та інші завдання, розміщені на корпоративному сайті «Бібліоігротека», успішно використовуються у роботі не тільки обласною бібліотекою, а й іншими книгозбірнями та віддаленими користувачами. Щомісяця сайт поповнюється новими інтерактивними ігровими модулями у рубриках «Природа. Техніка», «Історія. Звичаї», «Спорт. Здоров'я», «Україна. Європа» тощо. Ситуація, що склалася, довела актуальність створення Корпорації, адже в умовах карантину через COVID-19 зріс інтерес до сайту «Бібліоігротека», також значно збільшилася кількість підписників новоствореної сторінки бібліотеки в Інстаграм.

Починаючи з 2000-х років, уся соціокультурна діяльність бібліотеки представлена широким розмаїттям інноваційних форм та методів роботи з використанням сучасної техніки. Однак незаперечним лишається той факт, що жодні технології не замінять живого спілкування. Тому у відділі обслуговування дошкільників та молодших школярів запроваджено «Літературні сніданки з цікавими книгами», в межах яких обговорюються сюжетні лінії та герої популярних книг для дітей. Заходи проходять творчо, оскільки після коментованих читань для присутніх пропонуються жваві руханки, веселі пісні, креативні майстер-класи, забави, вікторини — усе те, що може зацікавити гіперактивну сучасну малечу і допоможе їм зрозуміти, що читання є не менш цікавим проведенням дозвілля, ніж комп'ютерні ігри та аніме. Важливо, що читання проходять не за партами. Присутні на заході діти самі обирають комфортне місце для розташування — на килимі, у кріслах-мішках, поруч із полицями, на яких розміщено іграшки, книги, малюнки, листівки, поробки, що надихають.

Досвід показує, що книги варто пропонувати сучасні. Навіть не нудна, розважальна класика написана в умовах, коли час плинув зовсім по-іншому. Сьогодні у дітей своє світосприйняття, їм потрібні яскраві образи та динамічні сюжети. В умовах карантину бібліотекарі адаптувалися й зуміли організувати віддалену роботу, проводячи літературні сніданки у форматі онлайн-читань та відеоглядів популярних дитячих видань. На сторінках бібліотеки в соціальних мережах та YouTube акаунті (<https://cutt.ly/FihPWmX>) було представлено більше сорока оригінальних сюжетів, які рекламували топові видання для дітей. Артистично та емоційно їх начитувала провідна бібліотекарка Наталія Козачук.

З метою допомоги педагогам, вихователям дошкільних навчальних закладів, а також батькам малюків обрати якісні книги для читання створено інформаційний список літератури «Що читати малюкам?» (<https://cutt.ly/DihRBZw>).

До нього увійшли народні казки та книги українських і зарубіжних письменників. Ресурс представлено на сайті інформаційно-бібліографічного відділу бібліотеки у рубриці «Радимо прочитати». Також для організаторів дитячого читання корисною є віртуальна виставка-порада «Для вас, батьки!». Два розділи виставки пропонують класику й сучасні книжкові новинки українських та зарубіжних авторів, третій розділ допомагає батькам визначитися з вибором літератури для читання дітям. Віртуальна виставка створена на сайті Tilda, перевагою якого є сучасний дизайн та інтуїтивно зрозумілий інтерфейс.

Реагуючи на швидкоплинний світ, ми сьогодні думаємо про завтра, аби зробити бібліотеку бажаною для відвідування, наповненою актуальним контентом та різноплановим дозвіллям. Щодо бібліотечного фонду, то упродовж останнього року активізували його поповнення книжками з мобільними додатками, розвиваючими та ігровими виданнями для малечі, аудіокнигами та колекцією дитячих книг зі шрифтом Брайля.

Щоб виховати у дітей дбайливе ставлення до природи, привернути їх увагу до екологічної проблеми сучасності у бібліотеці започатковано екостудії, в межах яких проходять тренінги із сортування сміття.

Ну і як дітям без гри? До послуг підлітків пропонуються сучасні ігрові консолі Nintendo Wii. А у відділі обслуговування дітей дошкільного та молодшого шкільного віку діє клуб логічних розваг «Мудрограйлик», де можна пограти у настільні ігри. Заняття логічними іграми забезпечує ідеальний баланс між навчанням і відпочинком, адже діти отримують не лише задоволення, але й розвивають кмітливість, логічне мислення, вдосконалюють практичні і пізнавальні навички. Незмінною популярністю користуються ігри «Ерудит», «Подорожуємо Україною», «Тачки», «Фермер». Залюбки малюки бавляться «Мозаїкою», «Калейдоскопом», «Лабіринтом», приводять до бібліотеки своїх друзів та однокласників. У межах творчих студій проходять креативні години та майстер-класи з паперопластики й художньої аплікації, квілінгу та колажу, які виховують почуття прекрасного, розвивають фантазію та дрібну моторику дитячих пальчиків. Маючи змогу проявити індивідуальність, кожна дитина відчуває себе митцем, який створює щось неповторне, і як наслідок – отримує задоволення від творчості.

За 80 років значно змінилася діяльність Рівненської обласної бібліотеки для дітей, незмінною залишається тільки відданість бібліотекарів книзі та дітям. Так було, так є і сподіваємося, що так буде завжди.

Клюй Тамара Миколаївна, директор КЗ «Чернігівська ОБД» Чернігівської обласної ради

Чернігівська обласна бібліотека для дітей: нові реалії та можливості

Чернігівська обласна бібліотека для дітей, незважаючи на вимушену самоізоляцію, залишається зі своїми читачами і продовжує культурну, інформаційну і просвітницьку діяльність у режимі онлайн. За короткий час бібліотекарям довелося змінити свої професійні функції, розширити канали комунікації з користувачами, опанувати онлайн-програми і допомагати користувачам щодо налаштування дистанційного спілкування. До послуг користувачів — сайт бібліотеки і шість блогів: «Hello, Європа», «Бібліотечний мікс», «Новинки від Інформинки», «Мій край — частинка України», «Чернігів eko-library», «Бібліотечна формула успіху», що у сучасних умовах мають на меті допомогти дітям, батькам, вчителям, вихователям отримати інформацію, пізнавально, цікаво і корисно провести час.

Тема здоров'я сьогодні стала особливо актуальною, тому обласні конкурси були присвячені саме формуванню здорового способу життя серед дітей та підлітків.

Обласний літературно-художній конкурс «Здоров'я в долонях» проводився спільно з обласним центром народної творчості та ЧОУНБ імені В. Короленка. Конкурс розроблений з метою протидії та інформування ризиків COVID-19, навчання дітей поведінці у суспільстві не тільки в період карантину. Переможцем конкурсу стала Посна Ірина, вірш «Із долонь здоров'я», учениця 6 класу Варвинського ліцею № 2. Конкурс проводився серед дітей та дорослих, і особливо приємно, що журі одностайно кращою визнало роботу школярки. На другому етапі до конкурсу долучилися художники, які запропонували своє художнє бачення твору-переможця. Кінцевим результатом стало літературно-художнє видання для дітей, що дозволяє навчити правильній поведінці в умовах сьогодення.

Обласний літературний конкурс «Здоров'я — найцінніший скарб» із циклу «Вчимося жити на Землі» проводиться бібліотекою спільно з управлінням освіти і науки Чернігівської ОДА, навчально-методичним центром цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Чернігівської області. Метою конкурсу є сприяння формуванню здорового способу життя у дітей і підлітків, при-

щеплення навичок здорового способу життя, особливо у період пандемії Covid-19, засобами літературної творчості, виявлення і підтримка талановитих дітей Чернігівщини. У конкурсі беруть участь учні 6-8 класів закладів загальної середньої освіти Чернігівської області: індивідуально або групи. До бібліотеки надійшло більше 100 творчих робіт учасників з усіх районів Чернігівщини. Підсумки конкурсу і визначення переможців відбудеться у листопаді 2020 року.

У серпні команда Чернігівської обласної бібліотеки для дітей брала участь у медіагрі, що реалізувалася в рамках проекту «Інтерактивні квізи, як інструмент медіаграмотності для протидії фейкам і дезінформації про COVID-19». Оригінальний за своїм концептом проект — один із новітніх засобів активного залучення молодого покоління до отримання сучасних знань та навичок медіаграмотності. До проекту було залучено 5 бібліотек і 5 навчальних закладів із Житомира, Запоріжжя, Чернігова, Рівного, Луцька, Харкова, Краматорська, Львова, Вінниці, які змагалися між собою. Наші чернігівські учасники змагалися з командою Львівського національного університету імені Івана Франка в онлайн-боях у 5-ти раундах. Під час кожного з них «розігрувалося» одне завдання, яке торкалося тієї чи іншої теми медіаграмотності — терміни і поняття, викриття фейків, маніпуляції, фактчек. Керівник проекту Олександр Гороховський відзначив наполегливість і знання чернігівців, адже «нічия» зі львівськими студентами для наших школярів це уже перемога.

Для того, щоб бути цікавими своїм читачам, бібліотекарі в умовах карантину створюють власні інтернет-продукти, зокрема «Казки з Бабусею Ягусею!» — новий віртуально-казковий проект Чернігівської обласної бібліотеки. За весь час для читачів було створено 32 випуски, це українські народні казки, авторські казки та легенди Чернігівщини. Авторським продуктом є віртуальний проект «Мандруємо Європою разом з бібліотечним котом Кексом». Улюблений нашими маленькими читачами кіт Кекс знайомить дитвору з країнами Європи: відеоподорожі, віртуальні мандрівки. Також він знайомить з дитячими письменниками Європи. Саме цей проект отримав найбільшу кількість схвальних відгуків від дітей і батьків.

На численні прохання дітей, які сумують за улюбленими ляльковими виставами, ляльковий театр «Пізнайко» став працювати в онлайн-режимі. Для малечі провели онлайн-вистави: «Ніколи не хвались», «Пригоди в лісовій школі», відбулися дві прем'єри вистав — «Жартувати з вогнем не варто» і «Казка про Коронавірус».

Для дітей молодшого віку успішно працює віртуально-пізнавальний проєкт «Я хочу знати все!», де маленькі «чомусики» знайдуть відповіді на безліч питань. Дітям і батькам, які цікавляться книжковими новинками, у пригоді стане віртуально-інформаційний проєкт «Новинки від видавництва»; на сьогодні доступні уже 49 публікацій про видавництва України та щойно віддруковані книжки для дітей.

Бібліотека та практикуючий психолог, арт-терапевт, консультант за методами позитивної психотерапії, арт-терапії запустили спільний проєкт «Психолог радить», де піднімаються актуальні теми дитячого здоров'я і поведінки: «Як допомогти підліткам під час карантину», «Підлітковий вік — час змін», «Булінг: боятися не треба, протидіяти!», «Тримай 5 порад від психолога». Мета проєкту — підтримати наших численних читачів у непростий час, навчити долати стреси, а головне — навчити мислити позитивно, надихати своїм прикладом інших.

Не маючи можливості подорожувати реально, ми пропонуємо нашим відвідувачам віртуальні подорожі для всієї родини. Проєкт «Подорожуємо, не виходячи з дому» пропонує віртуальні мандрівки, наприклад, «Віртуальний тур до Білого Дому США. 3D-екскурсія», «Ейфелева вежа у Парижі. 3D-екскурсія», «1000 міст. Віртуальні тури містами світу. 3D-екскурсія». В умовах ізоляції з'явилася можливість подорожувати Україною, дізнаватися про неймовірно красиві куточки країни у проєкті «Подорожі Україною онлайн». Блог «Мій край — частинка України» пропонує надзвичайно цікаві подорожі рідною Чернігівщиною. Зокрема, підрубрика «Маловідома Чернігівщина» розкриває нові туристичні маршрути рідним краєм, на сторінках блогу «Чернігів еко-library» подається корисна інформація для родини у рубриці «Куди поїхати з дітьми».

Для підлітків пропонуємо проєкт «Цікава історія з бібліотекою», щоб довести, що вивчати історію — це не нудно, не важко, а дуже цікаво і захоплююче. У рамках проєкту розкриваються теми: галерея історичних портретів «Великі українці», історичні подорожі «Події. Долі. Люди...», історичні закладки «Цей день в історії», книжкові огляди «Історія на сторінках». Віртуально-літературний проєкт «Творці і твори» теж розрахований на підліткову аудиторію. Літературні портрети, літературні екскурси, літературні знайомства: «Агата Крісті та її детективи», «Аркадій Казка — поет, залюблений у землю», «Поезія життя О.Довженка», «Чарівний світ Пауля Маара» та багато інших знайомлять користувачів із життям та творчістю відомих письменників України і світу. Щоб біографії майстрів слова та розповіді про їхні

твори не видалися читачам складними та нудними, було створено цікаві літературні портрети у вигляді слайд-презентацій: «Трагедійний геній Вільям Шекспір», «Артур Конан Дойл якого ми не знали», «Віктор Гюго — національна гордість Франції», «Найцікавіше про неймовірного Гоголя», «Іван Андрусак — номінант від України на Міжнародну премію Ганса Християна Андерсена 2020» та інші.

Новим і вдалим є формат відеопрезентацій незвичайних великих книжкових виставок різноманітної тематики, зокрема відеопрезентація виставки-галереї історичних портретів «Доля людини в житті України», що відкрилася у відділі обслуговування напередодні Дня Незалежності України. Друковані видання виставки та відеоматеріали присвячені людям, які у різні часи боролися за незалежність. Ідея такої виставки — зацікавити і спонукати глядачів шукати відповіді на запитання, дізнаватися ще більше зі сторінок бібліотечних книжок про постаті, що прославили Україну.

Відеопрезентація виставки-літературної мапи «Що читають діти Європи» демонструє найцікавіші та найкращі книги для дітей європейських письменників. Перший цикл виставки представляють найпопулярніші книги письменників України, Польщі, Англії та Німеччини. Основна ідея відеопрезентації звучить так: «А головне — ці чудові видання не бажають стояти на полицях. Завітайте до нашої бібліотеки і візьміть почитати будь-яку з цих книг!».

Своїх поціновувачів знайшли і майстер-класи, що проводяться для дітей на сайті бібліотеки: «Соняхи на спомин», «Лялька-мотанка з ниток», «Кольорові парасольки», «Кумедні гарбузики до Хелловіна» тощо.

За час вимушеного карантину великого значення набула видавнича діяльність бібліотеки. Методичні поради, рекомендації, дайджест-матеріали, інформаційні дайджести мали на меті інформативно допомогти дітям-користувачам і батькам з таких тем: «Карантин із користю: поради для батьків і дітей», «Діти в світі гаджетів», «Стоп булінг! Світ без насильства», «Етикет для дітей», «Дітям — щасливе дитинство», «Книга рекордів Гіннеса: книга, яка вражає і надихає!», «Планета казок Джанні Родарі», «Дитяча бібліотека — шлях до успіху» та інші.

Аналізуючи відвідуваність нашого сайту, бачимо, що помітно зросла кількість відвідувачів. З початку року цифра становить 159902, а це близько 500-600 відвідувань за добу. Відвідуваність блогів теж велика, наприклад, одна лише публікація «Казка про Коронавірус, або чому мені не можна до бабусі» (блог «Новинки від Інформинки») за тиждень набрала 4700 відвідувачів.

А ще працівники бібліотеки скористалися додатковою можливістю для самоосвіти. Значна частина бібліотекарів успішно оволоділа цифровими навичками за сучасним форматом на онлайн-платформі з цифрової грамотності Міністерства цифрової політики України «Дія. Цифрова освіта». Здобуті знання підтверджено електронними сертифікатами.

Робота бібліотеки в умовах карантину стала помітною у громаді, телерадіоагенція «Новий Чернігів» запросила працівників бібліотеки на прямий ефір програми «Вечірній Чернігів» з повідомленням про роботу у нових умовах. Цикл передач за темою «Як прищепити сучасним дітям любов до книги і читання» за участі бібліотеки пройшов на Українському радіо «Чернігівська хвиля» у програмі «Прайм-Вечір. Акценти».

Бібліотекарі Чернігівської обласної бібліотеки для дітей продовжують шукати нові способи надання послуг, які не розглядалися до пандемії. І переконані, що спільними зусиллями ми вийдемо з цієї ситуації з великою кількістю нових стратегій і нових планів на майбутнє.

Чіка Валентина Дмитрівна, директор КЗ «Закарпатська ОБДЮ» Закарпатської обласної ради, заслужений працівник культури України

Інноваційна складова популяризації краєзнавчої діяльності дитячих бібліотек Закарпаття

Головним завданням бібліотечного краєзнавства у дитячих книгозбірнях Закарпаття є виховання у юного покоління любові і дбайливого ставлення до своєї «малої батьківщини», її історії, поваги до народних традицій і звичаїв, фольклору. Бібліотекарі систематично планують заходи краєзнавчої тематики, залучають до активного вивчення краю своїх читачів, організують спілкування читачів бібліотеки з ровесниками з інших регіонів України та обміну краєзнавчою інформацією, пропонують нові види послуг.

Для більш продуктивної роботи працівники бібліотек сьогодні реалізують краєзнавчі мініпрограми, інноваційні проекти, які сприяють системності та ефективності в роботі.

Вже декілька років поспіль продовжує діяти соціокультурний проект «Все Закарпаття читає дітям», започаткований за ініціативи представника Центру дослідження літератури для дітей та юнацтва на Закарпатті, дитячої письменниці Галини Малик, за підтримки департаменту культури Закарпатської облдержадміністрації. Зустрічі відбувалися за участі школярів ЗОШ міста Ужгород та відомих краян: колишнього голови Закарпатської організації Національної спілки письменників України — Василя Густі; кандидата філологічних наук, літературознавця — Наталії Ребрик; члена Станичної пластової ради — Софії Будник; артиста драми Закарпатського академічного обласного українського музично-драматичного театру ім. братів Юрія-Августина та Євгена Шерегіїв — Любомира Геляса; дитячої письменниці — Лідії Повх; директора Закарпатського обласного музею народної архітектури та побуту — Василя Коцана; голови Всеукраїнського товариства «Лемківщина», члена Національних спілок письменників та журналістів України — Василя Мулеси.

Літературні конкурси з краєзнавства є формою промоції читання, що дає можливість дітям та молоді не просто бути присутніми на презентації і пасивно слухати автора, а й обговорювати вже прочитану книжку, висловлювати свої думки, спілкуватися з письменниками.

Саме у такому форматі пройшов обласний літературний конкурс «Молодіжний едельвейс», який у 2018 році вперше відбувся в обласній бібліотеці для дітей та юнацтва за сприяння департаменту культури Закарпатської

ОДА. Метою конкурсу було поширення культури читання у молодіжному середовищі шляхом безпосереднього спілкування з майстрами слова, популяризація сучасної української книжки та творчості закарпатських письменників. П'ять команд учнів 9-10 класів — найактивніші читачі Великоберезнянської, Воловецької, Іршавської, Виноградівської районних бібліотек та бібліотеки-філії смт Середнє Ужгородської ЦБС — зібралися на конкурс. Команди разом із координаторами районних бібліотек гідно та креативно представили творчість Олександра Гавроша, демонструючи буктрейлери, мультимедійні презентації, інсценізації, монологи, малюнки.

У 2018 році розпочато реалізацію Міжрегіонального інноваційного проєкту з профорієнтації учнівської молоді «ПрофіКемп», у якому брали участь Закарпатська, Львівська, Рівненська та Херсонська області. Ініціаторами проєкту була Херсонська обласна бібліотека для дітей ім. Дніпрової Чайки та Херсонський обласний центр зайнятості.

Чотири команди Закарпаття (з Рахівщини, Перечинщини, Свалявщини та Мукачівщини) протягом року вивчали свій туристичний регіон. Конкурсанти досліджували райони, міста, селища області: їх визначні пам'ятки, події, історії людей, архітектуру, природне середовище, вивчали особливості професій, пов'язаних з туризмом. На основі зібраних матеріалів юні дослідники створили туристичні мапи краю. У червні 2019 року у місті Скадовську на Херсонщині відбувся феєричний фінал проєкту. Учасники змагалися у різних номінаціях: краща PR компанія, кращий туристичний маршрут, кращий гід-екскурсовод. Команда Рахівського району гідно представила Закарпаття.

Основна місія Ужгородської міської центральної бібліотеки для дітей — бути корисними і цікавими для населення свого міста. Задля цього кожного року працівники креативно і неординарно підходять до святкування Дня народження міста. Організуються пізнавальні мандрівки, віртуальні подорожі географічними, історичними, архітектурними та культурними осередками міста. Минулого року для маленьких ужгородців було влаштовано музично-ігрове дійство з використанням наступних локацій: незвична тематична виставка друкованих та фото видань «Підвішена історія нашого міста», ART-майстерня креативних подарунків «Містечко умілих рученят», мистецький майданчик, де діти малювали «Місто мрій», а «Бібліотечний амфітеатр» запрошував усіх бажаючих відчувати ритми рідного міста. Разом із клоуном дітлахи провели справжній «Час драйву»: бульбашковий турнір, конкурс із навиків містобудування та бійцівський поєдинок.

Дієвим способом заохочення підростаючого покоління до читання творів закарпатських авторів є презентації їхніх книг, інноваційний підхід, творчі зустрічі із застосуванням нестандартних ідей. У стінах обласної дитячої книгозбірні неодноразово відбуваються прем'єри книг відомих письменників краю: Василя Шкірі, Ольги Тимофіївої, Лідії Повх, Олександра Гавроша, Дмитра Кешелі. Такі зустрічі проходять завжди цікаво, емоційно і жваво.

Творчо підійшли до презентації книги письменниці Юлії Драгун «Як гарно мати друзів» у Виноградівській РДБ. Працівники бібліотеки доклали максимум зусиль, щоб зробити презентацію цікавою і незабутньою, разом із читачами виступали в ролі акторів, перевтілюючись у героїв книг.

У краєзнавчому напрямку роботи позитивно зарекомендували себе Рахівська та Міжгірська РДБ. При бібліотеках діють краєзнавчі клуби за інтересами «Трембіта». Засідання учасників відбуваються в невимушеній та цікавій атмосфері, поєднуючи традиційні форми з нововведеннями. У рамках засідань відбулися віртуально-краєзнавча експедиція (Міжгірська РДБ), відеомандрівка «Край у фотооб'єктиві» разом із професійним фотографом (Рахівська РДБ), арт-проба «Малюнок мишкою для мами» з виготовлення листівок-подарунків.

У Виноградівській РДБ у рамках роботи краєзнавчої літературної кав'ярні «Чухранівські фігли у бібліотеці» регулярно відбуваються зустрічі з відомими закарпатцями. На початку року відбулася зустріч із закарпатським поетом, письменником, гумористом Михайлом Чухраном та талановитим закарпатським тамадою, поетом Юрієм Мельником. Також працівники бібліотеки розпочали цикл краєзнавчих екскурсій, де разом із дітьми відвідують поважних краян міста Виноградова, аби поспілкуватися з ними та почерпнути для себе щось нове. А відкрився цикл краєзнавчим променадом «На подвір'ї у бабусі Розалії», коли діти відвідали виноградівську майстриню Ковач Розалію.

У бібліотечному краєзнавстві чільне місце посідає підготовка та збір експозицій для формування краєзнавчих та музейних кімнат, які діють при бібліотеках Хустської, Перечинської, Рахівської РДБ. Серед сучасних форм добре зарекомендували себе народознавчі подорожі, фольклорні свята, турніри краєзнавців, ерудит-конкурси на знання закарпатської казки та її авторів; книжкові виставки-інсталяції доповнені виробами народних умільців «Руками створена краса», «Мій рідний край, моя історія», «Бабусина скринька».

У жовтні телеканалом TV-21 Унгвар та обласною бібліотекою для дітей та юнацтва розпочато цикл передач у рамках програми «Дитячий простір» під рубрикою #усвіткниг, де юних глядачів знайомлять із відомими пись-

менниками краю. Ведучою рубрики стала краща читачка бібліотеки Антоніна Палцулич. На інтерв'ю до неї запрошувалися Василь Густі, Ольга Тимофієва, Ольга Кустрьо, Галина Малик, Олександр Гаврош.

Бібліотеки для дітей активно використовують багато соціальних безкоштовних сервісів для популяризації та надання бібліотечних послуг. Сайти, блоги, сторінки в соціальних мережах бібліотек відображають різні види бібліотечної продукції краєзнавчого напрямку і не тільки.

Цьогоріч дещо змінено формат роботи бібліотек, зустрічі з читачами відбувалися в онлайн-режимі. У Закарпатській ОДЮБ було започатковано голосні читання онлайн «Мандрівка в літо із закарпатською книжкою», які відбувалися один раз на тиждень протягом літа.

У Виноградівській РДБ було організовано роботу бібліотечної онлайн-студії з голосного читання творів для дітей «Цікавинки: читають бібліотекари» та бібліотечної онлайн-студії з презентації новинок дитячої літератури «Час дитячої книги». Онлайн-студія презентувала книги Олександра Гавроша «Неймовірні пригоди Івана Сили» та «Іван Сила на острові щастя», краєзнавче інформ-досьє «Найсильніша людина ХХ століття», «День добрих справ» — лялькова онлайн-вистава за казкою Юлії Драгун.

Віртуально помандрувати Закарпаттям можна за допомогою краєзнавчого блогу «Мандруймо разом Срібною Землею», який створено у 2015 році обласною бібліотекою для дітей та юнацтва. На сьогодні блог регулярно поповнюється дописами про цікаві куточки нашого краю і доповнюється списком бібліографічних джерел. У блозі розміщено віртуальні тури, віртуальні виставки та бібліографічні посібники про Закарпаття, створені працівниками бібліотеки. Також активно ведеться краєзнавча рубрика на блозі бібліотеки-філії для дітей смт Королево Виноградівської ЦБС.

Для просування краєзнавчої продукції Закарпатська ОДЮБ використовує сервіс Thinglink та сервіси Calaméo. Краєзнавчій тематиці було присвячено віртуальні краєзнавчі виставки «Книжкове дерево», «Закарпаття — рідний край» та один із випусків інформ-дайджесту «Цілком таємно. Досьє на літературних героїв творів закарпатських письменників». До інформдайджесту ввійшли досьє на літературних героїв творів Олександра Гавроша, Галини Малик, Ольги Тимофєєвої, Дмитра Кешелі, Василя Шкірі, Лідії Повх. Досьє доповнюють списки рекомендованої літератури та коротка інформація про автора. За допомогою онлайн-сервісу створено також інтерактивну вікторину за творчістю закарпатських авторів «Хто автор?».

Отже, в сучасному інформаційному суспільстві працівники дитячих бібліотек області мають усі можливості, щоб підвищити свій імідж за допомогою новітніх технологій та використовувати інноваційний підхід у різноманітній красназавчій діяльності, що сприяє духовному збагаченню підростаючого покоління, а також допомагає залучати до співпраці з бібліотеками широкі кола громадськості, а це один із головних показників ефективності роботи.

Тацакович Ірина Ярославівна, директор Івано-Франківської ОБД, заслужений працівник культури України

Бібліотека — місце реабілітації дітей з обмеженими можливостями за допомогою книги, гри та інтелектуального дозвілля

Не усіх людей доля в однаковій мірі наділила повноцінним фізичним здоров'ям. Серед нас живуть діти, здібні, талановиті, або просто ті, які вміють радіти кожному сонячному дню по-особливому, але їх фізичні можливості обмежені. Вони просто по-іншому дивляться на світ, у них інша шкала духовних цінностей.

Обслуговування соціально-незахищених груп населення, людей з обмеженими можливостями, допомога їм у соціальному становленні і соціальній адаптації, поглиблення та розширення знань, підвищення культурного рівня, залучення до спілкування, організація їхнього дозвілля — один із пріоритетних напрямів діяльності бібліотек.

Одним із завдань для працівників Лисецької селищної бібліотеки в Івано-Франківській області є створення максимально комфортної обстановки для своїх особливих читачів і забезпечення умови рівного та вільного доступу до інформації усім громадянам.

Спільний проєкт бібліотеки, Благодійного фонду «Карітас» парафії УГКЦ Воздвиження Чесного Хреста, Лисецької селищної ради «Реабілітація через творчість» проходить під девізом «Великі справи розпочинаються з маленьких діл милосердя та доброти» стартував з акції знайомств, де учасники створювали малюнок долоньок із побажаннями та святкові листівки, які дарували один одному. Діти вирізали долоньку і на кожному пальчику писали улюблені страви, колір і заняття.

Застосування арт-терапії підвищує пізнавальну активність, сприяє сенсорному та руховому розвитку, концентрує увагу, дозволяє здійснити ефективний вплив на формування емоційної сфери, спонукає до подальшого розвитку компенсаторних властивостей збережених функціональних систем. Завдяки цим методикам у дітей відбувається розвиток здібностей самовираження та самопізнання, формування почуття причетності до колективу, групової згуртованості, доброзичливих відносин. На заняттях панує радісна та доброзичлива атмосфера, діти із захопленням виконують завдання, які їм дуже до вподоби.

«Умій відчувати поряд із собою людину, умій розуміти її душу, бачити в її очах складний духовний світ, радість, горе, біду, нещастя... Умій співпереживати, співчувати», — звертався до кожного В. Сухомлинський. Міжнародний день людей з інвалідністю, який відзначається 3 грудня в усьому світі, — це не свято, а швидше нагадування про тих, хто поруч і дуже потребує нашої особливої уваги і турботи. Не дивлячись на щоденні проблеми і труднощі, ці люди живуть, працюють, творять та перемагають, показуючи нам приклад мужності і терпимості. Лисецька дитяча книгозбірня стала центром спілкування для дітей з інвалідністю. Цьому сприяють зручні умови: пандус, широкі двері, простора зала.

Учасники проєкту — читачі бібліотеки, вони із задоволенням цікавляться новинками літератури, до їхніх послуг мережа «Інтернет», вони активні учасники різноманітних майстер-класів: з виготовлення святкових листівок, підставка для ручок, різних аплікацій та поробок.

Година милосердя (до Міжнародного дня інвалідів) «Вміння творити добро» в Лисецькій дитячій бібліотеці пройшла під девізом «Вчимося разом творити добро!» за участю селищного голови, настоятеля храму, психолога, представників Карітасу. Цей день є нагадуванням людству про його обов'язок виявляти турботу і милосердя до людей з інвалідністю. Протягом заходу працівники бібліотеки розповідали дітям, що доброта і милосердя — це два крила, на яких тримається людство, це милість людського серця, розуміння, м'якість, співчуття і ніжність. Це не слабкість, а сила, тому що доброта та милосердя властиві людям, які здатні прийти на допомогу. Головним акцентом заходу було те, що не можна ніколи забувати про людей, які потребують нашої допомоги. До уваги усіх присутніх було організовано перегляд літератури «Повага до людей є повагою до самого себе».

Вірно підібрана книга є не менш важливою, ніж уміло підібрані ліки. Діти з інвалідністю, опинившись наодинці з батьками і лікарями, поступово ізольовуються від суспільства, а бібліотека дає можливість таким дітям відкрити себе, світ, подолати труднощі.

Світ прекрасний, але водночас буває і небезпечний. Вміти себе забезпечити і правильно зреагувати у різноманітних життєвих ситуаціях на психологічному тренінгу «Безпека ігор на вулиці» пояснював настоятель храму о. Василь Скурчанський, який є постійним куратором проєкту.

Зроблена власними руками дітей річ радує своєю простотою, викликає позитивні емоції та надихає на подальшу творчість. Під час зустрічей діти розробляють дрібну моторику рук, розвивають уяву та фантазію. На одному

із занять за участі психолога Н. Стефуняк було проведено тренінг із соціальної адаптації та гурткової роботи «Виготовлення іграшок з рукавиць», «Квітів із фетру», метеликів-орігамі, аплікацій «Квіткова поляна» з кольорових стрічок. Осінь — це завжди феєрична, сповнена яскравих барв і дивовижних персонажів казка. За допомогою сухого листа і краплинки своєї фантазії учасники робили кольорову аплікацію. Вийшло цікаво і весело.

Цінний досвід та ідеї виникли після зустрічі всіх учасників — бібліотекарів, дітей і психологів — з гостями з м. Фульда (Німеччина). Щирі очі, усмінені обличчя, радісна і дружня атмосфера панувала на заході. Кожен із присутніх отримав частинку того добра та тепла, яке несуть у життя дітки з інвалідністю. Для присутніх організували солодкий стіл, де усі спілкувалися та обмінювалися враженнями від подарункових виробів. Проводилися різні розважальні конкурси та невеличка святкова дискотека, де діти були активними учасниками.

Родина — найголовніше багатство не тільки у людей, але й у тварин. Деякі птахи особливо дбайливо ставляться до своїх родин. Білий лелека, за свідченням численних легенд, казок та повір'їв, має риси характеру, що притаманні людям. Лелека в українців — святий птах. На черговому занятті діти почули безліч прислів'їв, уривків із легенд та казок про дивного птаха, а від виготовлення аплікації «Лелека у гнізді», «Фантазії вирували» емоції зашкалювали.

Наше суспільство переживає непростий період, люди прагнуть відволіктися від побутових проблем, економічних негараздів, знайти відпочинок і психологічне розвантаження. На черговому занятті, присвяченому декупажу фото рамок, кожен з учасників проявив свою креативність. Приємне спілкування захопило усіх, кому подобається затишна аура бібліотеки, де можна почути цікаві історії, отримати імпульс до нових задумів.

Отже є надія, що частину проблем дітей із фізичними обмеженнями буде вирішено, їх інтеграція в життя суспільства призведе до позитивних змін, а також сприятиме толерантному ставленню громадян, підтримці цієї категорії населення владою та допомозі благодійних організацій.

Драган Роман Анатолійович, заступник директора ОКЗ «Харківська обласна бібліотека для дітей»

Бібліотрансформер як інтерактивний комплексний культурний продукт: з досвіду роботи Харківської обласної бібліотеки для дітей

У період пандемії перед суспільством у цілому та бібліотеками зокрема постала нова проблема: як продовжити комунікацію з великою кількістю людей, залишаючись на відстані та дотримуючись усіх вимог МОЗ України? На допомогу прийшли вже опановані гаджети, соціальні мережі, відеохостинги, різноманітні електронні платформи та інструменти.

Наразі бібліотеки все більше переходять у віртуальний простір. Надавати інформаційну підтримку своїм користувачам та популяризувати читання дозволяють комплексні електронні продукти з використанням різноманітних комп'ютерних програм та вебсервісів.

Метою цієї публікації стало бажання поділитися досвідом створення і практичного використання бібліотрансформера як сукупності максимально повних фактографічних та бібліографічних відомостей про об'єкт бібліографування, розміщених із використанням різних форм і засобів.

Складається цей продукт із певної кількості модулів, що можуть включати як традиційні форми бібліографії (буклет, закладка, покажчик), так і новітні форми роботи бібліотек (відеоуроки, буктрейлери, віртуальні екскурсії чи онлайн-вікторини).

Зручність бібліотрансформера полягає у тому, що він максимально повно висвітлює обрану тему, матеріал можна представити у найрізноманітніших комбінаціях та для різних категорій користувачів одночасно, його можна використовувати як єдине ціле чи користуватися лише окремою частиною. Такий продукт стає помічником у проведенні масових заходів, організації виставкової роботи, індивідуальних консультацій як віртуально, так і безпосередньо у стінах бібліотеки (очно).

Харківська обласна бібліотека для дітей почала використовувати цю форму ще у 2014 році під час створення комплексного інформаційного ресурсу «Слово, ім'я якому Перемога». Він складається з п'яти модулів:

1 модуль. Бібліографічний нарис «Подвигом уславлений: до 90-річчя з дня народження Героя Радянського Союзу І. М. Сипала» (власне видання бібліотеки, присвячене колишньому директору бібліотеки);

2 модуль. Анований рекомендаційний список літератури.

3 модуль. Інформаційні закладки та буклет.

4 модуль. Документальний фільм «Ночь в 641 день».

5 модуль. Мультимедійна презентація «Харківщина у Другій світовій війні».

Кожен із цих модулів використовувався у роботі з формування національно-патріотичної свідомості школярів на бібліотечних заходах, присвячених річниці звільнення міста Харкова, книжкових виставках, у бібліографічних довідках (зокрема віртуальних).

Новим вектором діяльності ОКЗ «ХОБД», починаючи з 2014 р., стала системна розробка і впровадження питань цивільного захисту. Йдеться про реалізацію проекту «Безпечний простір». Цей напрям розуміється як сучасний вектор бібліотечних новацій та соціального партнерства із забезпечення інформаційної, цивільної і соціальної безпеки.

Результатом діяльності стало створення нового бібліотрансформера — «Запобігти. Врятувати. Допомогти». До складу цього комплексного культурного продукту увійшли інформаційні буклети для батьків і вчителів: «Рекомендації щодо дій учнів та викладачів у разі виявлення пожежі у школі», «Дії при загрозі або виникненні надзвичайних ситуацій», «Правила поведінки з підозрілими та вибухонебезпечними пристроями», «Інформаційна безпека дитини в сучасному світі», «Безпечний інтернет для вашої дитини»; буклети для дітей «Як поводитися у натовпі», «Твоя інформаційна безпека»; рекомендаційні списки літератури вчителям «Stop terrorism», «Інформаційна безпека», «Список літератури на допомогу вчителям для проведення занять з цивільного захисту»; серія мультимедійних презентацій «Безпека дітей», відеоролики з основ цивільного захисту «Інформація штабу цивільної оборони про поведінку під артилерійським обстрілом», «Кеша, Зіна і терористи», тренінг психолога бібліотеки «Екстремальні ситуації».

Такі матеріали дозволяють допомогти освітянам швидко зорієнтуватися у надзвичайній ситуації й організувати школярів для евакуації чи інших необхідних дій у небезпечних умовах. У буклетах акумульовано основну інформацію з питань цивільного захисту, поради та бібліографічні описи статей з розробками виховних годин, уроків про загрозу тероризму, надзвичайних ситуацій, інформаційну безпеку особистості тощо.

Особлива цінність цього виду трансформера — його прикладний характер. Системна розробка і впровадження питань цивільного захисту є інноваційним підходом та важливою складовою соціального партнерства.

У наш час дуже важливо сформувати в дітей уміння діяти у надзвичайних ситуаціях, критично мислити й бути інформаційно стійкими. Саме тому бібліотека як інформаційний партнер ЗОШ I-III с. № 36 м. Харкова взяла участь у підготовці та проведенні семінару начальників цивільного захисту загальноосвітніх навчальних закладів Київського району, де і було презентовано продукт «Запобігти. Врятувати. Допомогти».

Під час реалізації проєкту «Безпечний простір» бібліотрансформер було розповсюджено по усіх загальноосвітніх школах та школах-інтернатах міста Харкова. У заходах «Літньої школи безпеки», проведених у рамках проєкту, активно використовувалися різні частини трансформера — відеоролики, презентації, тренінг та пам'ятки.

Саме така мобільність і різноформатність надає переваги бібліотрансформеру над іншими формами рекомендаційної бібліографії. Цей продукт не втрачає своєї актуальності впродовж багатьох років, може доповнюватися й трансформуватися залежно від потреб читачів і технічних можливостей.

Цілком виправданою є поява нових форм роботи та нових форм комунікацій з користувачами. Однією з таких став краєзнавчий бібліотрансформер — серія відеосюжетів, створених до Дня Харківської області.

Готуючи ці матеріали, виникла ідея розповісти про кожний район, враховуючи сучасний адміністративно-територіальний поділ. Тож, підготували матеріал, дібрали світлини та текст, а також розробили декілька вікторин, презентацій, опанувавши нові вебсервіси [prezi](#), [learningApps.org](#). До бібліотрансформера також увійшла театралізована постановка бібліотечного аматорського «Театру на колесах» — «Весілля в Малинівці». Наприкінці відеоподорожі запропонували користувачам відповісти на запитання вікторини та надіслати відповіді на електронну скриньку бібліотеки, що дозволило налагодити зворотній зв'язок із читачами.

Краєзнавчий бібліотрансформер «Наш край легендами і славою овіяний», розроблений до Дня Харківської області та приурочений до 77-ої річниці звільнення Харківської області від нацистських загарбників, складається з таких модулів:

1. Серія відеороликів та вікторин:

- Випуск 1. Сучасний адміністративний поділ. Красноградський район
https://www.youtube.com/watch?v=g4qy3NPF22M&feature=emb_logo&ab_channel=Bibliomistechko
- Випуск 2. Ізюмський район
https://www.youtube.com/watch?v=lZBWSu6qaSk&feature=emb_logo&ab_channel=Bibliomistechko
- Випуск 3. Куп'янський, Лозівський райони
https://www.youtube.com/watch?time_continue=291&v=hbLCfvLwJIE&feature=emb_logo&ab_channel=Bibliomistechko
- Випуск 4. м. Люботин
https://www.youtube.com/watch?v=5PSD1rEtpZw&feature=emb_logo&ab_channel=Bibliomistechko
- Випуск 5. Харківський та Чугуївський райони. Вікторина
https://www.youtube.com/watch?time_continue=41&v=ajf5t8eXovA&feature=emb_logo&ab_channel=Bibliomistechko

Кожен випуск має хештег #ВіртуальнаЕкскурсіяВікторинаІнценівка, за яким його легко знайти у соціальній мережі «Facebook» та на відеохостингу YouTube.

Комплексність нового продукту передбачає наявність інтерактивної складової. З цією метою було розроблено вікторину «Харківщина туристична» (*переглянути за посиланням: <https://learningapps.org/display?v=pzfdvhput20>*) та відеоподорож «Дивовижна Харківщина. Мандрівки рідним краєм» (*переглянути за посиланням: <https://prezi.com/p/tm5aghfrueua/?present=1>*).

Ці краєзнавчі відеосюжети були надіслані в усі бібліотеки Харківської області, що використали їх під час власних краєзнавчих заходів. Крім того, вони активно застосовувалися в роботі туристсько-інформаційного пункту, що працює в бібліотеці з 2016 року. У рамках партнерської співпраці із ОКЗ «Харківський організаційно-методичний центр туризму» (надалі — Центр туризму) бібліотрансформер було надіслано закладу з метою його презентації туристам та гостям міста.

2. Другий модуль краєзнавчого бібліотрансформера — видання краєзнавчої тематики. До них належать:

- пам'ятка юному краєзнавцю «Люби місто своє! Люби одвіку і довіку!»;
- краєзнавчі дайджести «Балаклія», «Театр імені Т.Г. Шевченка»;
- біографічна подорож «Барс» из рода Мельпомены»;

- краєзнавчі мандрівки із серії «Пам'ятні місця Харківщини»: «Вовчанський район», «Квітучий Великий Бурлук», «Борівський район», «Гостина Золочівщина», «Край козацький — Дергачівщина», «Мальовнича Дворічанщина»;
- інформаційний бюлетень «Світ добрих казок Ігоря Скоробогатого»;
- інформаційний лист «Архітектурний літопис Харкова»;
- бібліографічне дослідження «Чайковський у Харкові»;
- краєзнавча розвідка «Мистецький світ Харківщини»;
- краєзнавчі путівники «Харківські дива» (два випуски).

Детальніше ознайомитися із виданнями можна за посиланням:

<https://bit.ly/34Eww3j> .

3. Третім модулем краєзнавчого бібліотрансформера є методичні видання. До них належать:

- тематичні путівники «Пам'ятники Харкова: зв'язок часу і культур» (три випуски);
- тематичний путівник «Стріт-арт Харкова: зв'язок часу і культур» (<https://bit.ly/2HFEq3o>);
- відеопрезентації: «Перлини Харківщини», «Охорона пам'яток паркового мистецтва Слобожанщини: екологічна презентація про садиби Харківської області» (<https://bit.ly/34ARnEI>);
- інформаційна сторінка «Т.Г. Шевченко і Харківщина», присвячена пам'ятникам відомого митця на території Харківщини (<https://bit.ly/3kEr7i5>);
- інформаційні матеріали «Історія Харкова та області», що розкривають коротко історію кожного району Харківщини, розміщені на регіональному сайті дитячих бібліотек Харківської області bibliomiste4ko.kharkiv.ua (<https://bit.ly/2GcehsE>).

4. Четвертим модулем краєзнавчого бібліотрансформера є рекламна туристична продукція Центру туризму. У 2016 р. у приміщенні нашої бібліотеки було відкрито Туристсько-інформаційний пункт. Відтоді почали проводитися спільні заходи, а у бібліотеці щороку з'являється друкована продукція цього закладу, що рекламує об'єкти, маршрути, архітектурні пам'ятки, ландшафтні парки, музеї Харківщини.

Користувачі отримують інформацію про маршрути, туристичні об'єкти, архітектурні пам'ятки у Туристсько-інформаційному пункті бібліотеки, без-

коштовно беруть друковану продукцію Центру туризму, а також знайомляться із нею на сайті цього закладу.

5. П'ятим модулем краєзнавчого бібліотрансформера є дитяча творчість — результати конкурсу «Харківщина туристична. Малюють діти», за яким створено відеоекскурсію (<https://bit.ly/2Tx05xk>), а малюнки, світліни, оригінальні художні витвори були використані під час виставок:

- у 2019 році під час проведення V Обласного ювілейного патріотичного форуму «Діти єднають Україну» (у приміщенні КЗ «Обласний організаційно-методичний театральний-концертний центр»); у виставковому просторі бібліотеки «Вернісаж у фойє»;
- у 2020 році у Подвірському селищному клубі (Дергачівський район). Надалі планується організація пересувних виставок та експонування малюнків у спеціалізованих бібліотеках для дітей, Центрі туризму та інших мистецьких закладах Харківщини.

Цей спільний проєкт обласних комунальних закладів «Харківський організаційно-методичний центр туризму» і «Харківська обласна бібліотека для дітей» за підтримки Департаменту культури і туризму Харківської обласної державної адміністрації спрямований на популяризацію туристичного потенціалу Харківської області та розвиток дитячого і юнацького туризму. Переглянути конкурсні роботи можна за посиланнями: <https://bit.ly/3kzYrH8>, <https://bit.ly/37NYxaJ>.

Тож, бібліотрансформер — це такий комплексний бібліотечний інформаційний продукт на будь-яку тематику, що може включати відеоподорожі рідним краєм, театралізовані інсценівки, онлайн-квести, вікторини та електронні презентації, методичні та краєзнавчі видання, розробки туристичних маршрутів, буклети, флаєра, брошури, путівники, туристичні мапи, збірники інформаційно-методичних матеріалів тощо.

Усі матеріали можуть використовуватися бібліотекарями спеціалізованих дитячих бібліотек, шкільними бібліотекарями, студентами, дітьми, користувачами як в онлайн-режимі, так і безпосередньо під час проведення різноманітних заходів для користувачів.

Робота у цьому напрямку не стоїть на місці. Так, на 2021 р. заплановано підготовку, видання і презентацію нового бібліотрасформера «Країна Міцного Здоров'я».

Кисленкова Катерина Юріївна, завідувач відділу довідково-бібліографічної та інформаційної роботи КЗ Київської обласної ради «Київська ОБД»

Медіативність як сучасний інструмент роботи бібліотеки

Комунікація з читачами є одним із найголовніших принципів роботи бібліотеки. Бібліотека сьогодні активно трансформується, йде в ногу з часом, використовує нові технології. Іноді здається нове — це дорого, важко, незрозуміло... Але це на перший погляд! Є дуже багато інформаційних ресурсів, які доступні, безкоштовні і максимально корисні для бібліотеки. Починаючи з власного сайту і до акаунту у Instagram, є велика кількість можливостей сучасно комунікувати з читачем.

КЗ КОР «Київська обласна бібліотека для дітей» активно використовує свої інформаційні платформи для успішної комунікації з читачами. Враховуючи цьогорічну епідеміологічну ситуацію, значна частина роботи бібліотеки зосереджена в Інтернет-просторі та у професійних додатках. Для роботи з читачами бібліотека використовує програми Zoom, Google Meet, завдяки яким має можливість продовжувати діяльність читацьких креативних арт-груп, що створені у бібліотеці, проводити різноманітні майстер-класи, бібліотечні заняття тощо.

У розділі свого сайту «Історичний лікбез» бібліотека надає можливість людям висловити свою думку та знайти завжди актуальну та нову інформацію щодо світових подій. Для підвищення правової культури бібліотека використовує платформу Compass, яка дозволяє за допомогою гаджета читача проводити правові заняття як у стінах бібліотеки, так і за її межами.

КЗ КОР «Київська обласна бібліотека для дітей» паралельно з культурною діяльністю переймається також екологічними питаннями. Ще у 2015 році бібліотекою створено «Екологічний портал Київщини», де бібліотека висвітлює свою діяльність із цього питання і дає можливість інформувати спільноту про їх внесок у покращення екології. Бібліотека розміщує відеоролики читачів, інформує, як завдяки новітнім технологіям робити світ чистішим, які корисні додатки можна завантажити на гаджет для гри та відслідковування екологічної ситуації.

Актуальним стає можливість використання QR-кодів для полегшення здобуття інформації читачем. За допомогою коду можна швидко перейти на потрібні посилання, відкрити відео чи перейти у розділ сайту.

Використовуючи сервіси Instagram, TikTok, SnapChat, можна популяризувати книгу і власну діяльність у більш зручному форматі. Це гарні платформи для залучення нових читачів. Використання новітніх відеоредакторів (Kdenlive, Icescream Xideo Editor) та фотошопів (Adobe Photoshop, Photoshp CC) дозволяє більш сучасно презентувати нову літературу, виставки, різноманітні події, заходи бібліотеки.

YouTube — дуже популярна платформа сьогодні. Вона варто того, аби використовувати її по максимуму. Для проведення та проектування масових заходів у онлайн-форматі популярними є платформи для дистанційного навчання. Для зручності читачам на цих платформах можна працювати як з комп'ютера, так і завантаживши додаток на смартфон.

Паперова книга була, є і буде! Але світ не стоїть на місці. У гармонійному поєднанні нового та традиційно-класичного інароджується найкраще, що і використовує КЗ КОР «Київська обласна бібліотека для дітей» на повну потужність.

Петренко Ольга Борисівна, завідувач науково-дослідного відділу НБУ для дітей

Загальна характеристика актуальності моніторингу та оцінювання у бібліотеках для дітей

У світовій практиці моніторинг та оцінювання уже давно є обов'язковим і незамінним управлінським інструментом. Свідченням того, що моніторинг та оцінка перебувають у фокусі уваги урядового та неурядового секторів світової спільноти є ухвалення Генеральною Асамблеєю ООН у грудні 2014 року резолюції «Зміцнення потенціалу оцінки програм розвитку на рівні країн».

В Україні моніторинг та оцінювання ефективності діяльності як професійний напрям почав розвиватися відносно недавно. Тим не менше ця світова практика управління впевнено посіла свою нішу в українських установах на законодавчому рівні. На сьогодні в Україні діє ціла низка нормативно-правових законів, що регулюють ці процедури проведення моніторингу. Законодавчу основу для правового акту щодо використання оцінювання в Україні створюють Конституція України та Бюджетний Кодекс України. Новоприйняті Верховною Радою України законодавчі акти обов'язково передбачають елементи використання моніторингу. Зокрема Законом України «Про повну загальну середню освіту» статтями 55, 56 передбачено моніторинг якості освітньої діяльності закладів освіти та якості здобутої в них загальної середньої освіти й моніторинг роботи та рішень органів місцевого самоврядування, їх виконавчих органів у частині реалізації ними державної політики та дотримання законодавства у сфері освіти. На основі відповідних законів Міністерствами були видані накази щодо методики проведення моніторингу у галузях. (Наказ Міністерства соціальної політики України від 27.12.2013. № 904 «Про затвердження Методичних рекомендацій з проведення моніторингу та оцінки якості соціальних послуг», Наказ Міністерства освіти і науки України від 16.01.2020 № 54 «Про затвердження Порядку проведення моніторингу якості освіти»).

У галузі культури до цього часу в жодному законодавчому акті не зафіксовано проведення моніторингу з надання якісних культурних послуг у реаліях сьогодення. Але 4 листопада 2020 року на сайті Верховної Ради України уже зареєстровано проєкт Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про культуру» щодо загальних засад надання населенню культурних

послуг, який передбачає запровадження механізмів моніторингу та оцінювання реалізації державної політики у сфері культури. Зокрема статтю 4 пропонується доповнити статтею 4¹ «Моніторинг та оцінювання реалізації державної політики у сфері культури». Де і виписано поняття «моніторинг» у сфері культури «моніторинг реалізації державної політики у сфері культури (далі – моніторинг) – система регулярного спостереження, оцінки і прогнозу динаміки кількісних і якісних змін стану сфери культури».

Моніторинг проводиться шляхом збирання, передавання, систематизації, збереження та аналізу інформації про стан сфери культури, прогнозування змін у цій сфері, розроблення рекомендацій для інформаційно-аналітичного забезпечення управління, прийняття рішень щодо запобігання негативним змінам стану сфери культури, формування державної культурної політики на засадах сталого розвитку. Джерелами даних моніторингу є статистична інформація, адміністративні дані, дані соціологічних та інших досліджень тощо».

Особливо моніторинг та оцінювання ефективності діяльності культурних установ, у тому числі і спеціалізованих бібліотек для дітей актуалізувалися під час реформи територіального устрою України. Адже децентралізація передбачає в першу чергу створення умов для надання більш якісних послуг їх мешканцям, серед яких звісно і отримання культурних послуг. Поступальний рух децентралізації змінив і вектор бібліотечного обслуговування дитячого населення регіонів. А завершення реформи територіального устрою країни на районному та місцевому рівнях взагалі лишає майбутнього самостійного функціонування спеціалізованих бібліотек для дітей та відповідно і отримання дітьми якісних культурних послуг з урахуванням їх вікових особливостей. У цьому контексті очільники громад мають розуміти, що бібліотеки є важливим ресурсом для залучення молодих людей до розвитку територій.

Проведення моніторингу та оцінювання культурних послуг є на сьогоднішній день одним з ключових напрямів запровадження нового підходу у наданні якісних та доступних культурних послуг на рівні громади. Наразі в суспільстві йде обговорення проєкту постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Мінімальних стандартів забезпечення громадян культурними послугами». Проєкт окрім мінімальних стандартів забезпечення громадян культурними послугами передбачає моніторинг і оцінку якості їх надання. У проєкті визначені критерії та показники забезпечення громадян базовими культурними послугами, на основі яких і здійснюватиметься оцінка дотримання цих мінімальних стандартів. Діяльність бібліотек із надання культурних послуг юним громадянам має бути вимірною і оприлюдненою серед

місцевої громади, щоб показати свою спроможність бути корисними у вихованні підростаючого покоління.

Спеціалізовані бібліотеки для дітей мають оперативно реагувати на соціальні, економічні зміни у своєму регіоні і володіти необхідною інформацією щодо стану бібліотечного обслуговування дитячого населення. І хоча системна реалізація моніторингу та оцінювання в галузі культури усе ще не організовані відповідним чином, їхній порядок та процедури проведення не прописані в нормативно-правових актах Міністерства культури та інформаційної політики України, але загальна методика проведення моніторингу розроблена багатьма установами. Зокрема, Харківським інститутом соціальних досліджень у 2017 році видано «Посібник з моніторингу та оцінювання надання соціальних послуг в Україні», Національною бібліотекою України для дітей підготовлені методичні рекомендації «Моніторинг дитячого читання в бібліотеках України для дітей» (2007р.), «Інформаційний моніторинг в бібліотеках для дітей» (2011р.), а українською неурядовою організацією Творчий центр ТЦК для розвитку промоції моніторингу та оцінки в країні створено Школу з моніторингу та оцінки, мета якої – підготовка місцевих спеціалістів із оцінки; підвищення професійного рівня спеціалістів-практиків з моніторингу та оцінки проєктів, програм, місцевих політик, організаційного розвитку. На базі цієї школи отримали базові знання й навички проведення моніторингу та оцінки діяльності бібліотек і фахівці бібліотек для дітей.

В Україні створено також Українську асоціацію оцінювання, яка продовжує справу промоції моніторингу та оцінки в країні. З цією метою асоціація підготувала видання «Глосарій термінів з моніторингу та оцінювання» українською мовою з наданням еквівалентних термінів англійською та російською. Створення глосарію дало можливість досягнення спільного розуміння та вживання термінів із моніторингу і оцінювання українською мовою. Таке розуміння значно полегшує комунікацію в професійній спільноті, а також сприяє результативному та ефективному проведенню моніторингу та оцінювання.

Методика моніторингу передбачає вибір тактики та методології самим суб'єктом його проведення. Моніторинг можна застосовувати як для організації внутрішнього оцінювання конкретних культурних послуг, так і для моніторингу системи бібліотечного обслуговування дитячого населення на певній території. Суб'єктами моніторингу можуть бути як самі бібліотекарі, так і запрошені фахівці інших установ, які займаються темою покращення системи надання культурних послуг в Україні. Моніторинг та оцінка в діяльності сучасної бібліотеки стає нормою її функціонування, а опанування профе-

сійних навичок соціолога є невід'ємною частиною професійної компетентності бібліотекаря. Одним із важливих напрямів методичної діяльності стає розробка методики та проведення моніторингу з надання культурних послуг бібліотеками дитячому населенню регіону. Це ще одна можливість довести організаторську спроможність обласної бібліотеки для дітей як методичного центру регіону.

Список використаної літератури

1. Закон України Про повну загальну середню освіту [Електронний ресурс] // Верховна рада України : [офіційний вебпортал]. — Електрон. дані. — Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>. — Назва з екрана. — Дата звернення : 05.11.2020.
2. Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про культуру» щодо загальних засад надання населенню культурних послуг № 4318 від 04.11.2020 р. [Електронний ресурс] / Верховна рада України : [офіційний вебпортал]. — Електрон. дані. — Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70328. — Назва з екрана.
3. Проект постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Мінімальних стандартів забезпечення громадян культурними послугами» щодо загальних засад надання населенню культурних послуг [Електронний ресурс] / Міністерство культури та інформаційної політики України : [офіційний вебпортал]. — Електрон. дані. — Режим доступу : <https://mkip.gov.ua/files/pdf/проект%20постанови%20Мінімальні%20стандарти%20на%20ГО.pdf>. — Назва з екрана.
4. Глосарій термінів з моніторингу та оцінювання [Електронний ресурс] / А. Горошко, Т. Нарчинська, І. Озимок, В. Тарнай. — 2-ге видання — Київ : Українська асоціація оцінювання, 2016 — 53 с. — Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/0VB9Ou4hWUY3RoSIJMM0FQak5VVVTQ/view>. — Назва з екрана.
5. Посібник з моніторингу та оцінювання надання соціальних послуг в Україні [Електронний ресурс] / С. Щербань, Р. Шейко, Г. Левкіна. — Харків : Харківський інститут соціальних досліджень, 2017. — 112 с. — Режим доступу: <https://khisr.kharkov.ua/wp-content/uploads/2019/11/Posibnyk-z-monitorynhu-ta-otsiniuvannia-nadannia-sotsial-nykh-posluh-v-Ukraini.pdf>. — Назва з екрана.

вул. Януша Корчака, 60,
м. Київ, 03190

Тел./факс 400-65-87,
тел. 400-05-01, 400-70-91
<http://www.chl.kiev.ua>
mail: library@chl.kiev.ua
